

ProgeTiigri õppematerjal

Tiigrihüppe
Sihtasutus

Serveripoolsete veebirakenduste koostamine

Jaagup Kippar

2013

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Algus.....	6
Tutvustav veebileht.....	6
PHP algus.....	7
Ülesandeid.....	7
Muutuja, tingimuslause.....	7
Ülesandeid.....	8
Kellaaeg.....	8
Ülesandeid.....	9
Tollikalkulaator.....	9
Ülesandeid.....	11
Ostusumma arvutamine.....	11
Valik rippmenüüst.....	12
Ülesandeid.....	13
Andmed massiivist.....	13
Ülesandeid.....	15
Mobiilimalli järgi veebilehestik.....	15
Üksiku teate lugemine.....	15
Valmis kujundusmall mobiilile.....	16
Ülesandeid.....	22
Andmebaasitabeli veebiväljund.....	23
SQL.....	23
Ülesandeid.....	25
Tabeli sisu vaatamine.....	25
Ülesandeid.....	27
Teadete valik.....	27
Ülesandeid.....	30
Andmete lisamine ja kustutamine.....	31
Ülesandeid.....	35
Andmete muutmine, laulude lehestik.....	36
Uue laulu lisamine.....	37
Ülesandeid.....	38
Lauludele punktide lisamine.....	38
Ülesandeid.....	40
Laulude peitmine ja avalikustamine.....	40
Ülesandeid.....	45
Kommenteerimine.....	45
Ülesandeid.....	48
Haldus laulude kaupa.....	48
Ülesandeid.....	53
Jalgrattaeksami haldamise rakendus.....	54
Kavandamine.....	54
Jalgrattaeksami üldkirjeldus.....	54
Kasutajalood.....	56
Rakenduse lehed.....	56
Lehtede joonised.....	58
Andmebaasiskeem.....	60
Rakenduse käiguks tarvilikud SQL-laused.....	62
Veebilehtede loomine.....	63
konf.php.....	63
registreerimine.php.....	63

teooriaeksam.php.....	65
slaalom.php.....	66
ringtee.php.....	67
t2nav.php.....	68
lubadeleht.php.....	69
lubadeleht.php ilusamalt.....	70
Ülesandeid.....	72
Oma lahenduse loomise ülesanded.....	72
Kohviautomaat.....	73
Viljaladu.....	73
Toolivahendus.....	73
Autoveod.....	73
Arvutikomplektid.....	74
Hirmude maja.....	74
Aknaruloode tootmine.....	74
Tantsuvõistlus.....	75
Suusahüppevõistlus.....	75
Andmebaasikäsklused.....	75
Alustabel.....	75
Ülesandeid.....	76
Agregaatfunktsioonid.....	76
Ülesandeid.....	77
Grupeerimine.....	78
Alampäringud.....	78
Alampäringud väärtuse asendajana.....	79
Ülesandeid.....	80
Alampäringud loetelu asendajana.....	80
Ülesandeid.....	81
Alampäringud tabeli asendajana.....	81
Ülesandeid.....	82
Rekursiivsed alampäringud.....	82
Ülesandeid.....	83
Andmetabeli struktuuri muutmine.....	83
Ülesandeid.....	84
Sessioonid, meldimine.....	85
loendur.php.....	85
Ülesandeid.....	85
meldimisleht.php.....	86
Ülesandeid.....	87
kellaleht.php.....	87
Ülesandeid.....	88
Parool andmebaasis, rollid.....	88
meldimisleht.php.....	90
kellaleht.php.....	91
haldusleht.php.....	92
Ülesandeid.....	93
Ülesanne - Arvutiparanduste halduslehestik.....	93
Ettevalmistus.....	94
Haldustööd.....	94
Statistika.....	94
Lahendusi ja täiendusi.....	95
Algus.....	95

Muutuja, tingimuslause.....	95
Kellaeg.....	95
Tollikalkulaator.....	96
Ostusumma arvutamine.....	98
Andmed massiivist.....	99
Andmetabeli veebiväljund.....	105
Andmetabel.....	105
Tabeli sisu vaatamine.....	106
Teadete valik.....	108
Andmete lisamine ja kustutamine.....	110
Andmete muutmine, laulude lehestik.....	113
Andmetabeli loomine.....	114
Ansambli nime lisamine.....	114
Punktide andmine ansamblitele	115
Peitmine ja avalikustamine.....	116
Avalikustatud kandideerivad ansamblid.....	117
Kommenteerimine.....	118
Ansamblite hindamise ja kommenteerimise leht.....	120
Kokkuvõte.....	122

Sissejuhatus

Märgatav osa tänapäevastest arvutirakendustest töötab veebis. Mõned neist kasutavad veebiühendust vaid lehe kohale tõmbamiseks ning edasine töö käib kliendi arvutis või mobiilseadmes. Sellisel juhul piisab veebiserveriks lihtsast failide laust, kust need küsimise peale siis kasutaja arvutisse saadetakse. Kui aga soovitakse rakenduses loodud andmeid mõne teise arvutiga vahetada, siis peab veebiserver veidi targem olema. Vahetamist on tarvis teisele kasutajale andmete näitamiseks, samuti kui soovitakse ise oma töö talletada ja hiljem teises arvutis edasi teha. Suuremate andmekoguste edasikandmise tarbeks on olemas ka mälupulgad ja muud salvestusseadmed. Kuni aga õnnestub sekundite jooksul veebi kaudu andmed sobivasse kohta saada, siis see on päris mugav.

Veebilehtedele sai serveripoolset tarkust jagada juba 1990ndate algul. CGI-nimelise liidese kaudu võib igas programmeerimiskeeles kirjutatud programm saada veebist andmeid ning saata oma tulemuse kasutajale. Nõnda olid algselt veebilehedki kirjutatud C-s, Pascalis, PERLis ja muudes parasjagu levinud keeltes. Veebi levides asuti programmeerimiskeeltele veebisõbralikke täiendusi looma ning veebi jaoks suisa eraldi keeli ja tehnoloogiaid kokku panema. Üheks esimeseks selliseks sai ka PHP, mille põhjal sinne õpik koostatud. PHPd kasutatakse pigem väikeste ja keskmise suurustega veebide loomisel ning Eestis töötavate veebide üldarvust on vähemalt kaks kolmandikku PHPga seotud - olgu siis otse selle keele abil tehtud või kasutatud mõnd raamistikku, mis PHPle tugineb. Suuremate veebide loomise puhul konkureerivad tehnoloogiatena Java J2EE koos Servletide ja JSP-lehtedega ning Microsoft .NETi alla kuuluv ASP.NET raamistik. Kuid ka PHP juurde on loodud vahendeid, mis aitavad lahendustel töötada tuhandete kasutajate ja sadade üheaegsete päringutega.

Veebisisendi ja -väljundiga programmidel on aga mõned eripärad. Olenevalt rakendusest, kuid küllalt sageli tuleb väljastada suures koguses muutumatut HTML-teksti ning sinna vahele vaid üksikud kohad, mis programmiga muuta vaja. Teiseks probleemiks veebirakenduste juures on, et kunagi ei saa usaldada sisendit kasutajalt – üle veebi võib tulla ligi suvaline häkker ning otsisõna asemele panna teele näiteks mõne videofilmi sisu binaarkujul. Sekelduste vältimiseks on seetõttu kasulik lisada sisendile piiranguid ja kontrollid.

Algus

Vahepealsetest keerdkäikudest hoolimata paistab, et veebi koostamisel langeb põhirõhk lähiaastatel ikka HTMLi, sinna juurde kuuluva CSSi ja Javaskripti peale. HTMLi kirjutamise ning sealtkaudu saadavate andmetega saab PHP igati mugavasti hakkama. Seetõttu alustamegi õppematerjali lihtsa veebilehe loomisega ning vaikselt lisame sinna programmeerimisvõimalusi.

Tutvustav veebileht

HTML-faili tüübiks on tekstifail. See tähendab, et see fail võib sisaldada ainult teksti või muid ekraanil nähtavaid sümboleid. Tavalise tekstina olev osa paistab jutuna kasutajatele. Teksti osade eristamiseks aga saab teksti sisse panna `<` ja `>` märkide vahele HTMLi märgendeid, millega veebilehitsejat juhatada ja dokumendi struktuuri märkida.

Veebilehe esmaseks struktuuriks on deklaratsioon (`doctype`), HTML-dokument ise - mis jääb märgendite `<html>` ja `</html>` vahele. Ning dokument jaguneb päiseks (`head`) ning sisuosaks (`body`). Esimeses neist on andmed dokumendi kohta - kes tegi, millal tegi, kui kaua kehtib, märksõnad, lühikirjeldus jm. Sisuosas (`body`) olev tekst on üldiselt vaatajale nähtav - välja arvatud märgendite nimed, millega teksti juhitakse.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>

  </head>
  <body>

  </body>
</html>
```

Head-osas paiknev `title` on näha veebilehitseja tiitliribal. Kui korraga avatud palju lehti, siis selle järgi saab vaadata, millist lehte parajasti näha soovitakse.

Sisus võib teksti jagada lõikudesse `div`-märgendite abil. Reavahetust tähistab `
`. Pealkirja märkimiseks sobivad `<h1>` koos lõpuga `</h1>` ning `<h2>` ja `</h2>`. Sügavama struktuuri puhul ka suuremate numbritega pealkirjad.

Loetelu piiritleb `` ja `` (`unordered list`). Iga loeteluelemendi ümber tuleb `` ja ``. Selliste vahenditega saabki lihtsa veebilehe kokku.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Jaagupi leht</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Jaagup</h1>
    <div>
      Sündis 03. mail 1976
      Tallinnas. <br /> Kasvas Mustamäel.
    </div>
    <h2>Huvialad</h2>
    <ul>
```

```

        <li>Kandlemäng</li>
        <li>Jalgrattasõit</li>
    </ul>
</body>
</html>

```

Veebileht nähtuna brauseriaknas:

PHP algus

Eelnev leht saadeti serverist veebilehitsejasse samal kujul nagu ta faillina oli salvestatud. Serveripoolse rakenduse korral aga pannakse failis olev kood enne käima ning siis saadetakse töö tulemus brauserisse. PHP puhul tuleb käivitav kood panna algustähise `<?php` ning lõpu `?>` vahele. Käsklus `echo` trüüb tulemuse ekraanile

```

Arvutus:
<?php
    echo 3+2;
?>

```

Väljund lehel

Arvutus: 5

Ülesandeid

- * Hangi või tee selgeks enesele võimalus PHP-võimelises veebiserveris veebilehtede loomiseks. Windows-masinas sobib näiteks XAMPP või WAMP-nimeline komplekt.
- * Koosta tervitav leht ja vaata seda veebiserveri kaudu
- * Muuda lehe sisu ning uuendusnupu vajutuse järel veendu muutuse kajastumises ka veebilehitsejas.
- * Käivita konspektis olnud näide kahe arvu liitmise kohta.
- * Muuda arve ja tehet, kontrolli tulemusi.

Muutuja, tingimuslause

Programmeerimiskeeltes on levinud võimalus andmeid muutuja ehk märksõna alla meelde jätta.

PHPs algavad muutujate nimed dollarimärgiga. See võimaldab neid hiljem vabamalt teksti sisse panna. Lõik

```
$eesnimi="Juku";  
echo "Tere, $eesnimi!";
```

trükitakse aimatavalt välja "Tere, Juku". Samuti siis

```
$eesnimi="Juku";  
echo "$eesnimi tuli hommikul kooli.<br />";
```

teatab, kes hommikul kooli tuli. Reavahetus
 lause lõpus hoolitseb, et järgnevat juttu alataks järgmiselt realt.

Valiku jaoks on käsklus if. Tingimus pannakse ümarsulgude sisse. Kui tingimus vastab tõele (praegusel juhul kinganumber on väiksem kui nelikümmend), siis täidetakse järgnevate looksulgude vahele paigutatud plokk. Sama lugu ka alumise tingimusega.

```
<?php  
$eesnimi="Juku";  
echo "$eesnimi tuli hommikul kooli.<br />";  
  
$kinganumber=37;  
if($kinganumber<40){  
    echo "$eesnimi saab veel lasteosakonnast kingi<br />";  
}  
if($kinganumber>45){  
    echo "Kodaniku $eesnimi kingad sobivad naelakastideks.";  
}  
?>
```

Väljund ekraanil:

Juku tuli hommikul kooli.
Juku saab veel lasteosakonnast kingi

Ülesandeid

- Lisa muutuja perekonnanime tarbeks. Anna sinna väärtus ja kasuta seda lauses.
- Koosta eraldi leht, kus kirjas temperatuur. Väljasta, kas vesi on sellel temperatuuril vedel või muutub jääks.

Kellaaeg

Igal lehe avamisel näitamine on kindel kontroll selle kohta, et veebiserveris lehe loomiseks midagi toimub. Kuna samast serverist võidakse lehti vaadata mitmelt poolt, siis on tarvilik teada anda, millise ajavööndi kellaaega soovitakse. Edasi juba käsklus date annab soovitud tulemuse. Sulgudes olevad tähed näitavad, kuidas kellaaega vormistada. Tekst ikka jutumärkide vahel. Suur H palub tunde näidata 24-tunni süsteemis, i tähendab minuteid ning s sekundeid. Koolonid seal vahel trükitakse lihtsalt välja.

```
<!doctype html>  
<html>  
  <head>
```



```
<title>Kellaleht</title>
</head>
<body>
  <h1>Kellaaeg</h1>
  <?php
    date_default_timezone_set("Europe/Tallinn");
    echo date("H:i:s");
  ?>
</body>
</html>
```

Väljund:

18:31:39

Ülesandeid

- Näita kellaajast vaid tunde ja minuteid
- Näita välja kuupäev. Y tähistab aastat, m kuud ning d päeva.

Tollikalkulaator

Nagu arvuti sõnastki välja lugeda võib, on arvutamine selle masina juures tähtis ülesanne. Vahel saab arvutada olemasolevate andmete põhjal. Küllalt sageli aga on vaja kasutajalt algandmete määramiseks sisestust. Andmete sisestamiseks on veebilehe jaoks olemas vorm ehk sisestuselementide komplekt. Form-elementi action-atribuudina määratakse, kuhu aadressile andmed töötlemiseks saadetakse. Kui sihtkohaks on küsimärk, siis tuleb sisestus samale aadressile, kus vormgi avanes.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Tollikalkulaator</h1>
    <form action="?">
      Monitori diagonaal tollides:
      <input type="text" name="tollid" />
      <input type="submit" value="OK" />
    </form>
  </body>
</html>
```

Tollikalkulaator

Monitori diagonaal tollides:

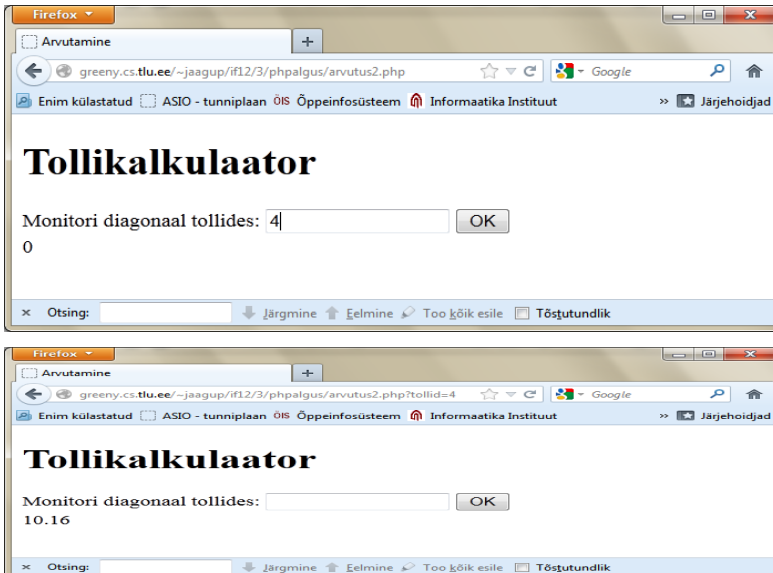
Andmete kasutamiseks tuleb nad kinni püüda. Muutuja \$_REQUEST kaudu saab vormi sisestatud väärtused kätte.

```
echo $_REQUEST["tollid"]*2.54;
```

korrutab saabunud tollide arvu 2,54ga ning väljastab tulemuse sentimeetrites.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Tollikalkulaator</h1>
    <form action=""?>
      Monitori diagonaal tollides:
      <input type="text" name="tollid" />
      <input type="submit" value="OK" />
    </form>
    <?php
      echo $_REQUEST["tollid"]*2.54;
    ?>
  </body>
</html>
```

Tulemus näha pildina:

Eelmine näide oli küll võimalikult lihtne, aga mõnigate puudustega. Lehe avamisel ilmub sinna salapärase ümmargune null. Vastavalt serveri seadetele raskemal juhul isegi veateade andmete puudumise kohta. Seega on hea leht viisakamaks teha. Aitab järgmine lõik:

```
if(empty($_REQUEST["tollid"])){
    echo "Ootan sisestust.";
} else {
    echo $_REQUEST["tollid"]." tolli on ".
        ($_REQUEST["tollid"]*2.54)." cm.";
}
```

Inimkeelne tõlge. Kui saabuvaid tolle pole, siis trükitakse, et "Ootan sisestust.". Muul juhul trükitakse, et mitu tolli on mitu sentimeetrit. Kusjuures empty on selline käsklus, mis loeb tühjaks nii parameetri täieliku puudumise (näiteks lehe esmakordsel avamisel, kus keegi ei teagi tolle sisestada) kui lihtsalt tühjaks jäänud teksti (mis juhtub siis, kui vajutada OK-nupule ilma tollide

arvu sisestamata). Leht tervikuna.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Tollikalkulaator</h1>
    <form action="??">
      Monitori diagonaal tollides:
      <input type="text" name="tollid" />
      <input type="submit" value="OK" />
    </form>
    <?php
      if(empty($_REQUEST["tollid"])){
        echo "Ootan sisestust.";
      } else {
        echo $_REQUEST["tollid"]." tolli on ".
          ($_REQUEST["tollid"]*2.54)." cm.";
      }
    ?>
  </body>
</html>
```

Vastuses siis kõigepealt oodatakse sisestust.

Tollikalkulaator

Monitori diagonaal tollides:

Ootan sisestust.

Hiljem antakse viisakas vastus.

Tollikalkulaator

Monitori diagonaal tollides:

4 tolli on 10.16 cm.

Ülesandeid

- Koosta kalkulaator sentimeetritest tollide arvutamiseks. Jagamismärgiks on kaldkriips /.
- Koosta kalkulaator, kus sisestus on meetrites. Väljastatakse, mitu kilomeetrit see on, mitu detsimeetrit, mitu sentimeetrit ning mitu millimeetrit see on.

Ostusumma arvutamine

Sisestatavaid väärtusi võib olla mitu. Nende kättesaamiseks tuleb nad panna eri nimedega tekstiväljadesse. Järgnevas näites on ühe välja nimeks `hind` ja teise nimeks `kogus`. Neid kahte

korrutades saadakse kokku ostusumma.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Summa kalkulaator</h1>
    <form action="??">
Kauba tükihind:
      <input type="text" name="hind" />
Ostetav kogus:
      <input type="text" name="kogus" />
      <input type="submit" value="OK" />
    </form>
    <?php
      if(empty($_REQUEST["hind"]) or empty($_REQUEST["kogus"])){
        echo "Ootan sisestust.";
      } else {
        echo $_REQUEST["hind"]*$_REQUEST["kogus"];
      }
    ?>
  </body>
</html>
```

Summa kalkulaator

Kauba tükihind: Ostetav kogus:

Ootan sisestust.

Summa kalkulaator

Kauba tükihind: Ostetav kogus:

20

Valik rippmenüüst

Tekstiväli on sisestuseks mugav teha. Kuna aga kasutaja pääseb sinna kõike sisestama, siis võib kergesti sisse sattuda ka sobimatut teksti. Kasutajale piiratud arvu valikute andmiseks sobib rippmenüü. Rippmenüü loob element tüübist select. Elemendi nime järgi saab endiselt PHP kaudu kasutaja sisestuse kätte.

```
<select name="hind">
  <option value="">Vali kaup ...</option>
  <option value="0.70">Leib</option>
  <option value="0.60">Sai</option>
  <option value="0.50">Piim</option>
</select>
```

Atribuudi value juurde kirjutatud väärtus läheb serverisse edasiseks töötluseks, tekst enne option- elemendi lõppu jääb näha kasutajale oma valiku tegemisel. Allpool saab arvutada endist moodi.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Summa kalkulaator</h1>
    <form action="??">
```

Kaup:

```
<select name="hind">
  <option value="">Vali kaup ...</option>
  <option value="0.70">Leib</option>
  <option value="0.60">Sai</option>
  <option value="0.50">Piim</option>
</select>
```

Ostetav kogus:

```
<input type="text" name="kogus" />
<input type="submit" value="OK" />
```

```
</form>
```

```
<?php
```

```
if(empty($_REQUEST["hind"]) or empty($_REQUEST["kogus"])){
  echo "Ootan sisestust.";
} else {
  echo $_REQUEST["hind"]*$_REQUEST["kogus"];
}
```

```
?>
```

```
</body>
```

```
</html>
```

Tulemus lehel:

Summa kalkulaator

Kaup: Ostetav kogus:

Ootan

- Leib
- Sai**
- Piim

Ülesandeid

- Pane näide tööle
- Muuda tooteid ja hindu, katseta tulemust.
- Loo toodetest kaks rippmenüüd eri nimedega. Näita, kui suur summa tuleb kummagi toote kohta eraldi ning kui palju kahe toote peale kokku.

Andmed massiivist

Paar harva muutuvat väärtust on hea veebilehe sisse kirjutada. Kui aga andmeid rohkem, neid kasutatakse mitmes kohas või nad kipuvad sageli muutuma, siis on tavaline, et andmete kirjapaneku ja kasutamise kohad erinevad. Andmed on mugav kirja panna eraldi andmebaasi või eraldi faili. Et seda pole veel õpitud, siis piirdume ühise massiiviga, mida ka vajadusel mitmel pool kasutada saab.

Massiivi loomiseks sobib käsklus `array()`. Edasi võib sinna üksahaaval andmed sisse panna. PHP lubab massiivi võtmena kasutada ka teksti. Kui kirjutatakse `$kaubad["vorst"]="2.50"`, siis muutujaks on `$kaubad`, võtmeks "vorst" ning väärtuseks "2.50".

```
$kaubad=array();
$kaubad["vorst"]="2.50";
$kaubad["juust"]="3.00";
$kaubad["kartul"]="0.45";
```

Pärast võimalik tsükliga andmed läbi käia. Kask foreach võtab ükshaaval ette kõik võtme ja väärtuse paarid (mis siinsel juhul on \$nimetus ja \$hind) ning lubab nendega tsükli keha sees (ehk looksulgude vahel) toimetada. Tulemusena trükitakse välja kõik valikud nõnda, et nimetused jäävad kasutajale silma ette valida. Hinnad aga saadetakse pärast valiku tegemist ning sisestusnupule vajutamist serverisse.

```
foreach($kaubad as $nimetus => $hind){
    echo "<option value='$hind'$nimetus</option>";
}
```

Serveris tulemuse kokku arvutamine käib ikka endisel moel.

```
<?php
    $kaubad=array();
    $kaubad["vorst"]="2.50";
    $kaubad["juust"]="3.00";
    $kaubad["kartul"]="0.45";
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Arvutamine</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Summa kalkulaator</h1>
        <form action="?">
            Kaup:
            <select name="hind">
                <option value="">Vali kaup ...</option>
                <?php
                    foreach($kaubad as $nimetus => $hind){
                        echo "<option value='$hind'$nimetus</option>";
                    }
                ?>
            </select>
            Ostetav kogus:
            <select name="kogus">
                <option>Vali kogus</option>
                <option>1</option>
                <option>2</option>
                <option>3</option>
                <option>4</option>
                <option>5</option>
            </select>
            <input type="submit" value="OK" />
        </form>
        <?php
            if(empty($_REQUEST["hind"]) or empty($_REQUEST["kogus"])){
                echo "Ootan sisestust.";
            } else {
                echo $_REQUEST["hind"]*$_REQUEST["kogus"];
            }
        ?>
    </body>
</html>
```

Summa kalkulaator

Kaup: juust ▾ Ostetav kogus: Vali kogus ▾ OK

Ootan sisestust.

Vali kogus
1
2
3
4
5

Ülesandeid

- Pane näide tööle, muuda andmeid, kontrolli tulemust.
- Pane lehele kaks valikupaari kaupade ja koguste tarbeks. Näita kummagi paari tarbeks summa eraldi ning lõppu kogusumma.
- Koosta massiiv, mille võtmeteks on liini bussipeatuste kaugused algpeatusest ning väärtusteks vastavate bussipeatuste nimed. Koosta samade andmetega kaks eri nimedega rippmenüüd. Kasutaja valib kaks peatust, talle teatatakse, kui suur on nende peatuste vahe kilomeetrites.
- Lisaks eelmisele on kolmandas rippmenüüs valik, kas tegemist on tava-, kiir- või ekspressliiniga. Peidetud väärtustena kuuluvad sinna juurde kilomeetrihinnad. Arvestatakse kokku sõidu maksumus.

Mobiilimalli järgi veebilehestik

Nähtud käskude järgi veebilehe sisu kokkupanekuga saab üsna varsti hakkama. Põhjalikum kujundamine aga nõuab sageli suuremat süvenemist, et taustade värvid ja piltide laiused ilusti paika saaks. Kui tahta "oma ja head" kujundust saada, siis tuleb see tee ikka läbi käia. Vahel aga on mugav end võõraste sulgedega ehtida ning kasutada mõnd juba olemasolevat kujunduspõhja. Märksõna "HTML template" või "CSS template" alt võib neid veebist hulgem leida ning mõndagi neist lubatakse vabalt kasutada.

Üksiku teate lugemine

Veebilehestikus on sisu ikka mitme lehe jagu. Kujundus aga võiks kokkukuuluvatel lehtedel ühesugune või vähemasti sarnane olla. Enne suurema lehtedeploki ühendamist vaatame näidet kahe failiga. Ühes neist lihtsalt paljas teade, mis tahetakse vajalikult lehele kuvada. Teine mõninga kujundusega leht, kuhu siis teade sobivasse kohta sisse loetakse.

Teatefailis teade spordipäeva kohta:

```
teade.txt
```

Spordipäeva tõttu sel esmaspäeval tavalisi tunde ei toimu.

Kõik õpilased kohtuvad hommikul kell 9 palliplatsil.

Sisse lugeval lehel tavalise veebilehestiku andmed, lõpus lihtsalt `require`-käsklus soovitud teate

sisse võtmiseks.

Fail:

sisselugemine.php

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Tunniplaani leht</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Esmaspäev</h1>
    <ol>
      <li>Matemaatika</li>
      <li>Ajalugu</li>
      <li>Laulmine</li>
    </ol>
    <?php
      require("teade.txt");
    ?>
  </body>
</html>
```

Leht paistab lehitsejas välja järgmiselt.

Esmaspäev

1. Matemaatika
2. Ajalugu
3. Laulmine

Spordipäeva tõttu sel esmaspäeval tavalisi tunde ei toimu. Kõik õpilased kohtuvad hommikul kell 9 palliplatsil.

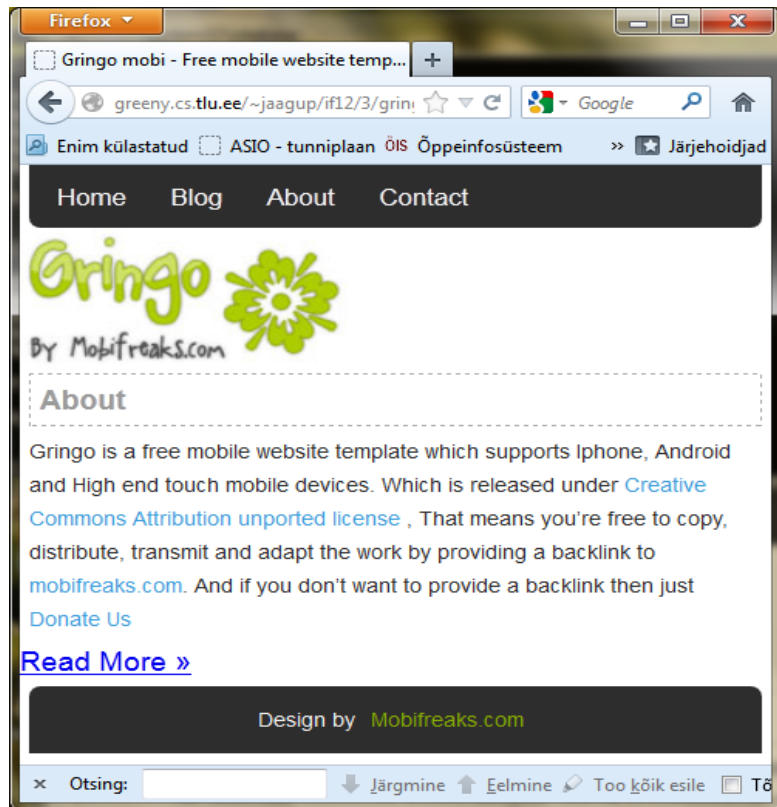
Nii on mugav vajalikku teadet lihtsalt tekstifaili kirjutada. Ning teate näitamiseks mõeldud lehed teavad, kust seda näha saab.

Valmis kujundusmall mobiilile

Kui omal kujundamise soont ei ole või lihtsalt tahtmine viisaka välimusega lehestik kiiresti üles saada, siis tasub ette võtta mõni valmis kujundusmall. Näitena võeti Gringo-nimeline mobiililehestiku põhi.

<http://mobifreaks.com/free-mobile-website-templates/gringo-mobi-free-mobile-website-template/>

Tutvumiseks saab lehestiku lahti pakkida ning tema näitfaili töötamist imetleda.

Oma tunniplaani rakenduse tarbeks teeme avalehest koopia ning kujundame sellest esmaspäeva tundide lehekülje, paigutades ülaseri viited ka teiste päevade jaoks mõeldud failidele.

blankett.html

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
<head>
  <meta name="viewport" content="width=device-width; initial-scale=1.0;
maximum-scale=1.0;">
  <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8" />
  <title>Tunniplaan</title>
  <link href="kujundus.css" rel="stylesheet" type="text/css" />
</head>
<body>
  <div id="header">
    <div class="nav">
      <ul>
        <li><a href="esmaspaev.php">E</a></li>
        <li><a href="teisipaev.php">T</a></li>
        <li><a href="kolmapaev.php">K</a></li>
```

```

                <li><a href="neljapaev.php">N</a></li>
                <li><a href="reede.php">R</a></li>
            </ul>
        </div>
</div>
<div class="clear"></div>
<h2>Esmaspäev</h2>
<p>
    <ol>
        <li>Matemaatika</li>
        <li>Ajalugu</li>
        <li>Laulmine</li>
    </ol>
</p>
    <div class="nav2">
        <p>Design by <a
href="http://www.mobifreaks.com">Mobifreaks.com</a></p>
    </div>
</body>
</html>

```

Kujundusfailist jätame alles vaid lõigud, mis on vajalikud ühe päeva blanketti alles jäänud elementide tarbeks.

kujundus.css

```

@charset "utf-8";
/* CSS Document */
body{
    background:#ffffff;
    font-family:Arial, Helvetica, sans-serif;
    margin:0;
    padding:0;
}
#header{
    margin:0 auto;
}
.nav{
    font-size:14px;
    background:#2d2d2d;
    -moz-border-bottom-left-radius:6px;
    -webkit-border-bottom-left-radius:6px;
    border-bottom-left-radius:6px;
    -moz-border-bottom-right-radius:6px;
    -webkit-border-bottom-right-radius:6px;
    border-bottom-right-radius:6px;
    margin:0 5px;
}
.nav ul{
    list-style-type:none;
    margin:0;
    padding:0;
}
.nav ul li{
    display:inline;
    margin:0;
    padding:0;
}
.nav ul li:first-child{

```

```

        margin:0 0 0 5px;
    }
.nav ul li:last-child{
    margin:0 5px 0 0;
}
.nav ul li a{
    display:inline-block;
    color:#f2f2f2;
    padding:10px;
    text-decoration:none;
}
.nav ul li a:hover{
    color:#565656;
}

h2{
    font-size:16px;
    font-weight:bold;
    color:#9b9b9b;
    border:#aaaaaa 1px dashed;
    padding:5px;
    margin:0 5px;
}

p{
    text-align:left;
    font-size:12px;
    color:#2d2d2d;
    margin:5px;
    padding:0;
    line-height:20px;
}

p a{
    color:#3c9ddb;
    text-decoration:none;
}

p a:hover{
    color:#4d4444;
}

.nav2{
    font-size:14px;
    background:#2d2d2d;
    -moz-border-top-left-radius:6px;
    -webkit-border-top-left-radius:6px;
    border-top-left-radius:6px;
    -moz-border-top-right-radius:6px;
    -webkit-border-top-right-radius:6px;
    border-top-right-radius:6px;
    margin:0 5px;
}

.nav2 p{
    text-align:center;
    color:#f2f2f2;
    margin:0 5px;
    padding:5px 0;
}

.nav2 p a{
    display:inline-block;
    color:#88aa00;
    padding:5px;
    text-decoration:none;
}

.nav2 p a:hover{
    color:#565656;
}

```

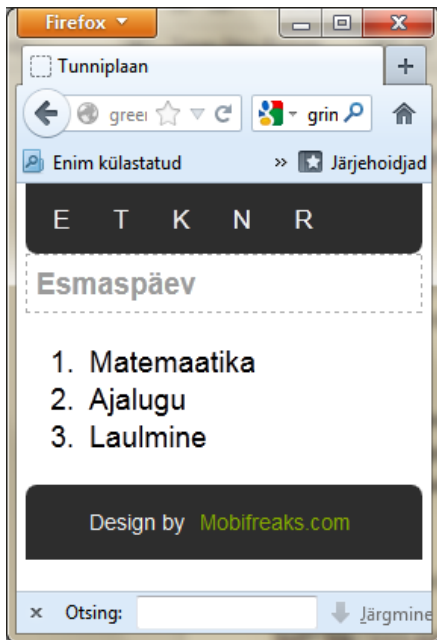
```

    }

.clear{
  clear:both;
}

```

Need omavahel ühendatuna kuvavad välja ühe päeva jaoks kujundatud lehekülje.

Lehestiku juures soovime, et lehed oleksid sarnase kujundusega, kuid iga päeva leht eraldi sellele päevale vastava sisuga. Korduvad osad eraldame päisesse ja jalusesse, igale päevale vastava osa selle nädalapäeva nimelisse faili. Kõigepealt päisefail. Sinna jääb siis dokumendi algus, päiseosa ning menüüviited.

p2is.php

```

<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
<head>
  <meta name="viewport" content="width=device-width; initial-scale=1.0;
maximum-scale=1.0;">
  <meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=utf-8" />
  <title>Tunniplaan</title>
  <link href="kujundus.css" rel="stylesheet" type="text/css" />
</head>

<body>
  <div id="header">
    <div class="nav">
      <ul>
        <li><a href="esmaspaev.php">E</a></li>
        <li><a href="teisipaev.php">T</a></li>
        <li><a href="kolmapaev.php">K</a></li>
        <li><a href="neljapaev.php">N</a></li>
        <li><a href="reede.php">R</a></li>

```

```
        </ul>
    </div>
</div>
<div class="clear"></div>
```

Jalusesse jääb muu hulgas viisakuse pärast viide lehemalli autorile.

jalus.php

```
<div class="nav2">
    <p>Design by <a
href="http://www.mobifreaks.com">Mobifreaks.com</a></p>
</div>
</body>
</html>
```

Edasi juba andmelehed päevade kaupa. Üldalt loetakse sisse päisefail, alt jalusefail.

esmaspaev.php

```
<?php require("p2is.php"); ?>
<h2>Esmaspäev</h2>
<p>
    <ol>
        <li>Matemaatika</li>
        <li>Ajalugu</li>
        <li>Laulmine</li>
    </ol>
</p>
<?php require("jalus.php"); ?>
```

teisipaev.php

```
<?php require("p2is.php"); ?>
<h2>Teisipäev</h2>
<p>
    <ol>
        <li>Emakeel</li>
        <li>Matemaatika</li>
        <li>Tööõpetus</li>
    </ol>
</p>
<?php require("jalus.php"); ?>
```

kolmapaev.php

```
<?php require("p2is.php"); ?>
<h2>Kolmapäev</h2>
```

```

<p>
  <ol>
    <li>Matemaatika</li>
    <li>Emakeel</li>
    <li>Kehaline kasvatus</li>
  </ol>
</p>
<?php require("jalus.php"); ?>

```

neljapaev.php

```

<?php require("p2is.php"); ?>
<h2>Neljapäev</h2>
<p>
  <ol>
    <li>Emakeel</li>
    <li>Ajalugu</li>
    <li>Matemaatika</li>
  </ol>
</p>
<?php require("jalus.php"); ?>

```

reede.php

```

<?php require("p2is.php"); ?>
<h2>Reede</h2>
<p>
  <ol>
    <li>Laulmine</li>
    <li>Ajalugu</li>
  </ol>
</p>
<?php require("jalus.php"); ?>

```


Tulemusena saab liigelda päevade lehtede vahel ning ühtsena kujundatud lehestikku kasutada.

Ülesandeid

- Koosta eraldi tekstifail teate jaoks ning tekstifail lehe tegija nimega. Loo uus veebileht, kus ülal on pealkiri "Värske teade", lehe keskel failist sisseloetud teade ise ning all paremal lehe

tegija sisseloetud andmed.

- Otsi veebist mõni valmiskujundusega lehemall. Pane oma masinasse/serverisse tööle. Kujunda leht ühe anekdoodi näitamiseks. Pane lehe külge menüü viitega mitmele (veel olematule) anektoodilehele. Jaga eraldi failidesse päiseosa, sisu ja jalus. Loo mitme nalja jaoks eraldi sisu. Kujunda kokku ühiseks lehestikuks.

Andmebaasitabeli veebiväljund

Kord valmis tehtud veebilehti saab mugavasti veebist pärast vaadata. Kui aga tahta lehtede sisu vahetevahel muuta, või siis vastavalt kasutaja soovidele mitmesuguses järjestuses või moel kuvada - sellisel puhul aitavad andmebaaside võimalused lehestiku loomisele märgatavalt kaasa.

Enamikes andmebaasides paiknevad andmed relatsiooniliselt ehk tabelite kujul. Lihtsamal juhul on veebirakenduse juures tegemist ühe andmetabeliga. PHPga koos kasutatakse sageli MySQLi nimelist andmebaasiprogrammi, sest nad on mõeldud suhteliselt sarnasele sihtgrupile. Kokku mõned gigabaidid andmeid salvestatuna ning mõned päringud sekundis on süsteemile üldiselt jõukohased. Mahtude kasvamisel kordades aga tasub juba põhjalikuma serveri optimeerimise või muude vahendite peale mõelda.

Harjutamiseks saab serveri mugavasti püsti WAMP või XAMPP-nimelise komplekti abil. Andmebaasi kasutajaliidese eest aitab sealjuures hoolitseda PhpMyAdmin. Samas enamasti võimalik suhtlus ka käsurealt.

SQL

Andmebaasiga suhtlemiseks kasutatakse SQL-keelt. Selles leiduvad käsud andmetabelite loomiseks, sinna andmete lisamiseks, andmete küsimiseks, muutmiseks ja kustutamiseks.

Tabeli loomiseks käsklus CREATE TABLE. Käsu nimele järgneb tabeli nimi (praegusel juhul lehed). Ning siis sulgudes komadega eraldatuna tulpade nimed ning nende parameetrid. Iga tabeli esimeseks tulpaks on üldjuhul id - identifikaator, mille abil hiljem ridu eristada ja neile viidata. Parameetrid võivad lihtsamate rakenduste puhul enamasti samaks jääda. Selgitused:

INT - täisarv

NOT NULL - väärtus ei tohi puududa

AUTO_INCREMENT - server arvutab lisamisel ise juurde sobiva seni veel kasutamata väärtuse

PRIMARY KEY - selle tulba väärtust kasutatakse edaspidi tabeli vastavale reale viitamisel (näiteks muutmise või kustutamise juures).

Tulp pealkiri siin näites tüübiga VARCHAR(50) ehk siis tekst pikkusega kuni 50 tähte. Sisu tüübiks TEXT, mis tähendab, et pikkust ei piirata.

Kokku siis lause järgmine, mis tasub valmis kirjutada ning MySQLi käsuviibale või PHPMyAdmini aknasse kopeerida:

```
CREATE TABLE lehed(  
  id INT NOT NULL AUTO_INCREMENT PRIMARY KEY,  
  pealkiri VARCHAR(50),  
  sisu TEXT  
);
```

Kui vastuseks tuli Query OK, siis järelikult ettevõtmine õnnestus. Muidu tuleb veateateid uurida ja uuesti proovida.

Andmete lisamiseks on loodud käsklus `INSERT INTO`. Järgneb tabeli nimi, siis sulgudes tulpade nimed, kuhu lisatavad andmed tulevad. Edasi sõna `VALUES` ning sulgude sisse komadega eraldatult igale tulpale vastav väärtus. Tekstilised andmed paigutatakse ülakomade vahele.

```
INSERT INTO lehed (pealkiri, sisu) VALUES ('Ilmateade', 'Kuiv ilm');
```

Tahtes rohkem andmeid lisada, tuleb `INSERT` lauset lihtsalt mitu korda käivitada, igal korral eraldi andmed sisse pannes.

```
mysql> INSERT INTO lehed (pealkiri, sisu) VALUES ('Korvpall', 'Treening reedel kell 18');
Query OK, 1 row affected (0.00 sec)
```

Kui mõned sees, siis on hea vaadata ja kontrollida, et mis sinna täpsemalt sai. Andmete küsimiseks on SQLis loodud käsklus `SELECT`. Tärn tähendab, et kuvatakse kõikide olemasolevate tulpade andmed. Sõnale `FROM` järgneb tabeli nimi ning käsu lõppu käivitamiseks semikoolon. Lehtede tabeli sisu tuleb siis välja järgnevalt.

```
mysql> SELECT * FROM lehed;
+----+-----+-----+
| id | pealkiri | sisu |
+----+-----+-----+
| 1  | Ilmateade | Kuiv ilm |
| 2  | Korvpall  | Treening reedel kell 18 |
+----+-----+-----+
2 rows in set (0.00 sec)
```

Nagu näha, `id`-väärtused on automaatselt ise pandud, kuna vastaval tulpal on juures omadus `AUTO_INCREMENT`.

Tahtes andmeid veel juurde panna, tuleb taas käivitada `INSERT`-lause sobivate andmetega. Teksti sisestamisele vastab kõige korrasoleku puhul MySQL taas "Query OK", lisades sinna vahel ka mõjutatud ridade arvu ja kulunud aja - tähtis pigem suuremate andmestike korral.

```
mysql> INSERT INTO lehed (pealkiri, sisu) VALUES ('Matemaatika', 'Homme tunnikontroll');
Query OK, 1 row affected (0.00 sec)
```

SQLi `selecti` abil saab andmeid kergesti sobivas järjekorras ja kujul välja küsida. Kui lause lõppu lisatakse `ORDER BY` koos vastava tulba nimega, siis tulevad andmed välja selle tulba järgi tähestiku järjekorda panduna (kui vastav tulp oli tekstitulp).

```
mysql> SELECT * FROM lehed ORDER BY sisu;
+----+-----+-----+
| id | pealkiri | sisu |
+----+-----+-----+
| 3  | Matemaatika | Homme tunnikontroll |
| 1  | Ilmateade | Kuiv ilm |
| 2  | Korvpall  | Treening reedel kell 18 |
+----+-----+-----+
3 rows in set (0.00 sec)
```

Saab küsida ka ainult ühe rea väärtusi:


```
mysql> SELECT pealkiri, sisu FROM lehed WHERE id=3;
+-----+-----+
| pealkiri | sisu |
+-----+-----+
| Matemaatika | Homme tunnikontroll |
+-----+-----+
```

Kui leitakse, et rida pole enam vajalik, siis selle kustutamiseks sobib käsklus `DELETE`, kus soovitatavalt `id` järgi määratakse ära, milline rida kustutada.

```
mysql> DELETE FROM lehed WHERE id=3;
Query OK, 1 row affected (0.00 sec)
```

Uue `SELECT`-päringuga saab kontrollida, mis siis sinna tegelikult alles jäi. Kui nüüd juhtutaks `INSERT`-lausega taas andmeid lisama, siis sellele reale enam `id` väärtust 3 välja ei antaks - välistamaks näiteks olukorda, kus vanale teatele pandud kommentaarid satuksid uue külge. Primaarvõtmetulba `id` väärtuseks tuleks uue rea lisamisel vähemasti 4.

```
mysql> SELECT * FROM lehed;
+-----+-----+
| id | pealkiri | sisu |
+-----+-----+
| 1 | Ilmateade | Kuiv ilm |
| 2 | Korvpall | Treening reedel kell 18 |
+-----+-----+
```

Ülesandeid

- Tee näide läbi, lisa veel mõned read ja kustuta neid.
- Loo tabel kassid tulpadega `id`, `kassinimi`, `toon`
- Lisa paar kassi
- Väljasta kassid
- Väljasta kassid toonide järjekorras
- Kustuta üks kass

Tabeli sisu vaatamine

Andmebaasitabelis kannatab andmeid hoida ning SQL-käskude või mõne haldusliidese kaudu saab neid ka sinna lisada või sealt vaadata. Tavakasutaja aga eeldab, et ta näeb või sisestab veebilehitseja aknast just seda mis talle vaja ning ei taha ega jõua end koormata mitmesuguste tehniliste trikkidega. Veebirakenduse loojate üks tähtis ülesanne ongi andmed sobival kujul kasutajale ette näidata ning samuti veebilehtedel tehtud muutused pärast tabelites järgmiste kasutuskordade tarbeks talletada.

Sarnaselt kui ise SQL-käsklusi andmebaasi käsureale kirjutades õnnestub andmeid lisada ja küsida, saab ka PHP andmebaasiga SQL-käskude kaudu sidet pidada. Üheks võimaluseks käske veebilehe koodist andmebaasini vahendada on teek nimega `MySQL Improved`. Nii nagu käsitsi andmebaasiga suheldes peab teadma, kus masinas baas asub, millise kasutajanime ja parooliga sinna ligi pääseb ning millise nimega baasiga on tegemist - samad andmed vaja teada ka PHP poolt ühendust luues.

Kui PHP ja MySQL asuvad samas masinas, siis sobib baasiserveri nimeks localhost. Siin näites pruugin kasutajanimeks ja parooliks juku ning kala. Ja baasi nimeks siin jukubaas2. Eks oma lahendust luues tule siis need väärtused sisse kirjutada, mis parajasti pruukida on või teenusepakkujalt antakse. XAMPP vaikimisi seadete korral sobib näiteks serveriks "localhost", kasutajaks "root", parooliks tühi tekst "" ning katsetada saab baasis nimega "test". Avalikuks väljapanekuks pole selline komplekt küll viisakas, aga oma arvutis toimetamiseks käib küll.

Edasi tuleb andmete kättesaamiseks mitu sammu ette võtta. Mõne vahendiga saab veidi lihtsamalt, aga MySQL Improved teegi eeliseks on, et kui andmed viisakalt ette valmistada ning andmete SQL-käskudesse panekuks kasutada eelkompileeritud käsklusi (prepared statement), siis pole karta, et pahatahtlikke sisestuste abil veebilehtedelt saaks suuremat kurja teha. Muidu on aastaid olnud probleemiks, et kavalad veebilehtedel sisse kirjutatud laused võivad serveris käima minna ning pahandust tekitada. Lihtsamal juhul oma rakenduse andmeid kustutades või muutes, kuid keerukamatel juhtudel võivad löögi alla sattuda ka teiste rakenduste andmed või lausa välised serverid, kui kord sisse murtud masinat edasiste rünnakute alusena kasutatakse. Seetõttu siis siin matejalis andmete vahendajaks MySQL Improved tüüpi objekt, mida luuakse käsuga `new mysqli` ja antakse vajalikud ühendusparameetrid kaasa.

Järgneva prepare-lausega palutakse \$yhendus-nimelises muutuja kaudu kättesaadaval `mysqli`-objektile ette valmistada SQL-lause lehtede andmetabelist id, pealkirja ja sisu küsimiseks. Edasine `bind_result` määrab, kuhu muutujatesse saadud andmed pannakse. Andmebaasiga suhtlevad vahendid tehakse nõnda, et nad suudaksid toimida ka väga suurte andmekoguste korral ning ei loeks ilmaasjata suuremat kogust väärtusi mällu. Näiteks miljon rida on andmebaasis hoidmise jaoks täiesti kõlbulik kogus. Korraga mällu lugemisel võtab miljon kirjet aga hulga megabaite ning sealt hiljem midagi vajalikku kätte saada võib tülikas olla.

Edasi tulev `execute()` paneb käskluse baasis käima. Õnnetusena ei hoiatata, kui see lause unustatakse, aga lihtsalt andmeid ei saa kätte.

Vahepeal on mõningane osa HTML-i lehe kujunduse kuvamiseks. Baasis tulevate andmetega hakatakse tegelema siis, kui saabub tsükkel `while($kask->fetch())`. Iga `fetch`-käsklus tõstab päringu vastuste juurest ühe rea `bind_param`-käsuga määratud muutujatesse ning nendega võib tsüklikringi jooksul vajalikud toimetused ette võtta. Nõnda on korraga muutujate kaudu mälus vaid ühe andmerea ehk lehe andmed ning rakendus ei võta serveri mälu kuigivõrd. Praegu trükitakse pealkiri lihtsalt `<h2>` ja `</h2>` vahele ning näidatakse seetõttu suurema ja rasvasena välja. Sisu tuleb tavalise lõigu ehk `div`-ina. Käsk `htmlspecialchars` aitab hoolitseda, et kogemata andmete hulka sattunud erisümbolid (peamiselt `<` ja `>`) ei tekitaks lehe ülesehituse juures segadust.

Lehe väljastuse lõppemisel on viisakas andmebaasiühendus kinni panna.

Lehti väljastav kood tervikuna:

```
<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas2");
    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri, sisu FROM lehed");
    $kask->bind_result($id, $pealkiri, $sisu);
    $kask->execute();
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Teated lehel</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Teadete loetelu</h1>
    <?php
```

```
        while($kask->fetch()){
            echo "<h2>".htmlspecialchars($pealkiri)."</h2>";
            echo "<div>".htmlspecialchars($sisu)."</div>";
        }
    ?>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>
```

Ning pilt valminud veebilehest:

Teadete loetelu

Ilmateade

Kuiv ilm

Korvpall

Treening reedel kell 18

Matemaatika

Homme tunnikontroll

Emakeel

Kontrolltöö

Ülesandeid

- Tee näide läbi
- Loo/otsi üles tabel kassid (id, kassinimi, toon). Näita kasside andmed veebilehele.
- Pane kasside toonideks inglisekeelsed värvinimetused
- Näita iga kass lehel vastavat värvi.

Teadete valik

Mõnekümne kassi andmed mahuvad ühele lehele ära. Aga seda vaid juhul, kui näidatakse vaid kassi nime ja värvi. Kui juba lisada omaniku andmed ning veidigi suurem kassi pilt, siis veidigi väiksema ekraani peal on mugav juba kasse ühekaupa vaadata. Järgnevalt uurimegi, kuidas selliseid lehti koostada, kus võimalik tabeli ühe rea andmeid eraldi välja tuua.

Üsna mugav on lehele andmeid saata aadressiriba kaudu. Kui kirjutun failinimele taha küsimärgi

ning sinna taha id=2 ehk siis nt. teadetevalik.php?id=2 , siis selle väärtuse 2 saan programmis küsida muutujast \$_REQUEST["id"]. Või kui tahan kontrollida, kas failinime järel saadeti parameeter nimega id, siis kontrollin

```
if(isset($_REQUEST["id"]))
```

Nõnda ka järgmises lõigus. Kui parameeter saadeti, siis järelikult soovitakse vaadata ühe konkreetse lehe andmeid, mida id näitab. Kui aga parameetrit pole, siis inimene järelikult ei tea veel lehte selle numbriga küsida ning tal on põhjust pigem lootelust omale sobiv valida.

Kui id on olemas, siis saab selle järgi küsida lehe muud andmed - praeguses näites pealkirja ja sisu. Tavalise SQL-lause juures saab ühe rea küsimiseks panna WHERE-tingimuse juurde vastava piirangu. Nt `SELECT id, pealkiri, sisu FROM lehed WHERE id=2;`

Kuna siin veebirakenduses tahetakse vastavalt kasutaja valikult näha erinevaid lehti, siis peab saama seda arvu muuta. MySQL Improved teek lubab muutuva väärtuse kohale panna küsimärgi ning pärast selle väärtuse bind_param-käsu abil asendada. Hiljem tuleb rida

```
$kask->bind_param("i", $_REQUEST["id"]);
```

teatab, et parameetri tüübiks on täisarv ehk integer ehk täht i. Ning parameeter saab oma väärtuse muutujast \$_REQUEST["id"]. Edasi juba andmete kättesaamine bind_result kaudu määratud muutujatesse nagu ennegi. Eelnevas näites võis andmeid tulla palju ning seetõttu tuli nad while-tsükli kaudu välja kuvada. Ühe id järgi küsides saab kätte ainult ühe rea, seetõttu piisab selle kättesaamiseks ühest fetch-käsklusest. Kas küsimine õnnestus, seda annab teada if-lause. Andmeid ei saa küsides näiteks juhul, kui keegi on aadressirea kaudu sisestanud olematu lehe id-numbri. Muul juhul saab pealkirja ja sisu ilusti kätte ning neid võib lehel kuvada.

```
if(isset($_REQUEST["id"])){
    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri, sisu FROM lehed
        WHERE id=?");
    //Kysimärgi asemele pannakse aadressiribalt tulnud id,
    //eeldatakse, et ta on tyybist integer (i).
    //(double - d, string - s)
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["id"]);
    $kask->bind_result($id, $pealkiri, $sisu);
    $kask->execute();
    if($kask->fetch()){
        echo "<h2>".htmlspecialchars($pealkiri)."</h2>";
        echo htmlspecialchars($sisu);
    } else {
        echo "Vigased andmed.";
    }
} else {
    echo "Tere tulemast avalehele! Vali menüü;st sobiv teema.";
}
```

Tavakasutaja ei pea peast lehtede numbreid teadma. Tema pigem vaatab neid menüüst ning valib sobiva. Edasi juba saadetakse vastava teate id-number aadressiriba kaudu lehele, leht avaneb uuesti ning näitab küsitud teate sisu. Menüü kokku saamiseks sobib järgnev koodilõik. Kui viites (a href) jätta faili nime kohale küsimärk, siis avatakse sama fail ilma, et peaks selle faili nime teadma.

```
<?php
    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri FROM lehed");
    $kask->bind_result($id, $pealkiri);
    $kask->execute();
    while($kask->fetch()){
        echo "<li><a href='?id=$id'>".
            htmlspecialchars($pealkiri)."</a></li>";
    }
}
```

```
}  
?>
```

Edasi kirjete kaupa näitav kood tervikuna.

```
<?php  
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas2");  
?>  
<!doctype html>  
<html>  
    <head>  
        <title>Teated lehel</title>  
        <style type="text/css">  
            #menyykiht{  
                float: left;  
                padding-right: 30px;  
            }  
            #sisukiht{  
                float:left;  
            }  
            #jalusekiht{  
                clear: left;  
            }  
        </style>  
        <meta charset="utf-8" />  
    </head>  
    <body>  
        <div id="menyykiht">  
            <h2>Teated</h2>  
            <ul>  
                <?php  
                    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri FROM lehed");  
                    $kask->bind_result($id, $pealkiri);  
                    $kask->execute();  
                    while($kask->fetch()){  
                        echo "<li><a href='?id=$id'>".  
                            htmlspecialchars($pealkiri)."</a></li>";  
                    }  
                <?>  
            </ul>  
        </div>  
        <div id="sisukiht">  
            <?php  
                if(isset($_REQUEST["id"])){  
                    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri, sisu FROM lehed  
                        WHERE id=?");  
                    //Kysim2rgi asemele pannakse adressiribalt tulnud id,  
                    //eeldatakse, et ta on tyybist integer (i).  
                    //(double - d, string - s)  
                    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["id"]);  
                    $kask->bind_result($id, $pealkiri, $sisu);  
                    $kask->execute();  
                    if($kask->fetch()){  
                        echo "<h2>".htmlspecialchars($pealkiri)."</h2>";  
                        echo htmlspecialchars($sisu);  
                    } else {  
                        echo "Vigased andmed.";  
                    }  
                } else {  
                    echo "Tere tulemast avalehele! Vali men&uuml;&uuml;st sobiv teema.";  
                }  
            <?>  
        </div>
```

```
<div id="jalusekiht">
  Lehe tegi Jaagup
</div>
</body>
</html>
<?php
  $yhendus->close();
?>
```

Veebilehel kõigepealt näha menüü ning soovitus teema valida

Tere tulemast avalehele! Vali menüüst sobiv teema.

Teated

- [Ilmateade](#)
- [Korvpall](#)
- [Matemaatika](#)
- [Emakeel](#)

Lehe tegi Jaagup

Edasi juba tuleb vastava teema id aadressiribale ning näeb valitud pealkirja all peituvat sisu.

Teated

- [Ilmateade](#)
- [Korvpall](#)
- [Matemaatika](#)
- [Emakeel](#)

Korvpall

Treening reedel kell 18

Lehe tegi Jaagup

Ülesandeid

- Tee näide läbi
- Loo tabel koerte kohta (id, koeranimi, kirjeldus, pildiaadress)
- Sisesta andmed mõnede koerte kohta, pildid otsi veebist
- Loo lehestik, kus vasakus servas näha koerte nimed. Nimele vajutades kuvatakse lehel suurelt see koer koos pildi ja kirjeldusega.

Andmete lisamine ja kustutamine

Veebi kaudu on andmeid ilus vaadata. Ainult, et sellisena saab lehed ka ilma serveripoolse programmeerimistoeta tööle panna. Vajadusel saab kindla arvu lehti kopeerida ning viited vastavalt sättida ning võibki andmeid soovitult lugeda. Kui aga tahta, et kasutajapoolsed andmed ka kuidagi serverisse talletuks ning teised neid lugeda saaks - seda juba naljalt ilma serveripoolse programmita teha ei õnnestu. Muidugi kaasnevad serveris talletamisega ka omad mured: keegi võib hooletusest või pahatahtlikkusest sinna hulgem andmeid saata ning sellega serveris oleva andmebaasi täis kirjutada või lihtsalt kahtlaste postitustega suure hulga segadust tekitada. Aga hea ja halb käivad käsikäes ning mugavuse nimel tuleb vahel ka mõnevõrra riskida. Abilisteks hiljem varukoopiad, registreerimised, modereerimised ja muud täiendused.

Andmete lisamiseks tuleb need kõigepealt kasutajalt kätte saada. Selleks sobib sisestusvorm - olgu siis pidevalt lehel nähtaval või eraldi viite peale näidatav. Sisestusvormist tulevad andmed saadetakse salvestamiseks serverisse. Siinses näites toimib kõik sama faili kaudu, kuid iseenesest võib toimetuse jaoks ka eraldi teine väike fail loodud olla. Pärast andmete salvestamist on kasulik leht uuesti edasi suunata - kas või samale lehele, aga nõnda, et inimese sisestatud andmed uuesti kaasa ei tuleks - sellisel juhul pole karta, et värskendusnupu vajutamine andmeid korduvalt salvestama hakkab.

Lisamisvormi nähtavaks muutmiseks loodi viide parameetriga lisamine.

```
<a href='?lisamine=jah'>Lisa ...</a>
```

Kui selline parameeter jõuab serverisse, siis näidatakse kasutajale tühjad lahtrid, kuhu oma andmed kirja panna. Definition list (dl) koos nimetuse (definition term, dt) ning sisuga (dd, definition data) võimaldab mugavalt sisestuselemendid koos seletustega välja kuvada. Kaasas on ka varjatud element nimega `uusleht`, mille abil siis hiljem kontrollida, et kasutaja on uue lehe andmed saatnud. Andmete teele panekuks veebis nupp tüübist submit.

```
if(isset($_REQUEST["lisamine"])){
    ?>
    <form action='?'>
        <input type="hidden" name="uusleht" value="jah" />
        <h2>Uue teate lisamine</h2>
        <dl>
            <dt>Pealkiri:</dt>
            <dd>
                <input type="text" name="pealkiri" />
            </dd>
            <dt>Teate sisu:</dt>
            <dd>
                <textarea rows="20" name="sisu"></textarea>
            </dd>
        </dl>
        <input type="submit" value="sisesta">
    </form>
    <?php
}
?>
```

Nupule vajutades avatakse leht uuesti. Kaasa liiguvad eelnevalt väljadesse sisestatud andmed. Eelnevalt varjatult kaasa pandud parameeter nimega `uusleht` näitab, et nüüd on paras aeg saabuvad andmed tabelisse kirjutada. Andmete lisamiseks tabelisse on INSERT-lause. Lisatavate väärtuste kohta tulevad algul küsimärgid, `bind_param`-käsu abil paigutatakse nende asemele tegelikud

väärtused. Tekst "ss" bind_param-käsu esimese parameetrina näitab, et mõlemad saabuvad väärtused on stringi ehk teksti tüüpi. Väärtusteks on siis pealkiri ja sisu, mis \$_REQUEST-muutujast sisse loetakse. Vältimaks lehe korduslaadimisel uuesti salvestamist, tasub Location-päisekäsuga lehe avamine edasi suunata - kas või samale lehele (\$_SERVER[PHP_SELF]). Viisakasti siis andmebaasiühendus ka sealjuures kinni ning lehe avamisele lõpp - exit();

```
if(isSet($_REQUEST["uusleht"])){
    $kask=$yhendus->prepare("INSERT INTO lehed (pealkiri, sisu) VALUES (?, ?)");
    $kask->bind_param("ss", $_REQUEST["pealkiri"], $_REQUEST["sisu"]);
    $kask->execute();
    header("Location: $_SERVER[PHP_SELF]");
    $yhendus->close();
    exit();
}
```

Näites lisati ka kustutamise moodus. Eraldi vaatamise lehel sai juurde kustutamise viide, kus aadressiga suunatakse samale lehele ning antakse kaasa kustutusid.

```
echo "<h2>".htmlspecialchars($pealkiri)."</h2>";
echo htmlspecialchars($sisu);
echo "<br /><a href='?kustutusid=$id'>kustuta</a>";
```

Lehe päises kustutusid saabumisel käivitatakse DELETE-lause koos etteantud kirje numbriga.

```
if(isSet($_REQUEST["kustutusid"])){
    $kask=$yhendus->prepare("DELETE FROM lehed WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["kustutusid"]);
    $kask->execute();
}
```

Lisamis- ja kustutusvõimeline kood tervikuna.

```
<?php
$yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas2");
if(isSet($_REQUEST["uusleht"])){
    $kask=$yhendus->prepare("INSERT INTO lehed (pealkiri, sisu) VALUES (?, ?)");
    $kask->bind_param("ss", $_REQUEST["pealkiri"], $_REQUEST["sisu"]);
    $kask->execute();
    header("Location: $_SERVER[PHP_SELF]");
    $yhendus->close();
    exit();
}
if(isSet($_REQUEST["kustutusid"])){
    $kask=$yhendus->prepare("DELETE FROM lehed WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["kustutusid"]);
    $kask->execute();
}
?>
<!doctype html>
<html>
<head>
<title>Teated lehel</title>
<style type="text/css">
    #menyikiht{
        float: left;
        padding-right: 30px;
    }
    #sisukiht{
        float:left;
```



```

    }
    #jalusekiht{
        clear: left;
    }
</style>
</head>
<body>
    <div id="menyykiht">
        <h2>Teated</h2>
        <ul>
            <?php
                $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri FROM lehed");
                $kask->bind_result($id, $pealkiri);
                $kask->execute();
                while($kask->fetch()){
                    echo "<li><a href='?id=$id'>".
                        htmlspecialchars($pealkiri)."</a></li>";
                }
            ?>
        </ul>
        <a href='?lisamine=jah'>Lisa ...</a>
    </div>
    <div id="sisukiht">
        <?php
            if(isset($_REQUEST["id"])){
                $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri, sisu FROM lehed
                    WHERE id=?");
                $kask->bind_param("i", $_REQUEST["id"]);
                $kask->bind_result($id, $pealkiri, $sisu);
                $kask->execute();
                if($kask->fetch()){
                    echo "<h2>".htmlspecialchars($pealkiri)."</h2>";
                    echo htmlspecialchars($sisu);
                    echo "<br /><a href='?kustutusid=$id'>kustuta</a>";
                } else {
                    echo "Vigased andmed.";
                }
            }
            if(isset($_REQUEST["lisamine"])){
                ?>
                <form action='?'>
                    <input type="hidden" name="uusleht" value="jah" />
                    <h2>Uue teate lisamine</h2>
                    <dl>
                        <dt>Pealkiri:</dt>
                        <dd>
                            <input type="text" name="pealkiri" />
                        </dd>
                        <dt>Teate sisu:</dt>
                        <dd>
                            <textarea rows="20" name="sisu"></textarea>
                        </dd>
                    </dl>
                    <input type="submit" value="sisesta">
                </form>
            <?php
                }
            ?>
        </div>
    <div id="jalusekiht">
        Lehe tegi Jaagup
    </div>
</body>
</html>

```

```
<?php
    $yhendus->close();
?>
```

Lehel algul näha teadete loetelu.

Teated

- [Ilmateade](#)
- [Korvpall](#)
- [Matemaatika](#)
- [Emakeel](#)

[Lisa ...](#)

Lehe tegi Jaagup

Pealkirjale vajutades näeb vastava kirje andmeid. Kustutusviite kaudu saab kirjest lahti.

Teated

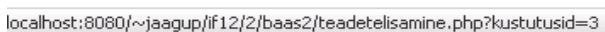
Matemaatika

- [Ilmateade](#)
- [Korvpall](#)
- [Matemaatika](#)
- [Emakeel](#)

Homme tunnikontroll
[kustuta](#)

[Lisa ...](#)

Lehe tegi Jaagup

Nii pole seda teadet ka enam menüüs näha. Paistab lisamisviide uute andmete sisestamiseks.

Teated

- [Ilmateade](#)
- [Korvpall](#)
- [Emakeel](#)

[Lisa ...](#)

Lehe tegi Jaagup

Lisamisviite kaudu kuvatakse lisamisvorm

Edasi tuleb need andmed sisse kirjutada.

localhost:8080/~jaagup/lif12/2/baas2/teadetelismine.php?lisamine=jah

Teated

- [Ilmateade](#)
- [Korvpall](#)
- [Emakeel](#)

[Lisa ...](#)

Uue teate lisamine

Pealkiri:

Teate sisu:

sisesta

Teated

- [Ilmateade](#)
- [Korvpall](#)
- [Emakeel](#)

[Lisa ...](#)

Uue teate lisamine

Pealkiri:

Teate sisu:

sisesta

Pärast sisestamist võibki menüüs uude teadet imetleda.

localhost:8080/~jaagup/lif12/2/baas2/teadetelismine.php

Teated

- [Ilmateade](#)
- [Korvpall](#)
- [Ajalugu](#)
- [Emakeel](#)

[Lisa ...](#)

Lehe tegi Jaagup

Ülesandeid

- Tee näide läbi
- Loo/otsi koerte tabel (id, koeranimi, kirjeldus, pildiaadress)
- Võimalda koeri veebi kaudu lisada, vaadata ja kustutada

Peoõhtu registreerimisvorm

- Koosta veebileht peokuulutusega
- Loo sinna juurde veebileht, kus kasutaja saab oma eesnime, perekonnanime ja elektronposti sisestada. Andmed talletatakse tabelisse (ei näidata veebilehel).
- Loo eraldi administraatorileht, kus saab sisestusi näha (sisselogimist pole vaja)
- Administraator saab vigaseid sisestusi ka kustutada
- Loo teine andmetabel, kus kirjas peo etteasted ja sündmused koos arvatava kellaaajaga.

Väljasta andmed kellaegade järjekorras eraldi veebilehele. Kujunda veebileht koos eelmistega ühtseks lehekstikuks.

- Loo eraldi administraatorileht peo sündmuste lisamiseks ja kustutamiseks.

Andmete muutmine, laulude lehestik

Lisamise ja kustutamisega saab küllalt palju ühekordseid registreerimisi ja vahetamisi korda ajada. Põhjalikumate rakenduste juures aga käivad sama andmerea eri tulbad eri kasutajate juurest läbi ning siis tuleb ka rea andmete muutmisele mõelda nii, et osa väärtusi säilib, mõned uuenevad. Siin näitena koostame laulude lehestiku, kus haldur saab neid tabelisse lisada, kasutajad lauludele punkte ja kommentaare jagada ning halduril pärast võimalik määrata, millised laulud parajasti välja paistavad ja millised mitte. Ning kõik see lehestik ehitatakse ühe andmetabeli peale, kus siis eri veerugude väärtusi saab sobivalt kasutada.

Sellise lehestiku baasipooleks piisab, kui laulude andmed on andmebaasis, tabelis nimega laulud(id, pealkiri, punktid, lisamisaeg, kommentaarid, avalik)

SQL-lause tabeli loomiseks:

```
CREATE TABLE laulud(  
  id INT NOT NULL AUTO_INCREMENT PRIMARY KEY,  
  pealkiri VARCHAR(50),  
  punktid INT DEFAULT 0,  
  lisamisaeg DATETIME,  
  kommentaarid TEXT,  
  avalik INT DEFAULT 1  
);
```

Sõna DEFAULT tulba taga määrab vaikimisi väärtuse - ehk kui laul luuakse, siis pole tal veel ühtki punkti, aga samas on avalik. Lisamisaja andmetüüp DATETIME näitab, et üheaegselt hoitakse meeles kuupäev ja kellaeg.

Lehestiku koostamise saab jagada suuremateks alamülesanneteks:

* Looge veebileht laulude lisamiseks andmebaasi.

Sisestada on vaja vaid pealkiri, tulemust näeb vaid baasist

* Looge veebileht lauludele plusspunkti andmiseks.

Iga laulu taga näeb talle antud punkte.

* Looge veebileht, mis näitaks vaid avalikke laule

Selle juures aitab SQL-i poolest päring laulu nr 1 näitel

```
SELECT pealkiri FROM laulud WHERE avalik=1
```

* Muutke andmebaasi käsklusega mõni laul peidetuks

Tarvilik SQL-käsklus sealjuures

```
UPDATE laulud SET avalik=0 WHERE id=1
```

Veenduge, et seda laulu avalike laulude lehele ei nähe

* Koosta haldusleht, mille abil on võimalik laule peita ja taas avalikuks muuta.

Uue laulu lisamine

Lisamiseks on vaja lisamisvormi ja salvestuskohta. Kui ülalpoolses näites kippus mõnevõrra segadust tekitama, et lisamisvorm avanes vaid vastaval viitel vajutades, siis siin püütud lisamine võimalikult lihtsaks teha. Lisamislahter on kohe lehe avamisel olemas. Ning samal lehel püütakse pealkiri kinni ja lisatakse andmed tabelisse. Lisamisaja väärtuseks NOW() annab serverikella praeguse aja. Kommentaariks lisatakse algul tühi tekst, pärast saab sinna kasutajate juttu juurde paigutada.

```
<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas1");
    if(!empty($_REQUEST["ueepealkiri"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "INSERT INTO laulud(pealkiri, lisamisaeg, kommentaarid) VALUES(?, NOW(),
            ' ')");
        $kask->bind_param("s", $_REQUEST["ueepealkiri"]);
        $kask->execute();
        echo $yhendus->error;
        header("Location: $_SERVER[PHP_SELF]");
        $yhendus->close();
        exit();
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Laulud</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Laulud</h1>
        <form action="?">
            Uue laulu pealkiri:
            <input type="text" name="ueepealkiri" />
            <input type="submit" value="Lisa laul" />
```

```
</form>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>
```

Kõigepealt ilmub pealkirja lisamise lahter

Laulud

Uue laulu pealkiri:

Sinna võib kirjutada uue laulu pealkirja, vajutada lisamisnuppu ning ongi see laul tabelis kirjas.

Laulud

Uue laulu pealkiri:

Ülesandeid

- Pane näide tööle.
- Koosta tabel koolipeole kutsutava ansambli valimiseks ja hääletamiseks. Tabel ansamblid(id, ansamblinimi, punktid, kommentaarid, avalik, otsus). Kommentaarid tüübist TEXT, otsus VARCHAR(255).
- Koosta leht ansambli nime lisamiseks tabelisse. Kontrolli lehe tööd.

Lauludele punktide lisamine

Punktide lisamis leht koosneb kahest osast. Kõigepealt kuvatakse loetelu kõigis tabelis olevatest lauludest. Ning kui kasutaja ühele neist vajutab, siis lisatakse laulule punkt. Punkti lisamiseks on viide

```
<a href='?healaulu_id=$id'>Lisa punkt</a>
```

ehk siis küsimärgiga viide viib kasutaja samale failile. Kaasa antakse parameeter nimega healaulu_id, väärtuseks selle laulu id, mille nimele parajasti vajutatakse.

Serveris lehe uuel avamisel kontrollitakse, kas parameeter healaulu_id on olemas. Kui jah, siis pannakse sellele laulule üks punkt juurde, ehk suurendatakse vastava välja väärtust.

Väärtuse suurendamiseks ühe võrra sobib SQL-lause

```
UPDATE laulud SET punktid=punktid+1 WHERE id=?
```

kus siis küsimärgi kohale tuleb pärast käsu ettevalmistust vastava laulu id.

Punktide jagamise kood tervikuna

```
<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas1");
    if(isset($_REQUEST["healaulu_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare("UPDATE laulud SET punktid=punktid+1 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["healaulu_id"]);
        $kask->execute();
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Laulud</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Laulud</h1>
        <table>
            <?php
                $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri, punktid FROM laulud");
                $kask->bind_result($id, $pealkiri, $punktid);
                $kask->execute();
                while($kask->fetch()){
                    $pealkiri=htmlspecialchars($pealkiri);
                    echo "<tr>
                        <td>$pealkiri</td>
                        <td>$punktid</td>
                        <td><a href='?healaulu_id=$id'>Lisa punkt</a></td>
                    </tr>";
                }
            ?>
        </table>
    </body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>
```

Tulemusena ilmuvad olemasolevad laulud silma ette.

Laulud

Mutionu 9 [Lisa punkt](#)

Mutionu pidu 8 [Lisa punkt](#)

Muumioru lood 4 [Lisa punkt](#)

Rongisõit 0 [Lisa punkt](#)

Millisele reale vajutati, selle laulu punktide arv suureneb ühe võrra.


```

        echo "<tr>
            <td>$pealkiri</td>
            <td>$punktid</td>
        </tr>";
    }
    ?>
</table>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>

```

Laulud esioitsa ilusasti avalikult näha.

Laulud

```

Mutionu      9
Mutionu pidu  8
Muumioru lood 4
Rongisõit     1

```

Laulude peitmiseks saab nende nimed ette kuvada ning taga oleva viite kaudu siis loo peidetuks muuta. Jällegi tuleb kaasa anda loo id ning lehe ülaosas uuel laadimisel sellele vastavalt reageerida. Vastavalt saadetud peitmise_id-le käivitatakse SQL-lause

```
UPDATE laulud SET avalik=0 WHERE id=?
```

mille tulemusena vajutatud viitega laulu tulbale avalik antakse väärtuseks 0 ning laulu enam avalike laulude seas ei kuvata.

haldus3.php

```

<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas1");
    if(isset($_REQUEST["peitmise_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare("UPDATE laulud SET avalik=0 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["peitmise_id"]);
        $kask->execute();
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Laulud</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Laulud</h1>

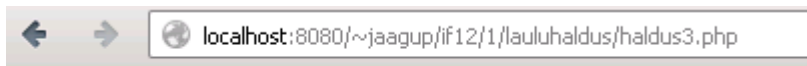
```

```

<table>
  <?php
    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri, avalik FROM laulud");
    $kask->bind_result($id, $pealkiri, $avalik);
    $kask->execute();
    while($kask->fetch()){
      $pealkiri=htmlspecialchars($pealkiri);
      echo "<tr>
        <td>$pealkiri</td>
        <td>$avalik</td>
        <td><a href='?peitmise_id=$id'>Peida</a></td>
      </tr>";
    }
  ?>
</table>
</body>
</html>
<?php
  $yhendus->close();
?>

```

Algul kõik lood avalikud

Laulud

Mutionu 1 [Peida](#)
Mutionu pidu 1 [Peida](#)
Muumioru lood 1 [Peida](#)
Rongisõit 1 [Peida](#)

localhost:8080/~jaagup/if12/1/lauluhaldus/haldus3.php?peitmise_id=3

Pärast vajutust läks Muumioru lugude avalik-tulp nulliks.

Laulud

Mutionu 1 [Peida](#)
Mutionu pidu 1 [Peida](#)
Muumioru lood 0 [Peida](#)
Rongisõit 1 [Peida](#)

Tulemusena seda lugu avalike laulude all ei kuvata.

Laulud

Mutionu 9
Mutionu pidu 8
Rongisõit 1

Lihtsamal juhul piirduvadki lehe oskused vaid peitmisega. Näiteks kui vaja roppe veebikommentaare varju panna, siis tavalisel halduril võib täiesti piisata peitmise-viitest. Erandkorras tagasipaneku võib kasvõi eraldi väikese lehena ehitada. Kui aga soov mõlemas suunas määramised samale lehele panna, siis ka see võimalik ning nii siinses näites ka tehakse. Üheks mooduseks oleks teha lehele eraldi tulp peitmise, eraldi avalikustamise tarbeks. Mõngase sättimise tulemusena pääseb aga ühe tulgaga - lihtsalt tuleb viiteid ja sõnu nõnda kohendada, et vajutuse peale olemasolevas seisus muutus tekiks.

Lehe päises on parameetrite kohta kaks valikut. Kui tuleb peitmise_id, siis vastav laul peidetakse. Kui tuleb avamise_id, siis selle id-ga rida muudetakse nähtavaks.

Õige teksti ja viite näitamiseks sobib lõik

```
$avamistekst="Ava";  
$avamisparam="avamise_id";  
$avamisseeisund="Peidetud";
```

Ehk siis algul eeldatakse, et lugu pole avalik, parameetri nimeks saab avamise_id ning kasutajale nähtav sõna on "Peidetud". Alloleval real trükitakse muutujate väärtused nõnda ka lehele.

```
<td><a href='?$avamisparam=$id'>$avamistekst</a></td>
```

Kui aga päringust selgub, et laul siiski on avalik, siis pööratakse muutujate väärtused ümber ning väljatrüki tulemusena tekib oluord, kus vajutuse tulemusena pannakse lugu peitu.

```
if($avalik==1){  
    $avamistekst="Peida";  
    $avamisparam="peitmise_id";  
    $avamisseeisund="Avatud";  
}
```

Nii ongi võimalik samal kohal korduvalt klõpsides laulu seisundit avalikust peidetuks ja tagasi muuta.

haldus4.php

```
<?php  
$yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas1");  
if(isset($_REQUEST["peitmise_id"])){  
    $kask=$yhendus->prepare("UPDATE laulud SET avalik=0 WHERE id=?");  
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["peitmise_id"]);  
    $kask->execute();  
}
```

```

if(isset($_REQUEST["avamise_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare("UPDATE laulud SET avalik=1 WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["avamise_id"]);
    $kask->execute();
}
?>
<!doctype html>
<html>
<head>
<title>Laulud</title>
</head>
<body>
<h1>Laulud</h1>
<table>
<?php
    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri, avalik FROM laulud");
    $kask->bind_result($id, $pealkiri, $avalik);
    $kask->execute();
    while($kask->fetch()){
        $pealkiri=htmlspecialchars($pealkiri);
        $savamistekst="Ava";
        $savamisparam="avamise_id";
        $savamisseisund="Peidetud";
        if($avalik==1){
            $savamistekst="Peida";
            $savamisparam="peitmise_id";
            $savamisseisund="Avatud";
        }
        echo "<tr>
            <td>$pealkiri</td>
            <td>$savamisseisund</td>
            <td><a href='?$savamisparam=$id'>$savamistekst</a></td>
        </tr>";
    }
?>
</table>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>

```

Alustuseks näha et eelnevalt peidetud Muumioru lood on endiselt peidus.

Laulud

Mutionu Avatud [Peida](#)
Mutionu pidu Avatud [Peida](#)
Muumioru lood Peidetud [Ava](#)
Rongisõit Avatud [Peida](#)

Avamisiivte peale tuleb lugu avalikuks

Laulud

Mutionu Avatud [Peida](#)
Mutionu pidu Avatud [Peida](#)
Muumioru lood Avatud [Peida](#)
Rongisõit Avatud [Peida](#)

Samuti tekib ta siis laulude üldisesse loendisse

Laulud

Mutionu 9
Mutionu pidu 8
Muumioru lood 4
Rongisõit 1

Ülesandeid

- Tee näide läbi
- Lisa ansamblite lehele avalikustamise ja peitmise võimalus.
- Võimalda eraldi peita ja näidata korraga kõiki neid ansambleid, kel pole veel ühtegi punkti.

Kommenteerimine

Veebilehtedele kirjutatakse kommentaare ja täiendusi päris mitmel puhul. Ajalehtedes kommenteeritakse uudiseid, tehnikud märgivad tehtud töid, siin püüame kokku koguda laulude kohta tehtavad kommentaarid. Keerukamal juhul tasub teha kommentaaride jaoks eraldi andmetabel, siis on võimalik neid mugavalt näiteks kirjutaja või loomisaja järgi järjestada. Lihtsamal juhul aga piisab iga laulu kohta lihtsalt ühest kommentaariväljast vastavas tulbas, kuhu inimeste kirjutatud kommentaarid üksteise otsa lisatakse.

Lisamise puhul tuleb kuidagi kindlaks määrata, et millise laulu juurde vastav kommentaar

kirjutatakse. Siin näites tehakse iga laulu juures olevasse lahtrisse eraldi vorm. Sinna sisse pannakse varjatud väli laulu kohta, millele uus kommentaar kirjutatakse. Edasi lisatakse tekstiväli ning sisestusnupp. Korruga saadetakse veebilehitsejast serverisse vaid ühe vormi andmed - just selle omad, kus sisestusnuppu vajutati. Sellise trikiga saabki hoolitseda, et soovitud laulu id läheb koos kommentaaritekstiga kaasa.

```
<td>
  <form action='?'>
    <input type='hidden' name='uue_kommentaari_id' value='$id' />
    <input type='text' name='uus_kommentaar' />
    <input type='submit' value='Lisa kommentaar' />
  </form>
</td>
```

Lehe päises vaadatakse, kas saabus uue kommentaari id. Kui jah, siis lisatakse saabunud kommentaari teksti selle laulu kommentaarilahtri teksti lõppu ja pannakse reavahetus vahele. Lehe sisu avanemisel saab nõnda juba uut kommentaari näha. Käsk htmlspecialchars asendab erisümbolid, nl2br asendab tekstis olevad reavahetused HTML-i
-käskudega.

haldus5.php

```
<?php
  $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas1");
  if(isset($_REQUEST["uue_kommentaari_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
      "UPDATE laulud SET kommentaarid=CONCAT(kommentaariid, ?) WHERE id=?");
    $kommentaarilisa="\n".$_REQUEST["uus_kommentaar"]."\n";
    $kask->bind_param("si", $kommentaarilisa,
$_REQUEST["uue_kommentaari_id"]);
    $kask->execute();
  }
?>
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Laulud</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Laulud</h1>
    <table>
      <?php
        $kask=$yhendus->prepare(
          "SELECT id, pealkiri, kommentaarid FROM laulud");
        $kask->bind_result($id, $pealkiri, $kommentaariid);
        $kask->execute();
        while($kask->fetch()){
          $pealkiri=htmlspecialchars($pealkiri);
          $kommentaariid=nl2br(htmlspecialchars($kommentaariid));
          echo "<tr>
            <td>$pealkiri</td>
            <td>$kommentaariid</td>
            <td>
              <form action='?'>
                <input type='hidden' name='uue_kommentaari_id'
value='$id' />
                <input type='text' name='uus_kommentaar' />
```

```

        <input type='submit' value='Lisa kommentaar' />
      </form>
    </td>
  </tr>";
}
?>
</table>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>

```

Tulemusena siis tekitab iga laulu nime järel kommentaari lisamise lahter. Vahepealses tulbas näha laulule eelnevalt lisatud kommentaarid. Lahtrise võib lisada uue kommentaari.

Laulud

Hea lõõtsalugu

Ühe oktaavi piires

Mutionu

Lastelaul

Lisa kommentaar

Mutionu pidu

Lisa kommentaar

Muumioru lood

Kõlab instrumentaalis paremini

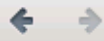
Lisa kommentaar

Rongisõit

Piilupardi lugu

Lisa kommentaar

Pärast lisamisnupule vajutamist näeb seda kommentaari juba laulu nime järel.

Laulud

Hea lõõtsalugu

Ühe oktaavi piires

Mutionu

Lastelaul

Lisa kommentaar

Mutionu pidu

Lisa kommentaar

Muumioru lood

Kõlab instrumentaalis paremini

Lisa kommentaar

Rongisõit

Piilupardi lugu

Lisa kommentaar

Ülesandeid

- Tee näide läbi
- Lisa kommenteerimisvõimalus ansamblivaliku lehele
- Lisa kommentaarile automaatselt ka aeg PHP date-käskluse abil

Haldus laulude kaupa

Tähelepanekud õppijate juures kipuvad näitama, et kui ühe toiminguga lehest eraldi aru saadud ning mõistetakse selle põhjal ka sarnaseid lehti teisel teemal koostada - sellest veel ei pruugi piisata, et mitme toimetuse ühele lehele kokkupanek sama hõlpsasti käiks. Seetõttu ka siin näide, kuidas punktide haldus ning kommentaaride lisamine võimalik samale lehele kokku tõsta. Lihtsamal kujul käiks see nõnda, et laulu taga on kaks tulpa - üks punktide määramiseks ning teine kommentaari lisamiseks. Ning üleval oleks vastavad andmetabeli muutmise plokid järjestikku, if-lausega saab kontrollida, et kumma toiminguga parajasti tegemist.

Siin aga on keerukamalt ette võetud ning tehtud nõnda, et laulude loetelu on eraldi ning sealt valitud laulu andmed näidatakse lehe ülaosas. Kuna korruga aktiivne vaid üks laul, siis jagub lehel rohkem ruumi temaga seotud ettevõtmiste tarbeks.

Laulude loetellu küsitakse kasutaja lehele välja avalikud laulud. Iga laulu pealkiri muutub väljatrüki viiteks, mis näitab samale veebilehele, kuid kuhu antakse kaasa valitud laulu id (`href='?id=$id'`).

<table>


```

<?php
    $kask=$yhendus->prepare(
        "SELECT id, pealkiri, punktid FROM laulud WHERE avalik=1");
    $kask->bind_result($id, $pealkiri, $punktid);
    $kask->execute();
    while($kask->fetch()){
        $pealkiri=htmlspecialchars($pealkiri);
        echo "<tr>
            <td><a href='?id=$id'>$pealkiri</a></td>
            <td>$punktid</td>
        </tr>";
    }
?>
</table>

```

Kui laulu id valiti, sellisel juhul küsitakse lehel pärast body algust välja päring vaid selle laulu andmete kätte saamiseks.

```

    if(isset($_REQUEST["id"])){
        $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, pealkiri, kommentaarid, punktid,
lisamisaeg FROM laulud WHERE id=?");

```

Sealt edasi võib siis ka laulu kommentaari sisestada või punkti lisada.

Andmete tegelik baasi kirjutamine toimub lehe uuel avanemisel kui vastavad parameetrid kaasas. See osa näha kohe uue väljatrüki alguses.

lauleht.php

```

<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas1");
    if(isset($_REQUEST["healaulu_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare("UPDATE laulud SET punktid=punktid+1 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["healaulu_id"]);
        $kask->execute();
    }
    if(isset($_REQUEST["uue_kommentaari_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "UPDATE laulud SET kommentaarid=CONCAT(kommentaariid, ?) WHERE id=?");
        $kommentaarilisa="\n".$_REQUEST["uus_kommentaar"]."\n";
        $kask->bind_param("si",
            $kommentaarilisa, $_REQUEST["uue_kommentaari_id"]);
        $kask->execute();
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Laulud</title>
    </head>
    <body>
        <?php
            if(isset($_REQUEST["id"])){
                $kask=$yhendus->prepare(
                    "SELECT id, pealkiri, kommentaarid, punktid, lisamisaeg
                    FROM laulud WHERE id=?");

```

```

    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["id"]);
    $kask->bind_result(
        $id, $pealkiri, $kommentaariid, $punktid, $lisamisaeg);
    $kask->execute();
    if($kask->fetch()){
        $pealkiri=htmlspecialchars($pealkiri);
        $kommentaariid=nl2br(htmlspecialchars($kommentaariid));
        echo "
            <h2>$pealkiri</h2>
            <dl>
                <dt>Punkte:</dt>
                <dd>$punktid</dd>
                <dt>Lisatud:</dt>
                <dd>$lisamisaeg</dd>
                <dt>Kommentaariid:</dt>
                <dd>$kommentaariid</dd>
            </dl>
            <a href='?healaulu_id=$id'>Lisa punkt</a><br />
            <form action='?'>
                <input type='hidden'
                    name='uue_kommentaari_id' value='$id' />
                <input type='text' name='uus_kommentaari' />
                <input type='submit' value='Lisa kommentaar' />
            </form>
        ";
        $kask->close();
    }
}
?>
<h1>Laulud</h1>
<table>
    <?php
        $kask=$yhendus->prepare(
            "SELECT id, pealkiri, punktid FROM laulud WHERE avalik=1");
        $kask->bind_result($id, $pealkiri, $punktid);
        $kask->execute();
        while($kask->fetch()){
            $pealkiri=htmlspecialchars($pealkiri);
            echo "<tr>
                <td><a href='?id=$id'>$pealkiri</a></td>
                <td>$punktid</td>
            </tr>";
        }
    ?>
</table>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>

```

Algul avaneb lehel laulude loetelu nagu tavaliselt, igähele taha kirjutatud selle laulu punktide arv.

Laulud

Mutionu	9
Mutionu pidu	8
Muumioru lood	4
Rongisõit	1

Laulule vajutades saadetakse uuele lehepäringule kaasa selle laulu id (näha aadressiribal).

Saabunud id järgi küsitakse välja vastava laulu muud andmed ning näidatakse kasutajale. Samuti pannakse sinna siis viide punkti lisamiseks ning koht kommentaari sisestamiseks.

Mutionu pidu

Punkte:

8

Lisatud:

2012-10-10 13:30:30

Kommentaariid:

[Lisa punkt](#)

Lisa kommentaar

Laulud

Mutionu	9
Mutionu pidu	8
Muumioru lood	4
Rongisõit	1

Punktiviitele vajutamisel lisatakse punkt andmetabelisse ning seda näeb lehe järgmisel avamisel. Mutionu pidu on kaheksale punktile ühe juurde saanud.

Laulud

Mutionu	9
Mutionu pidu	9
Muumioru lood	4
Rongisõit	1

Ja kommentaarid jõuavad ka ilusti laulule külge.

Mutionu pidu

Punkte:

9

Lisatud:

2012-10-10 13:30:30

Kommentaarisid:

[Lisa punkt](#)

Laulud

Mutionu	9
Mutionu pidu	9
Muumioru lood	4
Rongisõit	1

Nõnda võib mõlema oskuse koos toimimist ühel lehel imetleda ning omale järgmiste rakenduste loomise juures alusnäidisena võtta.

Mutionu pidu

Punkte:

9

Lisatud:

2012-10-10 13:30:30

Kommentaariid:

Päris pikk laul

[Lisa punkt](#)

Lisa kommentaar

Laulud

[Mutionu](#) 9

[Mutionu pidu](#) 9

[Muumioru lood](#) 4

[Rongisõit](#) 1

Ülesandeid

- Tee näide läbi
- Pane ka ansamblite lehel kommenteerimine ja häälte andmine samale lehele
- Võimalda anda ka vastuhääli, st hääli vajutusega vähemaks võtta

Kohviautomaat

Andmetabeli kuju: (id, jooginimi, topsepakis, topsejuua)

Topside arv pakis näitab, mitu topsitait saab juua ühe täitepakendi sisestamise peale.

- Loo tabel SQL-lausega. Lisa joogina kohv. Täitepaki suuruseks 50 topsi jagu pulbrit, algul masin tühi, juua pole midagi. Loo SQL-lause juua olevate topside arvu suurendamiseks täitepaki jagu. Käivita.
- Automaadi käivitav leht vähendab juua olevate topside arvu ühe võrra. Vaataja leht näitab seda arvu.
- Automaat saab hakkama mitme joogiga (kohv, tee, kakao). Lehel näidatakse vaid neid jooke, millel on vähemasti üks tops juua. Joomise tulemusena vähendatakse vastava joogi olemasolevate topside loendurit. Halduslehel saab joodavate topside arvu kogust suurendada täitepaki jagu.

Jalgrattaeksami haldamise rakendus

Järgnevalt veidi pikem näide enamvähem tegeliku rakenduse veebiliidese kohta, kus sama sündmusega tegelevad mitu asjaosalist. Ehk siis tegemist abivahendiga töö juures, kus muidu oleks päris palju sebumist, et vajalikud andmed õigel ajal õigesse kohta jõuaksid.

Üksinda päris lihtsalt rakendust tehes saab otsast vaikselt tegema hakata, veidi katsetada ning loodetavasti jõuabki mõne aja pärast kasutaja jaoks sobivale tulemusele. Kui aga tegijaid või kasutajaid mitu, või lihtsalt võtab rakenduse kokku panek rohkem aega kui paar päeva - sellisel juhul tuleb mõningane kavandamine ja plaanide ülesmärkimine kasuks. Siis rohkem lootust, et tulemus lõppkasutajale sobilik on ning ei pea nõnda palju tööd ringi tegema. Et pärast arendaja arvates rakenduse enam-vähem valmis saamist kulub vähemalt kolmandik tööd lõppviimistluse jaoks, see on tavapärane. Küllalt kergesti aga kipub juhtuma, et pärast esialgse lahenduse pealtnäha kõikide osade eraldi tööle hakkamist kulub veel kaks korda nõnda palju aega ja jõudu, et kuidagi töötavad lahendused võimalikult hästi töötavate mooduste vastu vahetada. Sest veebirakendusest on ju üldiselt kasu vaid siis, kui töö jõutakse kiiremini ja paremini teha võrrelduna pliiatsi ja paberi ning muude tavaliste vahendite abil tehtuna. Tavamooduseid on sageli aastakümneid kasutatud ja lihvitud. Veebilahenduse mugavaks saamiseks tuleb see kohandamisring ka ette võtta.

Üks levinud moodus rakenduste kavandamisel ja koostamisel on kirja panna või läbi käia järgmised osad:

- Rakenduse üldkirjelduse ülesmärkimine
- Kasutajate tegevuste kirjapanek üksikute kasutajalugude kaupa
- Veebilehtede struktuuri kirjapanek
- Lehtede ülesjoonistamine (paber)prototüüpina, tegevuste läbimäng
- Lehtede kujundamine HTML-prototüüpina
- Andmebaasiskeem
- Andmete ja kujunduse ühendamine (ehk esmapilgul põhiline töö)
- Lahenduse katsetamine tegijate hulgas
- Vajalike täienduste sisseviimine
- Lahenduse katsetamine sihtkohas, kohandamine, kuni võib tulemuse kõlblikuks lugeda.

Kavandamine

Jalgrattaeksami üldkirjeldus

Jalgrattaeksam koosneb kolmest etapist:

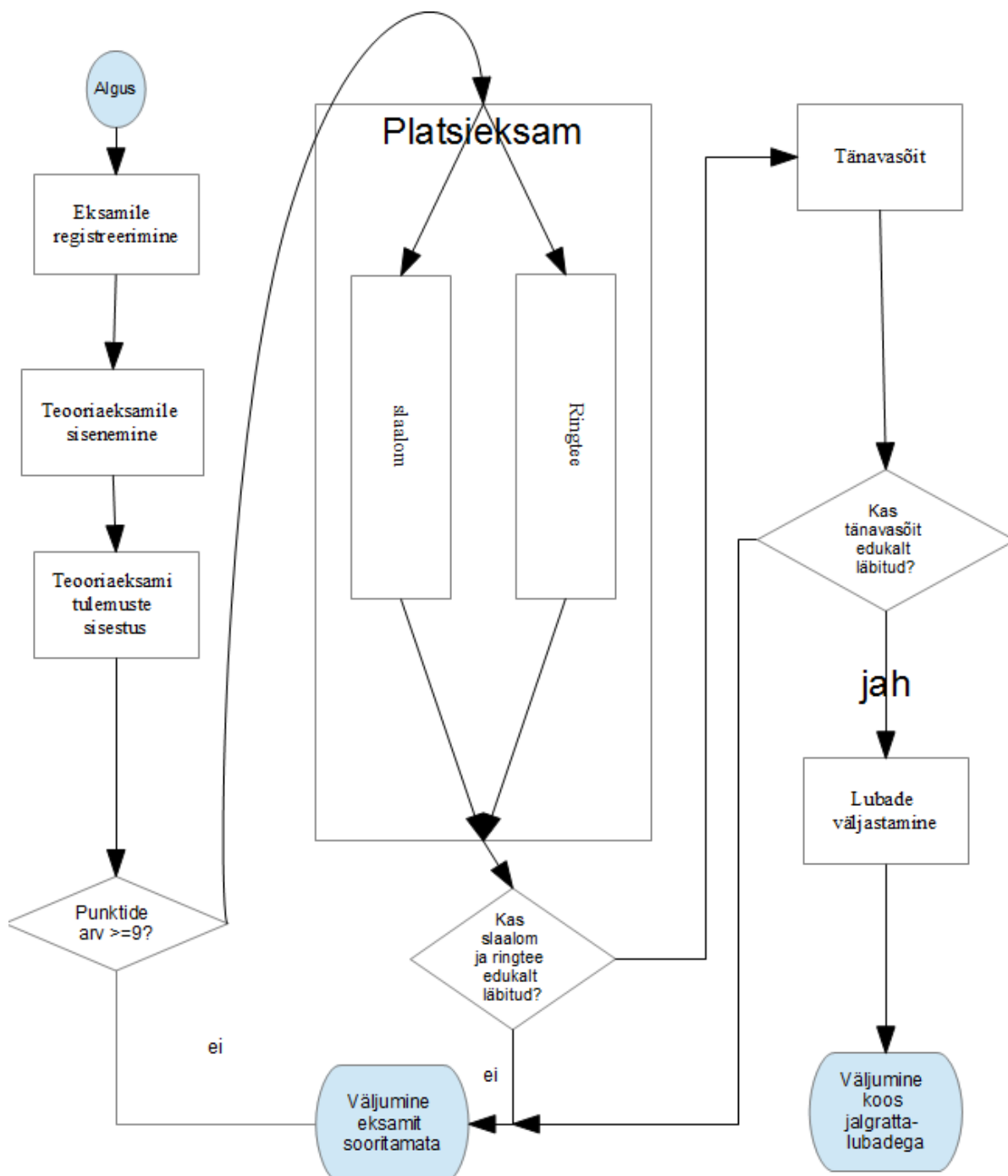
- Teooriaeksam
- Platsieksam
- Tänavasõidueksam

Teooriaeksami sooritamiseks on kümnest küsimusest vaja õigesti vastata vähemalt üheksa.

Platsieksamil tuleb reeglitepäraselt läbida slaalomirada ning näidata oma sõiduoskusi ringteel.

Tänavasõidueksamil tuleb eksamineeritavate grupil järjestikku sõita ees ja taga oleva eksamineerija vahel järgides liikluseeskirju.

Teooriaeksam peab olema sooritatud enne platsieksamit. Platsieksam peab olema sooritatud enne tänavasõidueksamit. Platsieksami osade läbimise järjekord pole tähtis.

Kasutajalood

Jalgrattalubade taotleja tuleb eksamile registreerimise laua juurde, esitab oma isikut tõendava dokumendi. Registreerija sisestab kasutaja andmed (lihtsamal juhul ees- ja perekonnanime) rakenduse kaudu infosüsteemi

Teoriaeksamiruumi sisenemisel kontrollitakse, et kohaletulnud on end eksamile registreerinud. Keda pole veel kirjas, suunatakse registreerimislaua juurde. Teoriaeksami lahendanud taotlejatele sisestatakse nime juurde tema saadud punktide arv.

Platsieksamil on kaks kontrollpunkti, kummaski eraldi kontrollija koos sisestusseadmega. Kontrollijad näevad vaid neid nimesid, kes on registreeritud ning kel on kogutud teooriaeksamist vähemalt üheksa punkti. Kontrollija saab rakenduses määrata, kas eksamineeritav sai oma ülesandega hakkama (vastavalt siis slaalomisõiduga või ringteesõiduga vastavalt kontrollpunktile).

Tänavasõidueksami inspektorid näevad infosüsteemis vaid neid lubade taotlejaid, kel on läbitud mõlemad platsieksami kontrollpunktid. Vaid neid saavad nad tänavasõidueksamile lubada. Tänavasõidueksami lõpus märgivad inspektorid, et kellel tänavasõidueksam õnnestus, kellel mitte.

Lubade väljastamise laua töötajal on võimalik näha kõigi eksamineeritavate seisu. Kel pilt olemas, sellele väljastatakse luba ning määratakse sellega eksam lõpetatuks.

Rakenduse lehed

Jalgrattalubade taotleja registreerimine

Sisestatakse taotleja ees- ja perekonnanimi. Andmed talletatakse kirjena tabelisse.

Teoriaeksam

Nähakse loetelu registreeritud osalejatest, kes pole veel teooriaeksamil tulemust saanud.

Eksamiülesande lahendanu nime juurde saab kirjutada tulemuse.

Slaalom

Näha on teooriaeksami läbinud eksamineeritavad, kel veel pole kirjas tulemust slaalomi kontrollpunkti kohta. Saab soorituse määrata kas õnnestunuks või ebaõnnestunuks.

Ringtee

Näha on teooriaeksami läbinud eksamineeritavad, kel pole veel kirjas tulemust ringtee kontrollpunkti kohta. Saab soorituse määrata kas õnnestunuks või ebaõnnestunuks.

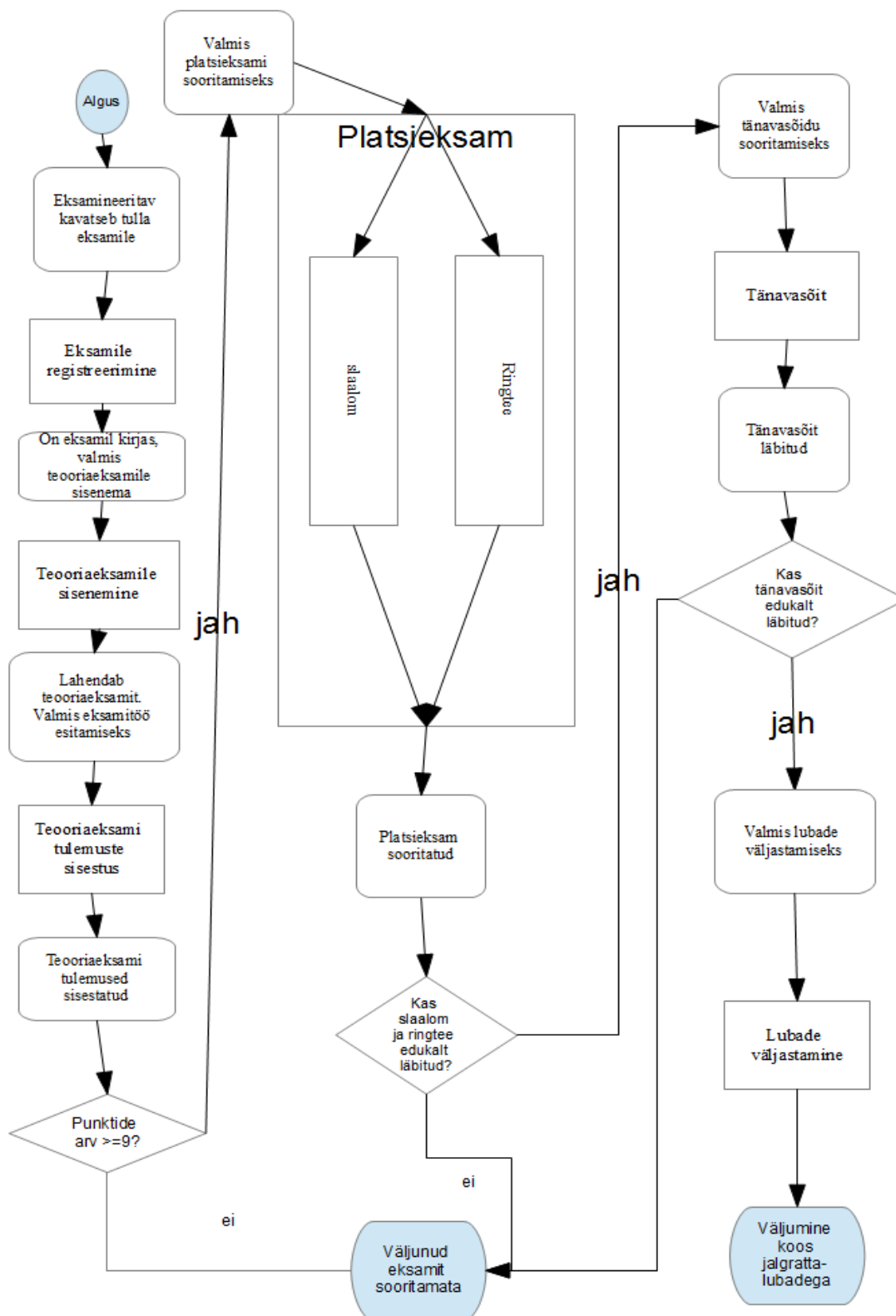
Tänavasõidueksam

Näha on nimekiri eksamineeritavatest, kes on läbinud platsieksami (ehk siis slaalomi ja ringtee kontrollpunkti) ning pole veel kirja saanud tulemust tänavasõidueksamil. Iga eksamineeritava kohta saab määrata tulemuse kas õnnestunuks või ebaõnnestunuks.

Vormistamise leht

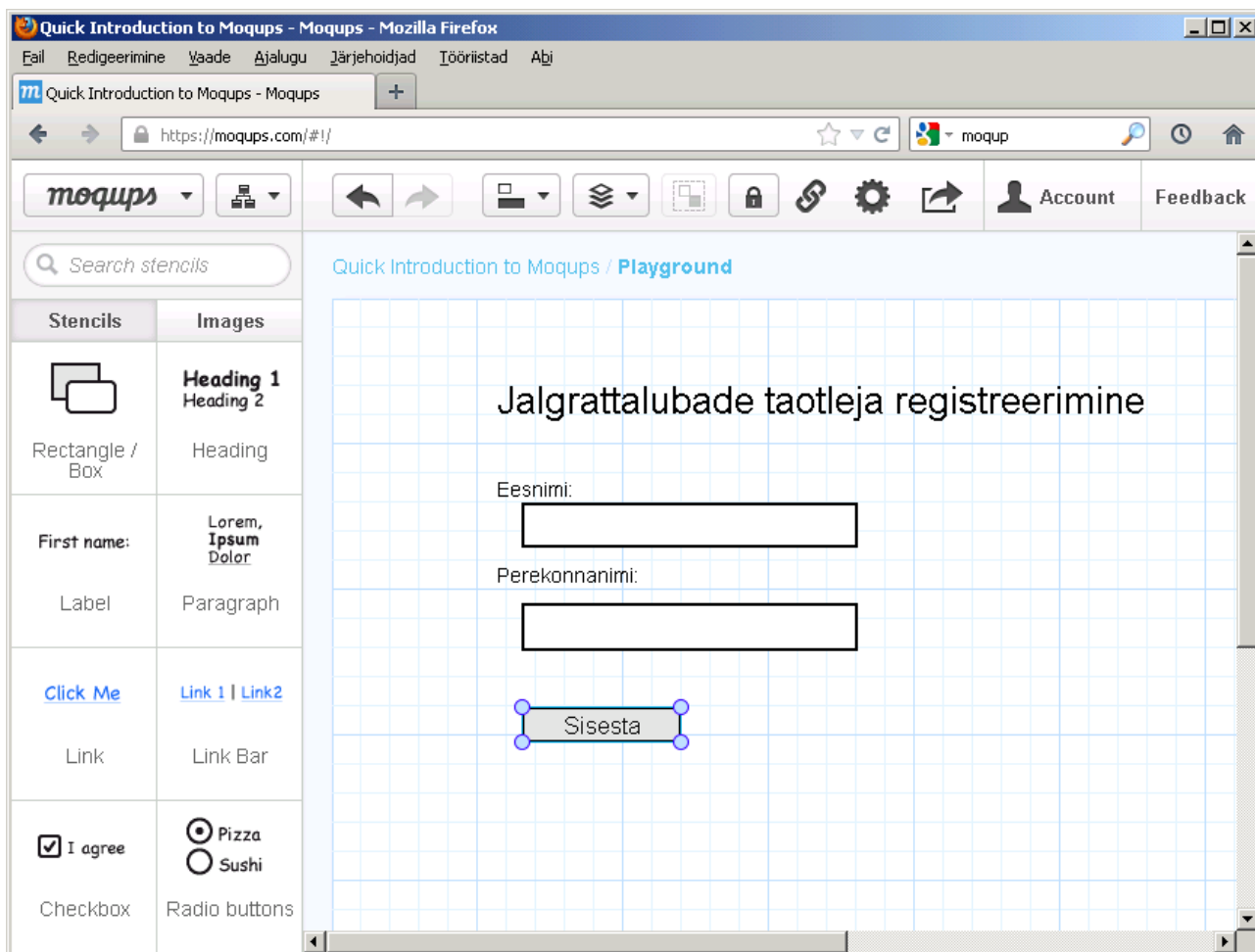
Näha on kõikide osalejate tulemused. Kel kõik etapid korras, saab loa kätte ja see pannakse kirja.

Alloleval skeemil on kavandatavad lehed teravate nurkadega kastides. Enne ja pärast lehekaste olevates ümarnurkadega kastides kirjeldatakse seisundid enne ja pärast lehte.

Lehtede joonised

Järgmisena on viisakas valmis joonistada üksikud vaated. Olgu siis pastapliiatsi ja paberi abil, lihtsa joonistusprogrammiga või mõnd mockup-tööriista kasutades.

Jalgrattalubade teooriaeksam

Eesnimi	Perekonnanimi	Tulemus	
Juku	Tamm	<input type="text"/>	<input type="button" value="Salvesta"/>
Kati	Tamm	<input type="text"/>	<input type="button" value="Salvesta"/>

Slaalom

Juku	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus
Kati	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus
Mati	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus

Ringtee

Juku	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus
Kati	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus
Mati	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus

Tänavasõit

Juku	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus
Kati	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus
Mati	Tamm	Õnnestus	Ebaõnnestus

Vormistamine

Eesnimi	Perekonnanimi	Teooriaeksam	Slaalom	Ringtee	Tänavasõit	Lubade väljastus
Juku	Juurikas	9	korras	korras	.	.
Kati	Tamm	10	korras	korras	korras	Väljastatud
Mati	Kask	10	korras	korras	korras	<u>Vormista</u>

Edasi tasub läbi mängida kasutajalood jälgides, et kas ja kui mugavalt on neid joonistatud vaateid kasutades võimalik süsteem läbida. Piisavalt lihtsalt loodud kavanditele saab kergesti kommentaare juurde lisada. Ning kui katsetamise käigus selgub, et mõni muu lahendus oleks parem, siis on suhteliselt hõlbus ka vana skeem uuega asendada.

Andmebaasiskeem

Rakenduse loomise võimaluste juures on tähtis osa andmebaasiskeemil. Kasutada õnnestub enamasti vaid neid andmeid, mis baasis olemas. Siin näites piirduakse andmete hoidmisel ühe tabeliga. Kuid erisuguste andmete lisandumisel võib tabelite arv kergesti kasvama hakata. Lühidalt kirja panduna on tabel järgnevate tulpadega.

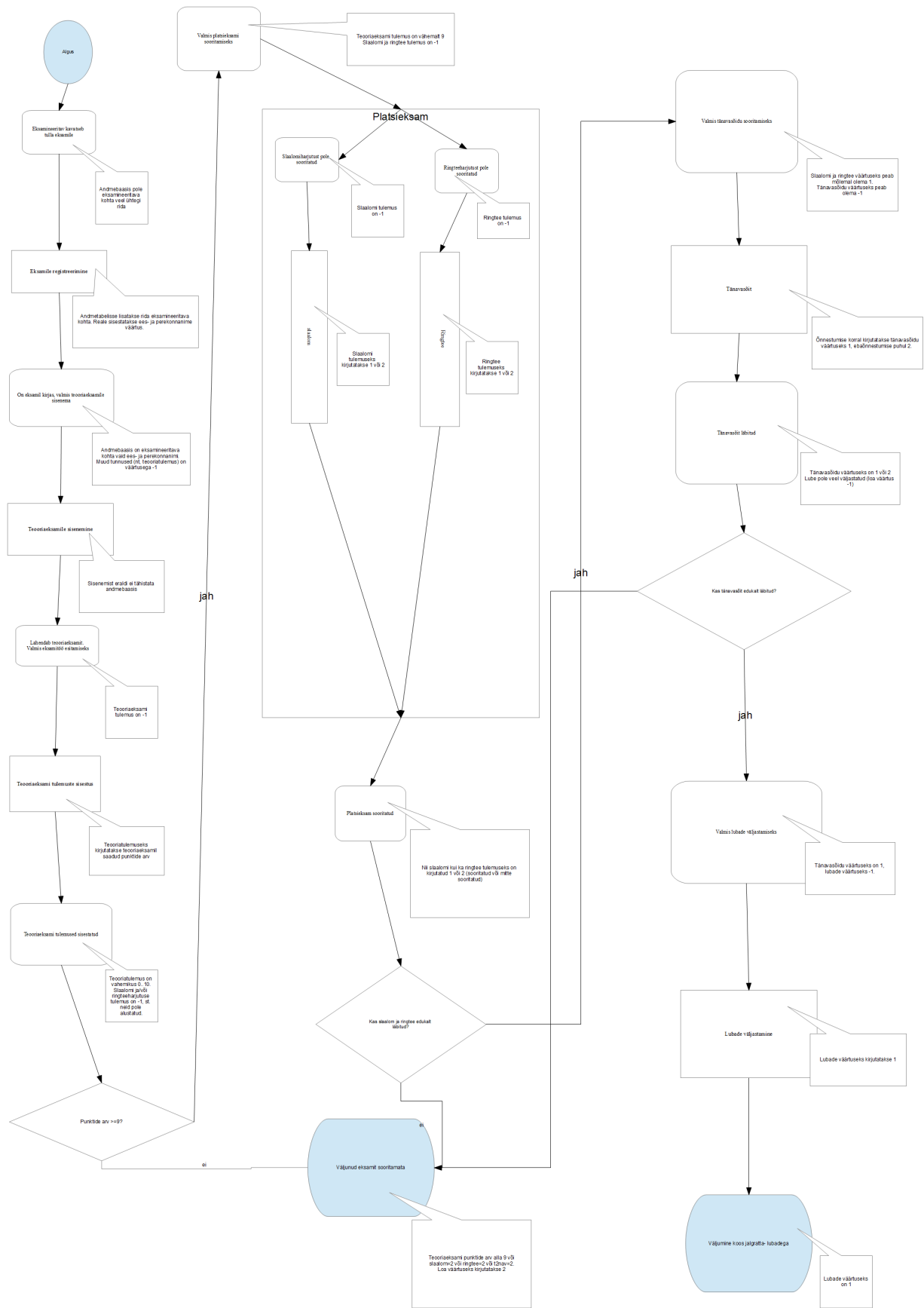
```
jalgrattaeksam(id, eesnimi, perekonnanimi, teooriatulemus, slaalom, ringtee,
t2nav, luba)
```

Andmebaasiprogrammile tabeli loomisel arusaadavaks SQL-lauseks on

```
CREATE TABLE jalgrattaeksam(
  id INT NOT NULL AUTO_INCREMENT PRIMARY KEY,
  eesnimi VARCHAR(30),
  perekonnanimi VARCHAR(30),
  teooriatulemus INT DEFAULT -1,
  slaalom INT DEFAULT -1,
  ringtee INT DEFAULT -1,
  t2nav INT DEFAULT -1,
  luba INT DEFAULT -1
);
```

-1 tähistab sisestamata tulemust
teooriatulemuse puhul 0-10 tähistab saadud punktide arvu
muude tulpade puhul
1 tähistab, et sooritus õnnestus
2 tähistab, et sooritus ei õnnestunud

Järgneval skeemil märgitakse iga seisundit kirjeldava ümarnurkadega kasti juurde, et kuidas eksamineeritavate hulgast ära tunda seisundile vastajad, et neid saaks soovitud kohas kuvada. Teravnurkadega kasti juures märgitakse, et milline muutus tehakse veebilehe töö tulemusena andmebaasis.

Rakenduse käiguks tarvilikud SQL-laused.

Lehtede tööks vajalikud andmete küsimise, lisamise, muutmise ja kustutamise laused on hea enne eraldi välja kirjutada ning lehtede joonistega võrrelda. Siis paistab välja, et milliseid andmeid kust saadakse ning kas kõik vajalik on olemas.

Taotleja registreerimine

```
INSERT INTO jalgrattaeksam (eesnimi, perekonnanimi) VALUES ('Juku', 'Juurikas');
INSERT INTO jalgrattaeksam (eesnimi, perekonnanimi) VALUES ('Kati', 'Tamm');
INSERT INTO jalgrattaeksam (eesnimi, perekonnanimi) VALUES ('Mati', 'Kask');
```

Teooriaeksamil loetelu eksamineeritavatest, kes pole veel teooriaeksamil tulemust saanud.

```
SELECT id, eesnimi, perekonnanimi FROM jalgrattaeksam WHERE teooriatulemus=-1;
```

Teooriaeksami tulemuse sisestamine

```
UPDATE jalgrattaeksam SET teooriatulemus=9 WHERE id=1;
UPDATE jalgrattaeksam SET teooriatulemus=10 WHERE id=2;
UPDATE jalgrattaeksam SET teooriatulemus=10 WHERE id=3;
```

Loetelu eksamineeritavatest, kes saavad slaalomipunktis oma oskusi näidata

```
SELECT id, eesnimi, perekonnanimi FROM jalgrattaeksam
WHERE teooriatulemus>=9 AND slaalom=-1;
```

Slaalomipunkti edukalt läbituks märkimine

```
UPDATE jalgrattaeksam SET slaalom=1 WHERE id=2;
```

Loetelu eksamineeritavatest, kes saavad ringteepunktis oma oskusi näidata

```
SELECT id, eesnimi, perekonnanimi FROM jalgrattaeksam
WHERE teooriatulemus>=9 AND ringtee=-1;
```

Ringteepunkti edukalt läbituks märkimine

```
UPDATE jalgrattaeksam SET ringtee=1 WHERE id=2;
```

Loetelu eksamineeritavatest, kel õigus tänavasõidueksamile minna

```
SELECT id, eesnimi, perekonnanimi FROM jalgrattaeksam
WHERE slaalom=1 AND ringtee=1 AND t2nav=-1;
```

Hetkeandmete väljund:

```
+-----+-----+-----+
| id | eesnimi | perekonnanimi |
+-----+-----+-----+
|  2 | Kati    | Tamm           |
+-----+-----+-----+
```

Tänavasõidueksami määramine sooritatuks:

```
UPDATE jalgrattaeksam SET t2nav=1 WHERE id=2;
```

Lubade laua juures kõigi tulemuste nägemine:

```
SELECT id, eesnimi, perekonnanimi, teooriatulemus, slaalom, ringtee, t2nav, luba  
FROM jalgrattaeksam;
```

Lubade väljastamise märkimine:

```
UPDATE jalgrattaeksam SET luba=1 WHERE id=2;
```

Veebilehtede loomine

Pärast selliste eeltööde läbi viimist on valmivast rakendusest juba mõnevõrra lähem ettekujutus olemas ning võib loota, et kokkupandav rakendus ka kasutatav on. Ehkki juhtub küllalt sageli, et pärast esialgse versiooni tööle panekut tuleb ta veel mitme koha pealt ümber teha enne, kui kasutajad tulemusega rahul on. Kasutajalugude, skeemide ja esialgsete SQL-lausetega kohendamine on aga algul tunduvalt lihtsam kui valmiskujundusega lahenduse pidev ümbermängimine. Samuti eriti suuremate lahenduste puhul ei pruugi kogu kavand sugugi kohe korraga pähe mahtuda. Üksikuid vaateid ja lõike aga julgeb ikka eraldi katsetada ning nende pealt jõuab vaikselt ka suurema lahenduse kokku panna.

konf.php

Suurema lahenduse puhul on seaded hea panna eraldi konfiguratsioonifaili. Praegusel juhul tulevad siia andmebaasiühenduse andmed. Kuid hea on olemasolu korral ka kõiksugu muud lisandused ühte koondada. Nagu ka lõpus kommentaar ütleb, siis juhul, kui PHP-fail midagi otse ekraanile väljastama ei pea, siis on lubatud ja soovitatav PHP lõpumärk `?>` ära jätta.

```
<?php  
$baasiaadress="localhost";  
$baasikasutaja="juku";  
$baasiparool="kala";  
$baasinimi="jukubaas";  
$yhendus=new mysqli($baasiaadress, $baasikasutaja, $baasiparool, $baasinimi);  
  
//PHP lõpumärki pole vaja, et kogemata midagi välja ei trükitaks
```

registreerimine.php

Edasi võib vaikselt hakata vaadetele vastavaid lehti tegema. Mõnikord sobib ühte faili kokku mitu vaadet. Või mõnel korral on mugav üks vaade ehitada mitmest failist. Kuid alustuseks võib enamasti üks-ühele seotus sobida. Kuni lehed on suhteliselt iseseisvad ning neid seob andmete poolest andmebaas, siis saab samale andmestikule mugavasti lehti eraldi külge ehitada ning need ei hakka üksteist segama.

Eksami käigu poolest esimene tarvilik leht on registreerimisvorm. Andmed sisestatakse veebilehel, talletatakse baasi INSERT-lause abil. Äramärkimist väärrib nime lisamise teate kuvamine veebilehel.

Uuesti lehte avama kutsuva header-käskluse aadressirea parameetrina antakse vajalik teade, mis siis lehe avamisel välja kuvatakse.

```
header("Location: $_SERVER[PHP_SELF]?lisatudeesnimi=$_REQUEST[eesnimi]");
```

registreerimine.php

```
<?php
require_once("konf.php");
if(isset($_REQUEST["sisestusnupp"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "INSERT INTO jalgrattaeksam(eesnimi, perekonnanimi) VALUES (?, ?)");
    $kask->bind_param("ss", $_REQUEST["eesnimi"], $_REQUEST["perekonnanimi"]);
    $kask->execute();
    $yhendus->close();
    header("Location: $_SERVER[PHP_SELF]?lisatudeesnimi=$_REQUEST[eesnimi]");
    exit();
}
?>
<!doctype html>
<html>
<head>
<title>Kasutaja registreerimine</title>
</head>
<body>
<h1>Registreerimine</h1>
<?php
    if(isset($_REQUEST["lisatudeesnimi"])){
        echo "Lisati $_REQUEST[lisatudeesnimi]";
    }
?>
<form action="?">
<dl>
<dt>Eesnimi:</dt>
<dd><input type="text" name="eesnimi" /></dd>
<dt>Perekonnanimi:</dt>
<dd><input type="text" name="perekonnanimi" /></dd>
<dt><input type="submit" name="sisestusnupp" value="sisesta" /></dt>
</dl>
</form>
</body>
</html>
```

Tulemusena koht, kus nimi sisse kirjutada ning pärast sisestusnupule vajutamist jõuab see andmebaasitabelisse.

Registreerimine

Eesnimi:

Perekonnanimi:

Pärast vajutust ilmuval uuel lehel näeb ametnik kinnitust oma saadetud andmete sisestamise kohta.

Registreerimine

Lisati Siim

Eesnimi:

Perekonnanimi:

sisesta

teooriaeksam.php

Järgmisena on vaja registreerunud eksamituppa kutsuda. Kõigepealt näha, et kes üldse tulemas on. Ning pärast ülesannete lahendamist ja kontrollimist tuleb märkida, millised tulemused saadi. Selleks siis kõigepealt SELECT-lause nende registreerunute leidmiseks, kel veel teooriaeksam tegemata (punktide arv -1). Ning pärast igäihte juures UPDATE-lause, mis osalise punktid paika määrab. Et igäihte andmed saaks mugavasti eraldi saata, selleks on iga nime taga olev sisestusväli eraldi vormis, kus pannakse varjatud väljana kaasa ka vastava registreerunu id-number.

```
<?php
require_once("konf.php");
if(!empty($_REQUEST["teooriatulemus"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE jalgrattaeksam SET teooriatulemus=? WHERE id=?");
    $kask->bind_param("ii", $_REQUEST["teooriatulemus"], $_REQUEST["id"]);
    $kask->execute();
}
$kask=$yhendus->prepare("SELECT id, eesnimi, perekonnanimi
    FROM jalgrattaeksam WHERE teooriatulemus=-1");
$kask->bind_result($id, $eesnimi, $perekonnanimi);
$kask->execute();
?>
<!doctype html>
<html>
<head>
<title>Teooriaeksam</title>
</head>
<body>
<table>
<?php
    while($kask->fetch()){
        echo "
            <tr>
                <td>$eesnimi</td>
                <td>$perekonnanimi</td>
                <td><form action='>
```

```

        <input type='hidden' name='id' value='$id' />
        <input type='text' name='teooriatulemus' />
        <input type='submit' value='Sisesta tulemus' />
    </form>
</td>
</tr>
";
}
?>
</table>
</body>
</html>

```

Sünnitamm	<input type="text" value="9"/>	<input type="button" value="Sisesta tulemus"/>
Kati Kask	<input type="text"/>	<input type="button" value="Sisesta tulemus"/>

slaalom.php

Platsieksami juures üheks punktiks on slaalomisõit. Sinna pääsevad need registreerunud, kes kogusid teooriaeksamil vähemasti 9 punkti ning kes pole veel slaalomitulemust kirja saanud. Tulemus tähendaks seda, et slaalomisõit on kas korras või ebaõnnestunud. Kasutajaliides on inspektorile võimalikult lihtne, et seda suudaks kergesti ka platsil kaasas oleva miniseadme pealt vaadata.

```

<?php
require_once("konf.php");
if(!empty($_REQUEST["korras_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE jalgrattaeksam SET slaalom=1 WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["korras_id"]);
    $kask->execute();
}
if(!empty($_REQUEST["vigane_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE jalgrattaeksam SET slaalom=2 WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["vigane_id"]);
    $kask->execute();
}
$kask=$yhendus->prepare("SELECT id, eesnimi, perekonnanimi
    FROM jalgrattaeksam WHERE teooriatulemus>=9 AND slaalom=-1");
$kask->bind_result($id, $eesnimi, $perekonnanimi);
$kask->execute();
?>
<!doctype html>
<html>
<head>
<title>Slaalom</title>
</head>
<body>
<h1>Slaalom</h1>
<table>
<?php
    while($kask->fetch()){
        echo "
            <tr>
                <td>$eesnimi</td>
                <td>$perekonnanimi</td>

```

```

                <td>
                    <a href='?korras_id=$id'>Korras</a>
                    <a href='?vigane_id=$id'>Ebaõnnestunud</a>
                </td>
            </tr>
        ";
    }
    ?>
</table>
</body>
</html>

```

Slaalom

Siim Tamm [Korras Ebaõnnestunud](#)

Kati Kask [Korras Ebaõnnestunud](#)

ringtee.php

Ringteeharjutus on korraldusliku poole pealt slaalomiga sarnane. Kuna platsiharjutuste läbimise järjekord pole tähtis, siis ringteeharjutusele pääsemiseks on sama tingimus kui slaalomi puhul - ehk siis peab teooriaeksam tehtud olema.

```

<?php
require_once("konf.php");
if(!empty($_REQUEST["korras_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE jalgrattaeksam SET ringtee=1 WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["korras_id"]);
    $kask->execute();
}
if(!empty($_REQUEST["vigane_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE jalgrattaeksam SET ringtee=2 WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["vigane_id"]);
    $kask->execute();
}
$kask=$yhendus->prepare("SELECT id, eesnimi, perekonnanimi
    FROM jalgrattaeksam WHERE teooriatulemus>=9 AND ringtee=-1");
$kask->bind_result($id, $eesnimi, $perekonnanimi);
$kask->execute();
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Ringtee</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Ringtee</h1>
        <table>
            <?php

```

```

        while($kask->fetch()){
            echo "
                <tr>
                    <td>$eesnimi</td>
                    <td>$perekonnanimi</td>
                    <td>
                        <a href='?korras_id=$id'>Korras</a>
                        <a href='?vigane_id=$id'>Ebaõnnestunud</a>
                    </td>
                </tr>
            ";
        }
    ?>
</table>
</body>
</html>

```

t2nav.php

Tänavasõidule lastakse siis, kui mõlemad platsiharjutused edukalt läbitud. Seetõttu ka vastav pikem kontroll sealjuures.

```

$kask=$yhendus->prepare("SELECT id, eesnimi, perekonnanimi
    FROM jalgrattaeksam WHERE slaalom=1 AND ringtee=1 AND t2nav=-1");

```

Muu osa aga eelmistele failidele suhteliselt sarnane.

```

<?php
    require_once("konf.php");
    if(!empty($_REQUEST["korras_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "UPDATE jalgrattaeksam SET t2nav=1 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["korras_id"]);
        $kask->execute();
    }
    if(!empty($_REQUEST["vigane_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "UPDATE jalgrattaeksam SET t2nav=2 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["vigane_id"]);
        $kask->execute();
    }
    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, eesnimi, perekonnanimi
        FROM jalgrattaeksam WHERE slaalom=1 AND ringtee=1 AND t2nav=-1");
    $kask->bind_result($id, $eesnimi, $perekonnanimi);
    $kask->execute();
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Tänavasõit</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Tänavasõit</h1>
        <table>
            <?php
                while($kask->fetch()){
                    echo "
                        <tr>
                            <td>$eesnimi</td>
                            <td>$perekonnanimi</td>
                            <td>
                                <a href='?korras_id=$id'>Korras</a>
                                <a href='?vigane_id=$id'>Ebaõnnestunud</a>
                            </td>
                        </tr>
                    ";
                }
            ?>
        </table>
    </body>
</html>

```

```
        </td>
      </tr>
    ";
  }
  ?>
</table>
</body>
</html>
```

Tänavasõit

Juku Juurikas [Korras Ebaõnnestunud](#)

Mati Kask [Korras Ebaõnnestunud](#)

Iubadeleht.php

Lõpetuslaua juures tasub kõiki eelnevaid andmeid näha. Et kui mõnel osalejal tekib küsimusi, et kuhu maani ta välja jõudis, siis seal on paras koht tulemusi vaadata. Lihtsamal juhul kuvatakse tabeli sisu veebilehele. Ning piisavalt teadlik asjaosaline juba teab sealt välja vaadata, et milline number mida tähendab.

```
<?php
require_once("konf.php");
$kask=$yhendus->prepare(
    "SELECT id, eesnimi, perekonnanimi, teooriatulemus,
        slaalom, ringtee, t2nav, luba FROM jalgrattaeksam;");
$kask->bind_result($id, $eesnimi, $perekonnanimi, $teooriatulemus,
    $slaalom, $ringtee, $t2nav, $luba);
$kask->execute();
?>
<!doctype html>
<html>
<head>
<title>Lõpetamine</title>
</head>
<body>
<h1>Lõpetamine</h1>
<table>
<?php
while($kask->fetch()){
    echo "
        <tr>
            <td>$eesnimi</td>
            <td>$perekonnanimi</td>
            <td>$teooriatulemus</td>
            <td>$slaalom</td>
            <td>$ringtee</td>
            <td>$t2nav</td>
            <td>$luba</td>
        </tr>
```

```

        ";
    }
    ?>
</table>
</body>
</html>

```

Lõpetamine

```

Juku   Juurikas 9 1 1 -1 -1
Kati   Tamm    10 1 1 1 1
Mati   Kask     10 1 1 -1 -1
Mari   Tamm     9 1 1 1 1
Toomas Naaber 10 1 -1 -1 -1
toomas naaber 9 2 -1 -1 -1
Jaan   Tamm     9 2 -1 -1 -1
Siim   Tamm    10 2 -1 -1 -1
Mati   Kask     9 1 -1 -1 -1
Siim   Tamm     9 1 -1 -1 -1
Kati   Kask    10 -1 -1 -1 -1

```

lubadeleht.php ilusamalt

Lõpetaja tööülesannete hulka kuulub ka lubade väljastamine - järelkult ka see toimetus sobib siinse lehe juurde. Ning esimesi päevi tööl oleval ametnikul on mugavam vaadata selgesõnalisi seletusi, kellel mis on korras ja mis mitte. Selle tarvis lisati väike alamprogramm asenduste tarbeks - numbrile vastavalt antakse välja sobiv tekst. Nõnda näeb allolev leht juba märgatavalt ametlikum välja.

```

<?php
require_once("konf.php");
if(!empty($_REQUEST["vormistamine_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE jalgrattaeksam SET luba=1 WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["vormistamine_id"]);
    $kask->execute();
}
$kask=$yhendus->prepare(
    "SELECT id, eesnimi, perekonnanimi, teooriatulemus,
        slaalom, ringtee, t2nav, luba FROM jalgrattaeksam;");
$kask->bind_result($id, $eesnimi, $perekonnanimi, $teooriatulemus,
    $slaalom, $ringtee, $t2nav, $luba);
$kask->execute();

function asenda($nr){
    if($nr==-1){return ".";} //tegemata

```

```

        if($nr== 1){return "korras";}
        if($nr== 2){return "ebaõnnestunud";}
        return "Tundmatu number";
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Lõpetamine</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Lõpetamine</h1>
        <table>
            <tr>
                <th>Eesnimi</th>
                <th>Perekonnanimi</th>
                <th>Teooriaksam</th>
                <th>Slaalom</th>
                <th>Ringtee</th>
                <th>Tänavasõit</th>
                <th>Lubade väljastus</th>
            </tr>
            <?php
                while($kask->fetch()){
                    $asendatud_slaalom=asenda($slaalom);
                    $asendatud_ringtee=asenda($ringtee);
                    $asendatud_t2nav=asenda($t2nav);
                    $loalahter=".";
                    if($luba==1){$loalahter="Väljastatud";}
                    if($luba==-1 and $t2nav==1){
                        $loalahter="<a href='?vormistamine_id=$id'>Vormista load</a>";
                    }
                    echo "
                        <tr>
                            <td>$eesnimi</td>
                            <td>$perekonnanimi</td>
                            <td>$teooriatulemus</td>
                            <td>$asendatud_slaalom</td>
                            <td>$asendatud_ringtee</td>
                            <td>$asendatud_t2nav</td>
                            <td>$loalahter</td>
                        </tr>
                    ";
                }
            ?>
        </table>
    </body>
</html>

```

Lõpetamine

Eesnimi	Perekonnanimi	Teooriaeksam	Slaalom	Ringtee	Tänavasõit	Lubade väljastus
Juku	Juurikas	9	korras	korras	.	.
Kati	Tamm	10	korras	korras	korras	Väljastatud
Mati	Kask	10	korras	korras	.	.
Mari	Tamm	9	korras	korras	korras	Väljastatud
Toomas	Naaber	10	korras	.	.	.
toomas	naaber	9	ebaõnnestunud	.	.	.
Jaan	Tamm	9	ebaõnnestunud	.	.	.
Siim	Tamm	10	ebaõnnestunud	.	.	.
Mati	Kask	9	korras	.	.	.
Siim	Tamm	9	korras	.	.	.
Kati	Kask	10	korras	korras	korras	Vormista load

Ülesandeid

- Pane näitkoodid käima
- Lisa õppuri ees- ja perekonnanime juurde isikukood. Kontrolli toimimist.

Oma lahenduse loomise ülesanded

Eelneva jalgrattaeksami lahenduse saab näiteks kõrvale võtta ning nüüd on paras aeg oma valitud teemal sarnane arendusprotsess läbi käia. Kui tegijal parajasti paremat ideed ei tule, siis heaks harjutuseks on näiteks pitsapoe tellimuste haldus. Kõigepealt paika rakenduse lihtne üldkirjeldus, et kõrvaltvaatajalt veidi lähemalt mõista oleks, millega tegemist. Siis saab ükshaaval paika panna tegevused ja rollid - kel mida põhjust ja õigus teha. Edasi on viisakas järjest kirja panna kõik võimalikud toimingud, mis veebirakenduses ühe pitsatellimuse juures on mõistlik ette võtta. Ka tasub näiteks mõelda sellele, kas kuidagi peaks rakendus teadma sellest, et esimene pannile pandud pitsa läks kõrbema ning uue valmimine võtab lisa-aega.

Kui toimetused kirjas, siis tasub asuda vaadete välja joonistamisele. Esialgu kõik lehed lihtsate skeemidena. Nende peal on hea võimalikud olukorrad läbi mängida. Kui aga põhilised toimetused tunduvad töötama, siis võib mõne kujunduse ka põhjalikumalt korda teha ning ka HTMLina valmis kujundada - enne kui päris andmetega majandama ja pead valutama hakata.

Omaette rida on andmebaas välja mõelda - lihtsamal juhul sobiv andmetabel kokku panna, kus kõik ühe pitsa tellimisega seotud andmed sees. Ning siis lehekülgede kaupa SQL-laused valmis kirjutada, et näha, millised andmed kust tulevad ning kuhu lähevad. Sageli selgub selle käigus ka, et mõistlik on andmetabelit või kujunduslehti veidi kohandada, et tulemus mugavamalt saavutatav oleks.

Ja kui eeltööd tehtud, võib usinasti rakenduse kokkupaneku kallale asuda. Olgu siis üksipäini või koos sõbraliku seltskonnaga. Kui kujunduspildid ning andmebaasipäringud ees, siis võib juba üsna julgesti iga lehte eraldi teha ning pärast koos töötavat tulemust imetleda.

Suurema toimetuse kõrvale või asemele enesekontrolliks või kontrolltöoks mõned ülesanded, mille kallal võiks siinse õppematerjali läbimise järel olla samuti jaksu jõudu katsuda.

Kohviautomaat

Andmetabeli kuju: (id, jooginimi, topsepakis, topsejuua)

Topside arv pakis näitab, mitu topsitait saab juua ühe täitepakendi sisestamise peale.

* Loo tabel SQL-lausega. Lisa joogina kohv. Täitepaki suuruseks 50 topsi jagu pulbrit, algul masin tühi, juua pole midagi. Loo SQL-lause juua olevate topside arvu suurendamiseks täitepaki jagu. Käivita.

* Automaadi käivitata leht vähendab juua olevate topside arvu ühe võrra. Vaataja leht näitab seda arvu.

* Automaat saab hakkama mitme joogiga (kohv, tee, kakao). Lehel näidatakse vaid neid jooke, millel on vähemasti üks tops juua. Joomise tulemusena vähendatakse vastava joogi olemasolevate topside loendurit. Halduslehel saab joodavate topside arvu kogust suurendada täitepaki jagu.

Viljaladu

Andmetabel koormad: (id, autonr, sisenemismass, lahkumismass)

* Koosta tabel. Loo SQL lause auto lisamiseks koos autonumbri ja sisenemismassiga. Loo lause valitud id-ga auto lahkumismassi määramiseks.

* Koosta veebileht, kus saab sisestada autonumbri ja sisenemismassi. Koosta teine veebileht, kus valitud autole saab määrata väljumismassi.

* Koosta leht, kus näha tulnud autod koos andmetega ning maha laetud koormate suurused. Autonumbrile vajutades näidatakse kõik selle auto reisirid ning arvutatakse kokku toodud vilja kogus.

Toolivahendus

Andmetabel toolid: (id, toon, tellimiskogus, valminudkogus)

* Koosta tabel. Loo SQL-lause tellimuse sisestamiseks (toon tekstina, ja tellimiskogus). Valminuid algul 0. Loo käsklus valminud koguse suurendamiseks ühe võrra.

* Koosta veebileht tellimuse sisestamiseks. Näita veebilehel toolide tabeli seis. Loo leht tellimusele vastava valminud koguse suurendamiseks ühe võrra.

* Valminud kogust saab suurendada vaid tellimustel, kus kogus pole veel täis. Eraldi lehel näita valminud tellimusi. Arvuta kokku, mitu tooli on veel teha.

Autoveod

Andmetabel veod: (id, algus, ots, aeg, autonr, juht, valmis)

* Koosta tabel. Loo SQL-laused tellimuse sisestamiseks (algus, ots, aeg), tellimusele autonumbri määramiseks, tellimusele juhi nime määramiseks.

* Koosta leht veotellimuse sisestamiseks (algus- ja otpunkt, soovitatav aeg). Koosta leht tellitud, kuid ilma juhita vedude nägemiseks. Võimalda veole määrata juht.

* Näita lehel vedusid, mille juht või autonumber määramata. Võimalda neid määrata. Juhi ja autonumbriga vedude puhul näita eraldi need veod, mis pole veel valmiks määratud, võimalda tehtuks määrata.

Arvutikomplektid

Andmetabel: arvutitellimused(id, kirjeldus, korpus, kuvar, pakitud). Viimased kolm neist arvud väärtusega 0 või 1.

* Koosta tabel. Loo SQL-lause kirjelduse sisestamiseks. Loo lause määramaks, et valitud tellimuse korpus on komplekteeritud.

* Koosta veebileht tellimuse sisestamiseks. Näita sisestatud tellimuse ja komplekteerimata korpusega tellimusi, võimalda määrata korpus komplekteerituks.

* Eraldi saab valmiks määrata korpuse ja kuvari. Pakkimislehel näeb vaid neid lehti, kus korpus ja kuvar olemas, aga komplekt veel pakkimata. Saab määrata pakituks. Luuakse statistikaleht, kus kirjas tellimuste arv ning mitu neist on lõpetatud.

Hirmude maja

Lõbustuspargis olevate õuduste maja külastajate haldamise rakendus. Majas olevate ohtlike atraktsioonide tõttu tuleb inimeste üle arvet pidada.

Andmetabel: hirmumaja:(id, eesnimi, sisenes, lahkus).

* Loo andmetabel. Loo SQL-lause kasutaja lisamiseks. Lause etteantud id-ga kasutaja sisenemiseks. Lause etteantud id-ga kasutaja lahkumise märkimiseks.

* Koosta veebileht pileti ostmiseks. Kasutaja kohta sisestatakse eesnimi. Võimalusel näidatakse lehele tekkival piletil kasutaja eesnime ja id-d (\$yhendus->insert_id).

* Sisenemise juures oleval lehel märgitakse piletit näidanud id-ga inimene sisenenuks, väljumise juures oleval lehel lahkunuks. Loetelus saab näha hirmude maja sees olevate inimeste loetelu.

Aknaruloode tootmine

Andmetabel rulood (id, mustri nr, riievalmis, puuvalmis, pakitud)

Tellimisel sisestatakse mustri number. Vastavalt mustri numbrile tuleb lõigata sobiv riie ning värvida sobiv puuosa. Kui mõlemad on olemas, saab nad ühendada ja telesaamiseks pakki panna.

* Loo SQL lause soovitud mustri numbriga tellimuse lisamiseks. Lause määratud id-ga tellimuse riidelõikuse valmiks määramiseks. Lause valimis riide- ja puuosadega kuid veel pakkimata ruloode näitamiseks.

* Koosta veebileht tellimuse lisamiseks. Riideosakonna tööline näeb koos mustri numbritega tellimusi, kus riideosa pole veel lõigatud. Saab töö tegemisel määrata need lõigatuks.

* Loo sarnane leht puuosa tegijate jaoks. Komplekteerijate lehel näha tellimused, mida saab pakkima hakata. Pakitud tellimused saab pakituks märkida. Klient saab oma tellimuse numbri sisestamisel näha oma tellimuse seisu.

Tantsuvõistlus

Hambotantsuvõistlusel tantsitakse piki tänavat. Sama paari hindab žürii iga liige oma lõigul. Andmetabel tantsupaarid (id, hinne1, hinne2, hinne3)

- * Loo SQL lause tantsupaari sisestamiseks. Loo lause esimeses punktis hindamata paaride näitamiseks. Loo lause määratud id-ga paarile hinde määramiseks.
- * Loo veebileht tantsupaari lisamiseks. Loo veebileht paaride näitamiseks, kes pole veel esimest hinnet saanud. Hindaja saab paarile hinde andmiseks vajutada sobivat tema taga olevat numbrit ühest viieni.
- * Loo sarnased lehed teiste hindamislõikude tarbeks. Loo koondleht võistluse lõpetanud paaride tulemuste vaatamiseks, kus on näha ka iga paari keskmine hinne.

Suusahüppevõistlus

Andmetabel suusahyppajad (id, alustanud, kaugus, valmis).

- * Loo SQL laused suusahüppaja lisamiseks, laskumise alustamise märkimiseks, alustanud ja veel lõpetamata hüppaja leidmiseks, talle kauguse määramiseks ning hüppealast väljumise määramiseks.
- * Loo veebileht suusahüppajate lisamiseks. Ühtlasi on näha igäühe seis ja tulemus.
- * Loo veebileht, millega määratakse laskumine alustatuks. Korraga tohib laskuma lubada vaid ühe hüppaja, muidu antakse veateade. Teised peavad olema selleks ajaks hüppealast lahkunud.
- * Loo leht kauguse sisestamiseks. Kaugus kirjutatakse parasjagu hüppava võistleja juurde. Näita hüpanud võistlejate paremusjärjestust koos kohtadega kauguste järgi.

Andmebaasikäsklused

Lihtsamaid andmebaasikäsklusi on nüüd näidete juures kasutatud ning nende abiga saab märgatava osa veebilehtedel vajalikest päringutest, lisamistest, kustutamistest ja muutmistest korda ajada. Rakenduse kasvades tulevad aga kasuks ka mõned lisavõimalused mida järgnevalt tutvustatakse. Mitmega neist saab sama tulemuse saavutada ka PHP koodi abil, kuid SQL-laused võimaldavad tulemuse vahel lihtsamalt ja arusaadavamalt saavutada.

Alustabel

Järgnevate näidete aluseks on (näiteks võistlusel) osalejate tabel kus iga inimese kohta kirjas eesnimi, kodukohta asula ning sünniaasta.

```
CREATE TABLE osalejad(  
  id INT NOT NULL AUTO_INCREMENT PRIMARY KEY,  
  eesnimi VARCHAR(30),  
  asula VARCHAR(30),  
  synniaasta INT  
);
```

Tabeli struktuuri nägemiseks sobib käsklus EXPLAIN. Selle kaudu paistab välja, millised tulbad tabelis on ning milline on iga tulba andmetüüp.

```
mysql> EXPLAIN osalejad;
```

```
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
```

Field	Type	Null	Key	Default	Extra
id	int(11)	NO	PRI	NULL	auto_increment
eesnimi	varchar(30)	YES		NULL	
asula	varchar(30)	YES		NULL	
synniaasta	int(11)	YES		NULL	

4 rows in set (0.00 sec)

Osalejate lisamiseks INSERT-käsklused

```
INSERT INTO osalejad (eesnimi, asula, synniaasta) VALUES ('Märt', 'Märjamaa', 1993);
INSERT INTO osalejad (eesnimi, asula, synniaasta) VALUES ('Mari', 'Märjamaa', 1995);
INSERT INTO osalejad (eesnimi, asula, synniaasta) VALUES ('Johannes', 'Valga', 1935);
INSERT INTO osalejad (eesnimi, asula, synniaasta) VALUES ('Leida', 'Valga', 1938);
INSERT INTO osalejad (eesnimi, asula, synniaasta) VALUES ('Vaike', 'Valga', 1959);
INSERT INTO osalejad (eesnimi, asula, synniaasta) VALUES ('Siim', 'Haapsalu', 1995);
```

Tulemusena saab osalejate loetelu vaadata.

```
mysql> SELECT * FROM osalejad;
+----+-----+-----+-----+
| id | eesnimi | asula | synniaasta |
+----+-----+-----+-----+
| 1 | Märt | Märjamaa | 1993 |
| 2 | Mari | Märjamaa | 1995 |
| 3 | Johannes | Valga | 1935 |
| 4 | Leida | Valga | 1938 |
| 5 | Vaike | Valga | 1959 |
| 6 | Siim | Haapsalu | 1995 |
+----+-----+-----+-----+
```

Ülesandeid

- Koosta sarnaselt autode tabel (regnr, mark, aasta)
- Tutvu tabeli struktuuriga EXPLAIN-käsu abil
- Lisa kümnekonna auto andmed. Säti andmed nõnda, et oleksid mõned kattuvad margid ning mõni kattuv väljalaskeaasta.

Agregaاتفunktsioonid

Agregaاتفunktsioonid võtavad ette korraga mitu väärtust ning arvutavad nende põhjal ühe tulemuse. Näiteks funktsioon COUNT loeb kokku ridade arvu.

```
mysql> SELECT COUNT(*) FROM osalejad;
+-----+
| COUNT(*) |
+-----+
| 6 |
+-----+
```

Soovi korral saab vastustulba nime ümber nimetada, kui tahetakse tulemuses valemi teksti vältida.

```
mysql> SELECT COUNT(*) as kokku FROM osalejad;
+-----+
```

```

| kokku |
+-----+
|      6 |
+-----+

```

Tingimuste seadmine toimub endiselt. Ehk kui arvestatakse vaid ridu, kus asula on Valga, siis vaid need lähevad ka lugemisele.

```

mysql> SELECT COUNT(*) as kokku FROM osalejad WHERE asula='Valga';
+-----+
| kokku |
+-----+
|      3 |
+-----+

```

Sarnaselt töötavad ka funktsioonid MIN vähima, MAX suurima ning AVG aritmeetilise keskmise väärtuse leidmiseks. Sisendiks on väärtuste kogum, väljundiks arvutuse tulemus.

```

mysql> SELECT MIN(synniaasta) FROM osalejad;
+-----+
| MIN(synniaasta) |
+-----+
|             1935 |
+-----+

```

```

mysql> SELECT MAX(synniaasta) FROM osalejad;
+-----+
| MAX(synniaasta) |
+-----+
|             1995 |
+-----+
1 row in set (0.00 sec)

```

```

mysql> SELECT AVG(synniaasta) FROM osalejad;
+-----+
| AVG(synniaasta) |
+-----+
|      1969.1667 |
+-----+
1 row in set (0.05 sec)

```

Tekstide puhul on MySQLi juures mugav funktsiooni GROUP_CONCAT, mis etteantud tekstid üheks pikaks tekstiks kokku liidab, pannes komad vahele.

```

mysql> SELECT GROUP_CONCAT(eesnimi) FROM osalejad;
+-----+
| GROUP_CONCAT(eesnimi) |
+-----+
| Märt,Mari,Johannes,Leida,Vaike,Siim |
+-----+

```

Ülesandeid

- Loo/otsi autode tabel autod(regnr, mark, aasta)
- Väljasta autode arv

- Väljasta suurim väljalaskeaasta
- Väljasta vanima auto väljalaskeaasta
- Väljasta keskmine väljalaskeaasta tabelites olevatest autodest.

Grupeerimine

Lisaks niisama kokkuvõtete tegemisele on agregaatfunktsioonidest enim kasu gruppide kaupa kokkuvõtete juures. SQL võimaldab mugavasti kirja panna päringu näitamaks asulate kaupa, mitu osalejat igast asulast on.

```
mysql> SELECT asula, COUNT(*) FROM osalejad GROUP BY asula;
+-----+-----+
| asula   | COUNT(*) |
+-----+-----+
| Haapsalu |         1 |
| Märjamaa |         2 |
| Valga    |         3 |
+-----+-----+
```

Sarnaselt nagu COUNT(*) loeb ridu, sarnaselt MIN leiab vähima, MAX suurima väärtuse ning GROUP_CONCAT suudab tekstid jadaks kokku liita.

```
SELECT asula, GROUP_CONCAT(eesnimi) FROM osalejad
WHERE synniaasta>1980
GROUP BY asula;
```

```
+-----+-----+
| asula   | GROUP_CONCAT(eesnimi) |
+-----+-----+
| Haapsalu | Siim                   |
| Märjamaa | Märt, Mari             |
+-----+-----+
```

Ülesandeid

- leidke iga asula kohta vähim sünniaasta (neist, kes tabelis on)
- leidke iga asula kohta seal olevate inimeste loetelu
- leidke pärast 1950. aastat sündinud inimeste loetelu asulate kaupa
- leidke autode tabelist iga margi kohta vanima auto väljalaskeaasta
- leidke iga margi kohta, mitu autot on tabelis
- leidke iga väljalaskeaasta kohta, mitu auto on tabelis.

Alampäringud

SQL-laused saab omavahel kombineerida. Igal pool, kus lauses on mõni arv, loetelu või tabel, on võimalik see sinna tekitada eraldi päringu abil. Nõnda saab andmebaasis ära lahendada mõned probleemid, mis muidu programmikoodi abi vajaksid.

Alampäringud väärtuse asendajana

Osalejate keskmise sünniaasta saab kätte AVG funktsiooni abil. Päringu vastuseks on üks konkreetne arv - mis sellest, et andmebaasisüsteemi mõistes on tegemist tabeliga, kus üks rida ja üks veerg.

```
mysql> SELECT AVG(synniaasta) FROM osalejad;
+-----+
| AVG(synniaasta) |
+-----+
|          1969.1667 |
+-----+
```

Kui see arv panna osalejate väljatrüki juures vähima sünniaasta tingimuseks, saame tulemuseks keskmisest nooremate kasutajate loetelu.

```
SELECT eesnimi, synniaasta FROM osalejad WHERE synniaasta > 1969;
```

```
+-----+-----+
| eesnimi | synniaasta |
+-----+-----+
| Märt    |          1993 |
| Mari    |          1995 |
| Siim    |          1995 |
+-----+-----+
```

Üksikult vastuseid otsides võib käsitsi nii teha. Kui aga tahta, et veebilehele automaatselt kuvataks keskmisest nooremad kasutajad, siis on mugav kahest päringust üks teha. Muidu peaks esimese päringu tulemuse kuhugile eraldi muutujasse küsima ning selle hiljem teise päringu sisendisse tagasi saatma. Samas aga võib siin keskmist näitava arvu asmele kirjutada sulgudes vastava päringu ning lahendus töötabki ühe lausega.

```
SELECT eesnimi, synniaasta FROM osalejad WHERE synniaasta >
  (SELECT AVG(synniaasta) FROM osalejad);
```

```
+-----+-----+
| eesnimi | synniaasta |
+-----+-----+
| Märt    |          1993 |
| Mari    |          1995 |
| Siim    |          1995 |
+-----+-----+
```

Sarnaselt võib küsida vanima osaleja sünniaasta

```
SELECT MIN(synniaasta) FROM osalejad;
```

Ning päringuga väljastada kõik selle sünniaastaga inimesed.

```
SELECT eesnimi, synniaasta FROM osalejad WHERE synniaasta=
  (SELECT MIN(synniaasta) FROM osalejad);
```

```
+-----+-----+
| eesnimi | synniaasta |
+-----+-----+
| Johannes |          1935 |
+-----+-----+
```

Hetkel oli selle sünniaastaga vaid Johannes, aga suurema rahvahulga puhul satub kergesti mitu inimest samale aastale.

Kui tahta vanimate osalejate vahemikku, siis aitab väike arvutustehe. Otsitakse osalejad, kes on vanimad või vanimast kuni kümme aastat nooremad.

```
SELECT eesnimi, synniaasta FROM osalejad WHERE synniaasta<=
  (SELECT MIN(synniaasta)+10 FROM osalejad);
```

```
+-----+-----+
| eesnimi | synniaasta |
+-----+-----+
| Johannes |      1935 |
| Leida    |      1938 |
+-----+-----+
```

Vajadusel saab valemideid ka pikemalt ning keerulisemalt kombineerida.

```
-- Väljasta osalejad, kes jäävad sünniaastate keskmisesse kolmandikku
-- nt. kui vanim on sündinud 1950 ja noorim sündinud 2010, siis väljastage
-- 1970-1990 sündinud
```

```
SELECT eesnimi, synniaasta FROM osalejad WHERE
  synniaasta>=
  (SELECT MIN(synniaasta)+(MAX(synniaasta)-MIN(synniaasta))/3 FROM osalejad)
  AND synniaasta<=
  (SELECT MAX(synniaasta)-(MAX(synniaasta)-MIN(synniaasta))/3 FROM osalejad);
```

```
+-----+-----+
| eesnimi | synniaasta |
+-----+-----+
| Vaike   |      1959 |
+-----+-----+
```

Ülesandeid

- Leia kõik keskmisest vanemad autod
- Leia, mitme auto väljalaskeaastaks on tabelis kõige noorema auto väljalaskeaasta.

Alampäringud loetelu asendajana

Sellist olukorda tuleb harvem ette, sest sarnased olukorrad saab sageli mugavamalt lahendada tabelite ühendamise või tingimuste kombineerimisega. Kui aga tahta keerukas päring kontrollitavamateks juppideks lahutada, siis on vastav alampäring just omal kohal.

Sünniaastate loetelu järgi leiab osalejad järgnevalt.

```
SELECT * FROM osalejad WHERE synniaasta IN (1935, 1955, 1975, 1995);
```

```
+---+-----+-----+-----+
| id | eesnimi | asula   | synniaasta |
+---+-----+-----+-----+
| 2  | Mari    | Märjamaa |      1995 |
| 3  | Johannes | Valga   |      1935 |
| 6  | Siim    | Haapsalu |      1995 |
+---+-----+-----+-----+
```


Alampäringu järgi püüan leida osalejaid, kelle eesnimi algab ükskõik millise tabelis oleva asula nimega. Vajalik võib selline päring olla näiteks mõne mõistatuse või seosemängu koostamise juures. Käsklus LEFT(asula, 1) annab asula nime esimese tähe. Sõna DISTINCT seal ees ütleb, et korduvad tähed tuleb eemaldada. Ehk siis näiteks Võru ja Valga puhul oleks mõlemal juhul esimene täht V, DISTINCT-piirangu puhul näidatakse aga vaid ühte V-tähte loetelus.

```
SELECT DISTINCT LEFT(asula, 1) FROM osalejad;
+-----+
| LEFT(asula, 1) |
+-----+
| M               |
| V               |
| H               |
+-----+
```

Järgneva alampäringu tulemusena leitakse kõik eesnimed, mis algavad ükskõik millise loetelus oleva asula algustähega

```
SELECT eesnimi FROM osalejad WHERE LEFT(eesnimi, 1) IN
  (SELECT DISTINCT LEFT(asula, 1) FROM osalejad);
```

```
+-----+
| eesnimi |
+-----+
| Märt    |
| Mari    |
| Vaike   |
+-----+
```

Ülesandeid

- Väljasta autode tabelist kõik Fordid ja Volkswagenid
- Väljasta kõikide nende autode registrinumbrid, mis on sama marki, kui ükskõik milline nimekirjas oleva vähima sünniaastaga auto (ehk siis millistel on margi järgi lootus kaua vastu pidada).

Alampäringud tabeli asendajana

Kord päringu vastusena valminud tabelist saab teda ümbritseva lausega edasi küsida. Ka on nõnda mugav keerulist ülesannet jagada väiksemateks alamülesanneteks, mille tööd saab ükshaaval kontrollid. Näide:

Päringuga leitakse igast asulast vanima osaleja sünniaasta.

```
SELECT asula, MIN(synniaasta) as vanimaasta FROM osalejad GROUP BY asula;
```

```
+-----+-----+
| asula   | vanimaasta |
+-----+-----+
| Haapsalu |          1995 |
| Märjamaa |          1993 |
| Valga    |          1935 |
+-----+-----+
```

Allpool pannakse eelnev päring sulgudesse, nimetatakse ta ajutiseks tabeliks nimega tabel1 ning

edasi tehakse päring juba sellele tabelile. Sünniaastad väljastatakse kahekohalisena (eeldusel, et kõik osalejad on sündinud enne aastat 2000).

```
SELECT asula, vanimaasta-1900 as kahekohaline_vanima_synniaasta FROM
  (SELECT asula, MIN(synniaasta) as vanimaasta FROM osalejad GROUP BY asula)
  AS tabel1;
```

```
+-----+-----+
| asula   | kahekohaline_vanima_synniaasta |
+-----+-----+
| Haapsalu | 95 |
| Märjamaa | 93 |
| Valga    | 35 |
+-----+-----+
```

Ülesandeid

- Väljasta autode andmed nõnda, et registrinumbrist oleks näha ainult numbrite osa. AS-käsuga anna väljastatavale tulbale nimeks numbrid.
- Kasuta eelnevast päringust tulevat tabelit sisendiks päringule, kus väljastatakse iga erineva numbrikombinatsiooni kohta mitu autot tabelis sellise numbriosaga on. Ehk siis kui autode hulgas on registrinubrid 123ABC ning 123BCD, siis tulemusena väljastatakse, et kombinatsiooni 123 esineb kaks korda.

Rekursiivsed alampäringud

Siiani piisas andmebaasimootoril, kui alampäringu tulemus arvutati välja üks kord ning edasi hakati juba sealt väärtusi võtma edasiseks kasutamiseks. Rekursiivsete alampäringute puhul aga tuleb alampäring iga tulemusrea väljastamisel uuesti tööle panna. Näitena leitakse iga asula kohta inimesed, kelle sünniaasta on suurem või võrdne, kui sealt asulast tulevate osalejate keskmine sünniaasta. Ehk siis iga asula kohta sealsed vanemad inimesed.

```
SELECT eesnimi, asula, synniaasta FROM osalejad AS tabel1 WHERE synniaasta <=
  (SELECT AVG(synniaasta) FROM osalejad AS tabel2
   WHERE tabel2.asula=tabel1.asula);
```

```
+-----+-----+-----+
| eesnimi | asula   | synniaasta |
+-----+-----+-----+
| Märt    | Märjamaa | 1993 |
| Johannes | Valga    | 1935 |
| Leida   | Valga    | 1938 |
| Siim    | Haapsalu | 1995 |
+-----+-----+-----+
```

Tasub tähele panna, et tabel osalejad on siin päringus kaks korda. Ühel puhul antakse talle nimeks tabel1, teisel puhul tabel2. Nii saab tingimuses määrata, et võrreldakse tabeli ühe koopia asula tulba väärtust tabeli teise koopia asula tulba väärtusega. Ehk siis trükitakse välja esimese koopia ridu. Iga rea puhul võetakse tagapool olevas alampäringus nende osalejate sünniaastate keskmine, kes on pärit temaga samast asulast.

Ülesandeid

- Väljasta autod, mis on oma margi ulatuses kõige vanema väljalaskeaastaga (neid võib olla ka ühe margi kohta mitu, kui on samal aastal välja tulnud)
- Väljasta iga auto kohta, kui palju ta on noorem tabelis olevast seda marki kõige vanemast sõidukist.

Andmetabeli struktuuri muutmine

Töö käigus tuleb ikka vahel vaja andmetabelisse tulpi lisada, nende nime või tüüpi muuta või tulpi kustutada. Selle juures aitab käsklus ALTER TABLE

Lisamiseks käsklus ADD, edasi juba tulba nimi, tüüp ja vajadusel vaikeväärtus nagu loomise juures käsu CREATE TABLE puhul. Lisatakse tulp sugu, pikkuseks üks täht ning esialgu kirjutatakse kõigile sinna väärtus M.

```
mysql> ALTER TABLE osalejad ADD sugu CHAR(1) DEFAULT 'M';
Query OK, 6 rows affected (0.03 sec)
Records: 6 Duplicates: 0 Warnings: 0
```

```
mysql> select * from osalejad;
+----+-----+-----+-----+-----+
| id | eesnimi | asula | synniaasta | sugu |
+----+-----+-----+-----+-----+
| 1 | Märt | Märjamaa | 1993 | M |
| 2 | Mari | Märjamaa | 1995 | M |
| 3 | Johannes | Valga | 1935 | M |
| 4 | Leida | Valga | 1938 | M |
| 5 | Vaike | Valga | 1959 | M |
| 6 | Siim | Haapsalu | 1995 | M |
+----+-----+-----+-----+-----+
```

Naistele oma soo märkimiseks aitab loetelu IN.

```
mysql> UPDATE osalejad SET sugu='N' WHERE id IN (2, 4, 5);
Query OK, 3 rows affected (0.00 sec)
Rows matched: 3 Changed: 3 Warnings: 0
```

```
mysql> select * from osalejad;
+----+-----+-----+-----+-----+
| id | eesnimi | asula | synniaasta | sugu |
+----+-----+-----+-----+-----+
| 1 | Märt | Märjamaa | 1993 | M |
| 2 | Mari | Märjamaa | 1995 | N |
| 3 | Johannes | Valga | 1935 | M |
| 4 | Leida | Valga | 1938 | N |
| 5 | Vaike | Valga | 1959 | N |
| 6 | Siim | Haapsalu | 1995 | M |
+----+-----+-----+-----+-----+
6 rows in set (0.00 sec)
```

Tulba tüüpi muutmiseks sõna CHANGE. Sellele järgneb kõigepealt tulba vana nimi, siis uus nimi ja uus tüüp. Kui nime ei muudeta, tuleb nime kaks korda.

```
mysql> ALTER TABLE osalejad CHANGE sugu sugu VARCHAR(5);
Query OK, 6 rows affected (0.02 sec)
Records: 6 Duplicates: 0 Warnings: 0
```

Pärast tulba muutmist saab teksti sisu ära vahetada.

```
mysql> UPDATE osalejad SET sugu='Naine' WHERE sugu='N';
Query OK, 3 rows affected (0.00 sec)
Rows matched: 3 Changed: 3 Warnings: 0
```

```
mysql> select * from osalejad;
+----+-----+-----+-----+-----+
| id | eesnimi | asula | synniaasta | sugu |
+----+-----+-----+-----+-----+
| 1 | Märt | Märjamaa | 1993 | M |
| 2 | Mari | Märjamaa | 1995 | Naine |
| 3 | Johannes | Valga | 1935 | M |
| 4 | Leida | Valga | 1938 | Naine |
| 5 | Vaike | Valga | 1959 | Naine |
| 6 | Siim | Haapsalu | 1995 | M |
+----+-----+-----+-----+-----+
```

Kui lõpuks selgus, et sugu pole vaja siiski talletada, siis tulba eemaldamiseks käsklus DROP.

```
mysql> ALTER TABLE osalejad DROP sugu;
Query OK, 6 rows affected (0.02 sec)
Records: 6 Duplicates: 0 Warnings: 0
```

```
mysql> select * from osalejad;
+----+-----+-----+-----+
| id | eesnimi | asula | synniaasta |
+----+-----+-----+-----+
| 1 | Märt | Märjamaa | 1993 |
| 2 | Mari | Märjamaa | 1995 |
| 3 | Johannes | Valga | 1935 |
| 4 | Leida | Valga | 1938 |
| 5 | Vaike | Valga | 1959 |
| 6 | Siim | Haapsalu | 1995 |
+----+-----+-----+-----+
```

Ülesanded

- Lisa autode tabelile tulp omanik. Tüübiks VARCHAR(30), vaikeväärtuseks Tamm.
- Vaheta UPDATE abil mõned perekonnanimed.
- Eemalda tulp omanik.

Autode leht

- Loo/otsi autode tabel (regnr, mark, aasta)
- Võimalda andmeid veebi kaudu lisada
- Koosta statistikaleht näitamaks iga margi kohta, mitu autot sellest tabelis on.
- Lisaks näidatakse iga margi kohta tabelis vanima auto registreerimisaasta
- Vajutades sellele aastale, näidatakse eraldi lehel vastavat marki tol aastal registreeritud sõidukite registreerimisnumbrid (neid võib olla mitu)
- Iga margi vanima aasta kõrval on kirjas number, mitu masinat sellest margist selle aasta kohta tabelis kirjas on.

- Kõrval näidatakse vastava margi vanimast masinast kuni viis aastat nooremate autode arvu.
- Arvule vajutades näidatakse vastavate autode andmed.
- Automarkide sisestamiseks luuakse rippmenüü markide loeteluga. (HTMLi select-element)
- Autode lisamise juures on margi sisestamiseks rippmenüü juba sisestatud autode markide nimedega (DISTINCT-sõna SQL-lauses)
- Automargi sisestamiseks on tekstiväli ja rippmenüü mõlemad. Kui tekstiväljas on väärtus (!empty(\$_REQUEST["margitekst"])), siis võetakse see margi nimeks, muidu võetakse rippmenüüst valitud väärtus.

Sessioonid, meldimine

Brauseri lahtioleku ajal mitme järjestikuse lehe avamise juures ühiste muutujate meelespidamiseks kasutatakse sessioone. Levinuim on selle kasutamine sisselogimise märkimiseks, kuid sessioonide abil on mugav meeles pidada ka näiteks kasutaja ostukorvi valitud kaupa või vastaval päeval kehtivat taustavärvieelistust. PHPs erilist massiivi nimega `$_SESSION` saab kasutada eri lehtedel brauseri lahtioleku ajal. Siin lihtsalt demonäide sessiooni kasutamisest.

Sessioonimassiivi kasutamiseks tuleb lehe algusesse panna käsklus `session_start()`. See saadab brauserisse küpsise, mille abil end järgmisel korral identifitseerida saab. Justnagu kingsepa juurde saapaid parandada viies antakse vastu plekist žetoon, mille esitamisel järgmisel korral nende saabaste kohta infot või suisa saapad kätte saab.

Muutuja olemasolu kontrollib käsklus `isset`. Esmasel sisenemisel on muutuja loendur tundmatu ning sinna kirjutatakse väärtus 0. Igal järgmisel lehe avamise korral loetakse muutuja sealt taas välja ning suurendatakse väärtust ühe võrra ja trükitakse tulemus välja.

loendur.php

```
<?php
    session_start();
    if(!isset($_SESSION["loendur"])){
        $_SESSION["loendur"]=0;
    }
    $_SESSION["loendur"]++;
    echo $_SESSION["loendur"];
```

Iga käivitamise peale ilmub ekraanile ühe võrra suurem number. ehk siis esimest korda

1

ning teist korda

2

Ülesandeid

- Luba kasutajal märkida/sisestada oma lemmikvärvikood. Jäta see sessioonimuutujas meelde.

Igal järgmisel külastusel näita lehte vastavat värvi taustaga.

meldimisleht.php

Tähtsaks sessioonide kasutuskohtaks on sisse- ja väljalogimised. Siin on pisike näide lehe sisse kirjutatud kasutajatunnustega sisenemiseks. Kuigi turvaliseks sellist lähenemist pidada ei saa, samas päris kogemata tulnud otsimootorid peletab eemale ning kuni lehe lähtekood avalikult kättesaadav pole, senikaua peab ka uudistaja parooli aimamisega pead vaevama.

Esmasel avamisel kuvatakse lehel kasutajanime ja parooli sisestamise vorm. Andmete saatmisel serverisse ehk kasutajanime-nimelise parameetri leidumisel kontrollitakse kasutajanime ja parooli sobivust. Sobivuse korral jäetakse sessioonimuutujasse meelde kasutajanimi.

Sessioonimuutujas kasutajanime leidumisel näidatakse lubatud tegevuste loetelu, seekord viidet kellaaja vaatamise lehele. Samuti lahkumiskäsklus, mis kutsub sama lehe välja parameetriga nimega lahku. Lahkumise peale eemaldatakse kasutajanime hoidev sessioonimuutuja ning lehe avamisel kuvatakse taas sisselogimisvormi.

```
<?php
    session_start();
    if(isset($_REQUEST["kasutajanimi"])){
        if($_REQUEST["kasutajanimi"]=="juku" and $_REQUEST["parool"]=="kala"){
            $_SESSION["kasutajanimi"]=$_REQUEST["kasutajanimi"];
        }
    }
    if(isset($_REQUEST["lahku"])){
        unset($_SESSION["kasutajanimi"]);
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Meldimine</title>
    </head>
    <body>
        <?php if(isset($_SESSION["kasutajanimi"])): ?>
            Tere, <?php echo $_SESSION["kasutajanimi"]; ?>
            <a href="?lahku=jah">lahku</a>
            <ul>
                <li><a href="kellaleht.php">Kellaaja vaatamine</a></li>
            </ul>
        <?php else: ?>
            <form action="" method="post">
                <dl>
                    <dt>Kasutajanimi:</dt>
                    <dd><input type="text" name="kasutajanimi" /></dd>
                    <dt>Parool:</dt>
                    <dd><input type="password" name="parool" /></dd>
                    <dd><input type="submit" value="Sisesta" /></dd>
                </dl>
            </form>
        <?php endif ?>
    </body>
</html>
```

Kasutajanimi:

Parool:

Kasutajanimi:

Parool:

Ülesandeid

- Pane näide tööle
- Lisa sisselogimisõiguslike hulka teine kasutaja kasutajanimiga kati ja parooliga karu

kellaleht.php

Parooliga kaitstud lehe näitena pandi siin kokku kellaaja näitav leht. Sessioonimuutujate kasutamiseks vaja lehe algusesse `session_start()`. Edasi sessioonimassiivis oleva kasutajanime puudumisel saadetakse välja päisekäsklus, et tuleb sisselogimiseks liikuda meldimislehele. Ning pärast seda on kindlasti tarvilik käsklus `exit()` - muidu võimalik nt. telnet-ühenduse abil veebiserverit pommitades ikkagi lehe sisu kätte saada sõltumata saadetud headerist.

```
<?php
    session_start();
    if(!isset($_SESSION["kasutajanimi"])){
        header("Location: meldimisleht.php");
        exit();
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Kellaaja leht</title>
    </head>
    <body>
        Tere, <?php echo $_SESSION["kasutajanimi"]; ?>
        <div style="float: right">
            <a href="meldimisleht.php">avaleht</a>,
            <a href="meldimisleht.php?lahku=jah">lahku</a>
```

```
</div>
<h1>Kellaaeg</h1>
<div>
  <?php
    date_default_timezone_set("Europe/Tallinn");
    echo date("H:i:s");
  ?>
</div>
</body>
</html>
```

Tere, juku

[avaleht](#), [lahku](#)

Kellaaeg

17:04:00

Kasutajanimi:

Parool:

Sisesta

Ülesandeid

- Pane näide tööle
- Lisa kellalehe kõrvale veel teine parooliga kaitstud leht, mil pealkirjaks statistika
- Statistikalhel talleta andmebaasi, mitu korda sinna sisenenud registreeritud kasutaja, mitmel korral püüdnud siseneda anonüümne kasutaja.
- Näita tulemusi ka lehel

Parool andmebaasis, rollid

Paroole ei soovitata lahtiselt programmikoodi ega andmebaasilahtrite sisse kirjutada, sest sealtpäev on tegemist ilmselge turvaauguga. Isegi siis, kui välisele vaatajale pole serveris olev

kood või andmetabelite väärtused otse nähtavad - ka siis juhtub küllalt kergesti, et varukoopia kaudu pääseb sisu avalikuks. Selliste murede lahendamiseks on mõeldud räsifunktsioonid (hash). Ühesuunaline funktsioon, kus avatekstist räsi saab kergesti, tagurpidi aga väga vaevaliselt ehk siis peaaegu üldse mitte. Räsifunktsioone ja algoritme on mitmeid, MySQLis selleks funktsioon nimega PASSWORD();

```
mysql> select password('kala');
+-----+
| password('kala') |
+-----+
| *C25867096CC67DD77ACB514CE80CC1B06A9438BF |
+-----+
```

Räsifunktsioon (hash) teeb etteantud tekstist kindla pikkuse ja segase sisuga räsi, mis sama teksti puhul on alati ühesugune, natuke muudetud teksti puhul aga juba tundmatuseni moondunud.

```
mysql> select password('kala2');
+-----+
| password('kala2') |
+-----+
| *37974A6F861C147D88F05FC723CCC33D92FAB21B |
+-----+
```

Samast tekstist tuleb sama algoritmi järgi alati sama räsi. Et sama levinud parooliga kasutajad poleks paroolide tabelist kergesti leitavad, siis üheks võimaluseks paroolide räsimisel on sinna külge lisada ka kasutajanimi. Ehk siis järgnevalt kasutaja juku parooliga kala annab järgmise räsi.

```
mysql> select password('juku_kala');
+-----+
| password('juku_kala') |
+-----+
| *A958B818C34DF2761B8182C571C81D8963648AD5 |
+-----+
```

Kasutajate haldamiseks tabel kasutajanimedega (mis on juba ise unikaalseks primaarvõtmeks ning eraldi id-d ei vaja). Lisaks siis väljad parooliräsi tarbeks ning kasutaja rolli määramiseks (eeldusel, et siin rakenduses on igal kasutajal üks roll.

```
CREATE TABLE kasutajad(
  knimi VARCHAR(12) NOT NULL PRIMARY KEY,
  paroolir2si CHAR(41),
  roll VARCHAR(12)
);
```

Mõned andmed sisse.

```
INSERT INTO kasutajad VALUES ('juku', PASSWORD('juku_kala'), 'haldur');
INSERT INTO kasutajad VALUES ('mati', PASSWORD('mati_uni'), 'inspektor');
INSERT INTO kasutajad VALUES ('sass', PASSWORD('sass_sepp'), 'inspektor');
```

Vaadates paistab tulemus järgnevalt

```
mysql> SELECT * FROM kasutajad;
+-----+-----+-----+
| knimi | paroolir2si | roll |
+-----+-----+-----+
| juku | *A958B818C34DF2761B8182C571C81D8963648AD5 | haldur |
| mati | *E3F1BECAEE33C947575193F4BC4A4613AD5136AA | inspektor |
| sass | *D6CED82E7E50A3801B05CD76B450C365E64A26EA | inspektor |
```

+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+

meldimisleht.php

Serveritabelist uuritakse vastava kasutajanime ning parooliräsiga kasutajat. Ühtlasi küsitakse välja ka tema roll. Vastavalt rollile otsustatakse, milliseid viiteid menüüs näidata.

```
<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
    session_start();
    if(isset($_REQUEST["kasutajanimi"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "SELECT roll FROM kasutajad WHERE knimi=? AND paroolir2si=PASSWORD(?)");
        $knimiparool=$_REQUEST["kasutajanimi"].".".$_REQUEST["parool"];
        $kask->bind_param("ss", $_REQUEST["kasutajanimi"], $knimiparool);
        $kask->bind_result($roll);
        $kask->execute();
        if($kask->fetch()){
            $_SESSION["kasutajanimi"]=$_REQUEST["kasutajanimi"];
            $_SESSION["roll"]=$roll;
            $kask->close();
        }
    }
    if(isset($_REQUEST["lahku"])){
        unset($_SESSION["kasutajanimi"]);
        unset($_SESSION["roll"]);
    }
?>
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Meldimine</title>
  </head>
  <body>
    <?php if(isset($_SESSION["kasutajanimi"])): ?>
      Tere, <?php echo $_SESSION["roll"]." ".$_SESSION["kasutajanimi"]; ?>
      <a href="?lahku=jah">lahku</a>
      <ul>
        <li><a href="kellaleht.php">Kellaaja vaatamine</a></li>
        <?php if($_SESSION["roll"]=="haldur"): ?>
          <li><a href="haldusleht.php">Haldamine</a></li>
        <?php endif ?>
      </ul>
    <?php else: ?>
      <form action="?" method="post">
        <dl>
          <dt>Kasutajanimi:</dt>
          <dd><input type="text" name="kasutajanimi" /></dd>
          <dt>Parool:</dt>
          <dd><input type="password" name="parool" /></dd>
          <dd><input type="submit" value="Sisesta" /></dd>
        </dl>
      </form>
    <?php endif ?>
  </body>
</html>
<?php
```

```
$yhendus->close();  
?>
```

Kasutajanimi:

Parool:

Tere, inspektor mati [lahku](#)

- [Kellaaja vaatamine](#)

kellaleht.php

Kellaleht sarnane kui eelnevas näites. Lihtsalt päises kontrollitakse, kas kasutajal on õigus lehele siseneda. Kui jah, siis lastakse ta edasi. Kui mitte, siis suunatakse parooli sisestama.

```
<?php  
    session_start();  
    if(!isset($_SESSION["kasutajanimi"])){  
        header("Location: meldimisleht.php");  
        exit();  
    }  
?>  
<!doctype html>  
<html>  
    <head>  
        <title>Kellaaja leht</title>  
    </head>  
    <body>  
        Tere, <?php echo $_SESSION["roll"]." ".$_SESSION["kasutajanimi"]; ?>  
        <div style="float: right">  
            <a href="meldimisleht.php">avaleht</a>,  
            <a href="meldimisleht.php?lahku=jah">lahku</a>  
        </div>  
        <h1>Kellaage</h1>  
        <div>  
            <?php  
                date_default_timezone_set("Europe/Tallinn");  
                echo date("H:i:s");  
            ?>  
        </div>  
    </body>  
</html>
```

Tere, inspektor mati

[avaleht](#), [lahku](#)

Kellaeg

17:08:37

Kasutajanimi:

Parool:

Tere, haldur juku [lahku](#)

- [Kellaaja vaatamine](#)
- [Haldamine](#)

haldusleht.php

Halduslehel kontrollitakse lisaks ka kasutaja rolli. Et ei piisa vaid sisse logimisest, vaid kontrollitakse, et kas kasutajal on ka sisenemistabelis kirjas sobivad õigused.

```
<?php
session_start();
if(!isset($_SESSION["kasutajanimi"])){
    header("Location: meldimisleht.php");
    exit();
}
if($_SESSION["roll"]!="haldur"){
    header("Location: meldimisleht.php");
```

```
        exit();
    }
?>
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Haldusleht</title>
  </head>
  <body>
    Tere, <?php echo $_SESSION["roll"]." ".$_SESSION["kasutajanimi"]; ?>
    <div style="float: right">
      <a href="meldimisleht.php">avaleht</a>,
      <a href="meldimisleht.php?lahku=jah">lahku</a>
    </div>
    <h1>Haldamise leht</h1>
    <div>
      <h2>Registreerimine</h2>
      <h2>Kinnitamine</h2>
    </div>
  </body>
</html>
```

Tere, haldur juku

[avaleht](#), [lahku](#)

Haldamise leht

Registreerimine

Kinnitamine

Ülesandeid

- Käivita näide. Lisa mõned kasutajad, veendu lehestiku toimimises.
- Lisa kasutaja rolliga "ametnik".
- Koosta leht, kus näha kasutajate tabelise olevate kasutajate arv ning kasutajate arvud rollide kaupa.
- Korralda õigused ja viited nõnda, et seda lehte näevad ainult haldur ja ametnik.

Ülesanne - Arvutiparanduste halduslehestik

Järgneva parandustöökoja veebilehestiku loomise harjutus annab põhjuse meelde tuletada eelpool kirjeldatud mitmesugused andmebaasikäsklused ning annab loodetavasti kogemuse sarnase päriselus mitmel kujul ettetuleva veebikaudse tööd abistava lehestiku loomisel.

Ettevalmistus

- Koosta andmebaasitabel parandused (id, kirjeldus, tehnik, kommentaar, valmis).
- Otsi üles eelmise ülesande juurde kuulunud tabel (knimi, paroolir2si, roll)
- Lisa tabelisse mõned tehnikud oma kasutajanimede ja paroolidega.
- Koosta veebileht arvutil oleva vea kirjelduse lisamiseks paranduste baasi.

Haldustööd

- Tööde vastuvõtmise lehel on näha need sisestatud kirjeldused, kus tehnik pole veel valitud.
- Lehel on võimalik vigaseid või pahatahtlikke kirjeldusi kustutada.
- Lehel saab sisestada (või kavalamal juhul rippmenüüst valida) tööga seotud tehniku.
- Loo lehestikule sisselogimisleht.
- Kaitse tööde vastuvõtmise leht nõnda parooliga, et sinna pääseb vaid haldur.
- Sisenemislehel saab sisse logida ka tehnik.
- Tehnikule näidatakse neid töid, mille täitjaks ta on määratud ning mis pole veel valmis.
- Tehnik saab valitud tööle lisada kommentaare. Kommentaaride juurde salvestatakse ka selle lisamise aeg.
- Tehnik saab töö määrata valmiks. Siis seda tööd enam tehniku lehel näha pole.
- Juhul, kui tehnikul pole parajasti ühtki pooleliolevat tööd, siis on lehel selle kohta vastav teade.

Statistika

- Tööde vastuvõtmise lehe allservas kuvatakse, mitu pooleliolevat tööd parajasti igal tehnikul on.
- Töö lisamise juurde lisatakse automaatselt PHP abil lisamisajaga täidetav tulp. Lisamisaeg on näha teistel lehtedel töö kirjelduse juures
- Automaatselt salvestatakse ka tehniku määramise ning töö valmiks saamise aeg.
- Uuri MySQLi funktsiooni TIMEDIFF, näita, kui palju kulus tehnikul töö tegemiseks aega
- Sorteeri tehtud tööd kulunud aja järgi
- Näita iga tehniku puhul tema kõige rohkem aega nõudnud tööd
- Õnnitle tehnikut iga tema viienda töö lõpetamise puhul
- Lisa kogu süsteemis õnnitlus iga kümnennda töö lõpetamise puhul

Lahendusi ja täiendusi

Algus

Muutuja, tingimuslause

* Lisa muutuja perekonnanime tarbeks. Anna sinna väärtus ja kasuta seda lausetes.

Muutujaid saab rahumeeli juurde lisada ja lausetes kasutada. Lisatähelepanekuna/soovituseks siin näites, et juhul, kui PHP kaudu ei kuvata otse veebilehe teksti, vaid kõik tegevus toimub käskude ning väljund echo-lause kaudu, sellisel juhul lubatatakse ja soovitatakse php-plokki mitte lõpetada.

```
<?php
    $eesnimi="Juku";
    $perekonnanimi="Juurikas";
    echo "Tere, $eesnimi $perekonnanimi!";
```

Tulemus lehel:

Tere, Juku Juurikas!

* Koosta eraldi leht, kus kirjas temperatuur. Väljasta, kas vesi on sellel temperatuuril vedel või muutub jääks.

Valikuks olevad if-laused saab kirja panna ühekaupa. Kui aga soovitakse, et saaks kätte ka olukorra, mis ühelegi valikule ei vasta, siis aitab vastasel juhul toimiv else. Kusjuures nõndamoodi võib ka mitu tingimust ühtejärge paigutada.

```
<?php
// $temperatuur=-17;
    $temperatuur=0;
    if($temperatuur>0){echo "Vesi on vedel";}
    else if($temperatuur<0){echo "Vesi muutub jääks";}
    else {echo "Vesi jääb veeks, jää jääb jääks";}

```

Väljund praegusel juhul:

Vesi jääb veeks, jää jääb jääks

Kellaeg

* Näita kellaajast vaid tunde ja minuteid

* Näita välja kuupäev. y tähistab aastat, m kuud ning d päeva.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Kellaleht</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Kellaaeg</h1>
    <?php
      date_default_timezone_set("Europe/Tallinn");
      echo "Täna on ".date("d.m.Y").".";
      echo "<br />";
      echo "Kell on ".date("H:i");
    ?>
  </body>
</html>
```

Väljund:

Kellaaeg

Täna on 07.02.2013.

Kell on 17:29

Tollikalkulaator

* Koosta kalkulaator sentimeetritest tollide arvutamiseks. Jagamismärgiks on kaldkriips /.

Põhinäites olnud käsklus `empty` peab tulemuse tühjaks nii muutuja puudumisel, väärtuse puudumisel kui nullilise väärtuse korral. Soovi korral saab aga vastuseid täpsemalt küsida. All näites olev `isset` on tõene vaid muutuja olemasolu korral. See tähendab, et kui leht esimest korda avatakse, siis on aadressiribal vaid lehe failinimi ilma järgneva küsimärgi ja muutujateta. Ning sellisel juhul muutuja `$_REQUEST["sentimeetrid"]` puudub ja kasutajale teatab leht, et "ootan sisestust".

Käsk `strlen` kontrollib sisestatud teksti pikkust. Ehk kui see annab väärtuse nulli, siis on küll kasutaja tühjas tekstiväljas sisestusklahvi vajutanud, aga pole midagi serverisse saatmiseks sisse kirjutanud.

Järgmine kontroll `is_numeric` uurib, et kas sisestatud väärtus ikka arvuks muudetav on. Kui keegi lihtsalt mingit juttu kirjutab, siis selle pealt pole arvutil samuti võimalik hakata tolle arvutama.

Alles siis kui kogu kadalipp on õnneks läinud, siis võib kasutajale soovitud tulemuse arvutada. Kuna jagamisel kipub kergesti palju komakohti tekkima, siis `round`-funktsioon aitab need paika sättida, praegusel juhul kaks kohta pärast koma.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Tollikalkulaator</h1>
```



```

<form action="?">
    Sentimeetrite arv:
        <input type="text" name="sentimeetrid" />
</form>
<?php
    if(isset($_REQUEST["sentimeetrid"])){
        if(strlen($_REQUEST["sentimeetrid"])>0){
            if(is_numeric($_REQUEST["sentimeetrid"])){
                echo round($_REQUEST["sentimeetrid"]/2.54, 2)." tolli.";
            } else {
                echo "Sisend pole arv";
            }
        } else {
            echo "Jätsid vastuse sisestamata";
        }
    } else {
        echo "Ootan sisestust.";
    }
?>
</body>
</html>

```

* Koosta kalkulaator, kus sisestus on meetrites. Väljastatakse, mitu kilomeetrit see on, mitu detsimeetrit, mitu sentimeetrit ning mitu millimeetrit see on.

Arvutada võib rahulikult iga tehte eraldi tehes. Näitena aga paigutatakse koefitsiendid eraldi massiivi (array) ning siis tulemuse leidmiseks käiakse see foreach-tsükliga järjest läbi, et mugamalt tulemused omale silma ette saada.

```

<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Arvutamine</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Meetermõõdustiku teisendused</h1>
        <form action="?">
            Meetrite arv:
                <input type="text" name="meetrid" />
        </form>
        <?php
            if(!empty($_REQUEST["meetrid"])){
                $koef=array();
                $koef["km"]=1000;
                $koef["dm"]=0.1;
                $koef["cm"]=0.01;
                $koef["mm"]=0.001;
                echo "$_REQUEST[meetrid] meetrit on: <ul>";
                foreach($koef as $yhik => $suhe){
                    echo "<li>".$_REQUEST[meetrid]/$suhe." $yhik</li>";
                }
                echo "</ul>";
            }
        ?>
    </body>
</html>

```

Väljund:

Meetermõõdustiku teisendused

Meetrite arv:

4 meetrit on:

- 0.004 km
- 40 dm
- 400 cm
- 4000 mm

Ostusumma arvutamine

* Loo toodetest kaks rippmenüüd eri nimedega. Näita, kui suur summa tuleb kummagi toote kohta eraldi ning kui palju kahe toote peale kokku.

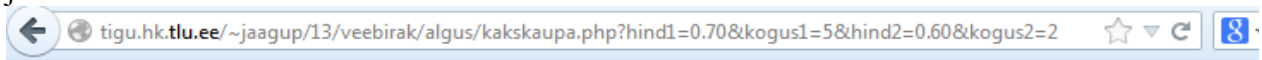
```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Summa kalkulaator</h1>
    <form action="??">
      Kaup:
        <select name="hind1">
          <option value="">Vali kaup ...</option>
          <option value="0.70">Leib</option>
          <option value="0.60">Sai</option>
          <option value="0.50">Piim</option>
        </select>
      Ostetav kogus:
        <input type="text" name="kogus1" />
        <br />
      Kaup:
        <select name="hind2">
          <option value="">Vali kaup ...</option>
          <option value="0.70">Leib</option>
          <option value="0.60">Sai</option>
          <option value="0.50">Piim</option>
        </select>
      Ostetav kogus:
        <input type="text" name="kogus2" />
        <input type="submit" value="OK" /> <br />
    </form>
    <?php
      if(!empty($_REQUEST["hind1"])){
        $summa1=$_REQUEST["hind1"]*$_REQUEST["kogus1"];
        $summa2=$_REQUEST["hind2"]*$_REQUEST["kogus2"];
        echo "Ostud $summa1 EUR ja $summa2 EUR, kokku ".
          ($summa1+$summa2)." EUR.";
      }
    ?>
  </body>
</html>
```

Andmete sisestamine:

Summa kalkulaator

Kaup: Ostetav kogus:
Kaup: Ostetav kogus:

Rippmenüüde value-atribuutide sisu jõuab aadressiriba pidi serverprogrammi uue käivituskorra juurde kohale.

Summa kalkulaator

Kaup: Ostetav kogus:
Kaup: Ostetav kogus:
Ostud 3.5 EUR ja 1.2 EUR, kokku 4.7 EUR.

Andmed massiivist

* Pane lehele kaks valikupaari kaupade ja koguste tarbeks. Näita kummagi paari tarbeks summa eraldi ning lõppu kogusumma.

Tsükliga kirjutatakse kummagi rippmenüü andmed lehele, samuti valitavad kogused.

```
<?php
    $kaubad=array();
    $kaubad["vorst"]="2.50";
    $kaubad["juust"]="3.00";
    $kaubad["kartul"]="0.45";
?>
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Summa kalkulaator</h1>
    <form action="??">
      Kaup:
      <select name="hind1">
```

```

        <option value="">Vali kaup ...</option>
<?php
    foreach($kaubad as $nimetus => $hind){
        echo "<option value='$hind'>$nimetus</option>";
    }
?>
</select>
    Ostetav kogus:
        <select name="kogus1">
            <option>Vali kogus</option>
            <?php
                for($nr=1; $nr<=10; $nr++){
                    echo "<option>$nr</option>\n";
                }
            ?>
        </select>
    <br />
    Kaup:
    <select name="hind2">
        <option value="">Vali kaup ...</option>
        <?php
            foreach($kaubad as $nimetus => $hind){
                echo "<option value='$hind'>$nimetus</option>";
            }
        ?>
    </select>
    Ostetav kogus:
        <select name="kogus2">
            <option>Vali kogus</option>
            <?php
                for($nr=1; $nr<=10; $nr++){
                    echo "<option>$nr</option>\n";
                }
            ?>
        </select>

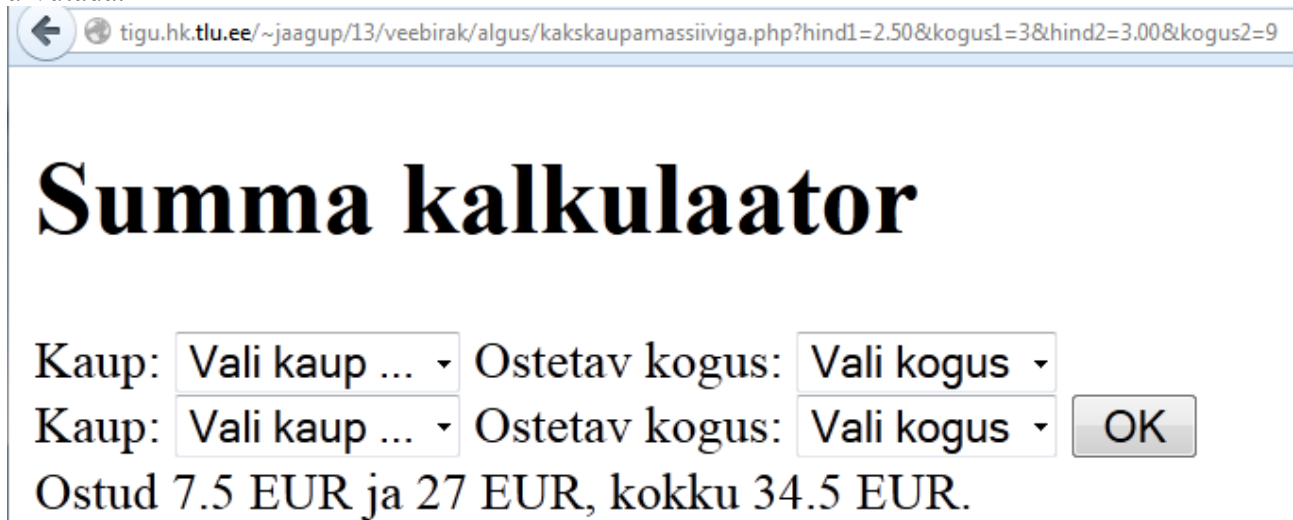
        <input type="submit" value="OK" />
</form>
<?php
    if(!empty($_REQUEST["hind1"])){
        $summa1=$_REQUEST["hind1"]*$_REQUEST["kogus1"];
        $summa2=$_REQUEST["hind2"]*$_REQUEST["kogus2"];
        echo "Ostud $summa1 EUR ja $summa2 EUR, kokku ".
            ($summa1+$summa2)." EUR.";
    }
?>
</body>
</html>

```

Summa kalkulaator

Kaup:	<input type="text" value="vorst"/>	>	Ostetav kogus:	<input type="text" value="3"/>	>	
Kaup:	<input type="text" value="juust"/>	>	Ostetav kogus:	<input type="text" value="9"/>	>	<input type="button" value="OK"/>

Andmed liiguvad taas aadressiriba kaudu ning tulemuse juures saab nad kinni püüda ja summad arvutada.

← tigu.hk.tlu.ee/~jaagup/13/veebirak/algus/kakskaupamassiiviga.php?hind1=2.50&kogus1=3&hind2=3.00&kogus2=9

Summa kalkulaator

Kaup: Vali kaup ... ▾ Ostetav kogus: Vali kogus ▾
Kaup: Vali kaup ... ▾ Ostetav kogus: Vali kogus ▾ OK

Ostud 7.5 EUR ja 27 EUR, kokku 34.5 EUR.

Juurde näide, kuidas PHP-koodis saab ostude kogust määrata ning luua sobiv arv rippmenüüsid.

Lisandub muutuja \$ostudekogus. Sobiva arvu kaupa- ja kogusevalikute loomise juures aitab tsükkel

```
for($ostunr=1; $ostunr<=$ostudekogus; $ostunr++)
```

Hilisema eristamise tarbeks peab iga rippmenüü saama eraldi numbri.

```
<select name="hind<?php echo $ostunr; ?>">
```

Esimese puhul siis nimeks hind1, teise juures hind2 jne.

Samuti tuleb pärast summa kokku lugemisel otsida andmeid erinevatest REQUEST-massiivi elementidest. Õnneks lubab \$ostunr-muutuja ka sealt sobivast kohast andmed välja võtta.

```
$kogusumma=0;
for($ostunr=1; $ostunr<=$ostudekogus; $ostunr++){
    $summa=$_REQUEST["hind$ostunr"]*$_REQUEST["kogus$ostunr"];
    echo "<li>$summa EUR</li>";
    $kogusumma+=$summa;
}
```

Edasi kood tervikuna.

```
<?php
    $kaubad=array();
    $kaubad["vorst"]="2.50";
    $kaubad["juust"]="3.00";
    $kaubad["kartul"]="0.45";
    $ostudekogus=5;
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Arvutamine</title>
    </head>
    <body>
```

```

<h1>Summa kalkulaator</h1>
<form action="??">
<?php
  for($ostunr=1; $ostunr<=$ostudekogus; $ostunr++){
?>
  Kaup:
  <select name="hind<?php echo $ostunr; ?>">
    <option value="">Vali kaup ...</option>
    <?php
      foreach($kaubad as $nimetus => $hind){
        echo "<option value='$hind'>$nimetus</option>";
      }
    ?>
  </select>
  Ostetav kogus:
  <select name="kogus<?php echo $ostunr; ?>">
    <option>Vali kogus</option>
    <?php
      for($nr=1; $nr<=10; $nr++){
        echo "<option>$nr</option>\n";
      }
    ?>
  </select> <br />
<?php
  }
?>

  <input type="submit" value="OK" />
</form>
<?php
  if(!empty($_REQUEST["hind1"])){
    echo "Ostud: <ol>";
    $kogusumma=0;
    for($ostunr=1; $ostunr<=$ostudekogus; $ostunr++){
      $summa=$_REQUEST["hind$ostunr"]*$_REQUEST["kogus$ostunr"];
      echo "<li>$summa EUR</li>";
      $kogusumma+=$summa;
    }
    echo "</ol>";
    echo "Kokku $kogusumma EUR";
  }
?>
</body>
</html>

```

Täitmiseks ilmusid viie kauba tarbeks rippmenüüd nagu tellitud.

Summa kalkulaator

Kaup:	<input type="text" value="kartul"/>	Ostetav kogus:	<input type="text" value="6"/>
Kaup:	<input type="text" value="juust"/>	Ostetav kogus:	<input type="text" value="2"/>
Kaup:	<input type="text" value="juust"/>	Ostetav kogus:	<input type="text" value="Vali kogus"/>
Kaup:	<input type="text" value="vorst"/>	Ostetav kogus:	<input type="text" value="1"/>
Kaup:	<input type="text" value="vorst"/>	Ostetav kogus:	<input type="text" value="2"/>

Vastuse juures löödi tulemused kokku ning näidati kui palju iga ost kulutas.

Ostud:

1. 2.7 EUR
2. 6 EUR
3. 0 EUR
4. 2.5 EUR
5. 5 EUR

Kokku 16.2 EUR

* Koosta massiiv, mille võtmeteks on liini bussipeatuste kaugused algpeatusest ning väärtusteks vastavate bussipeatuste nimed. Koosta samade andmetega kaks eri nimedega rippmenüüd. Kasutaja valib kaks peatust, talle teatatakse, kui suur on nende peatuste vahe kilomeetrites.

Lähte- ja sihtpeatuse valimiseks kummalegi oma rippmenüü. Kuna ühest kaugusest teise lahutamisel võib tulemus olla ka negatiivne, siis abs-funktsioon aitab absoluutväärtuse abil sellest murest üle saada.

```
<?php
    $peatused=array();
    $peatused["Haapsalu"]=0;
    $peatused["Taebla"]=12;
    $peatused["Palivere"]=22;
```

```

    $peatused["Risti"]=32;
    $peatused["Nissi"]=50;
    $peatused["Tallinn"]=100;
?>
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Arvutamine</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Kauguse kalkulaator</h1>
    <form action=""?>
      Marsruut:
      <select name="peatus1">
        <option value="">Vali peatus ...</option>
        <?php
          foreach($peatused as $nimetus => $kaugus){
            echo "<option value='$kaugus'$nimetus</option>";
          }
        ?>
      </select>
      <select name="peatus2">
        <option value="">Vali peatus ...</option>
        <?php
          foreach($peatused as $nimetus => $kaugus){
            echo "<option value='$kaugus'$nimetus</option>";
          }
        ?>
      </select>
      <input type="submit" value="OK" />
    </form>
    <?php
      if(!empty($_REQUEST["peatus1"])){
        echo abs($_REQUEST["peatus2"]-$_REQUEST["peatus1"])." km";
      }
    ?>
  </body>
</html>

```

Kauguse kalkulaator

Marsruut:

Kauguse kalkulaator

Marsruut: Vali peatus ... ▾ Vali peatus ... ▾ OK
68 km

* Lisaks eelmisele on kolmandas rippmenüüs valik, kas tegemist on tava-, kiir- või ekspressliiniga. Peidetud väärtustena kuuluvad sinna juurde kilomeetrihinnad. Arvestatakse kokku sõidu maksumus.

Kauguse kalkulaator

Marsruut: Risti ▾ Tallinn ▾ Kiir ▾ OK

Kauguse kalkulaator

Marsruut: Vali peatus ... ▾ Vali peatus ... ▾ Tavaline ▾ OK
68 km, 47.6 EUR

Andmetabeli veebiväljund

Andmetabel

* Loo tabel kassid tulpadega id, kassinimi, toon

* Lisa paar kassi

- * Väljasta kassid
- * Väljasta kassid toonide järjekorras
- * Kustuta üks kass

```

CREATE TABLE kassid(
  id INT NOT NULL AUTO_INCREMENT PRIMARY KEY,
  kassinimi VARCHAR(30),
  toon VARCHAR(30)
);

INSERT INTO kassid (kassinimi, toon) VALUES ('Miisu', 'hall');
INSERT INTO kassid (kassinimi, toon) VALUES ('Tiisu', 'hall');
INSERT INTO kassid (kassinimi, toon) VALUES ('Nurrik', 'must');
INSERT INTO kassid (kassinimi, toon) VALUES ('Piia', 'valge');

SELECT * FROM kassid;

SELECT id, kassinimi FROM kassid ORDER BY toon DESC;

DELETE FROM kassid WHERE id=2;

```

Tabeli sisu vaatamine

- * Loo/otsi üles tabel kassid (id, kassinimi, toon). Näita kasside andmed veebilehele.

```

<?php
  $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
  $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, kassinimi, toon FROM kassid");
  $kask->bind_result($id, $kassinimi, $toon);
  $kask->execute();
?>
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Kassid</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Kasside loetelu</h1>
    <?php
      while($kask->fetch()){
        echo "<h2>".htmlspecialchars($kassinimi)."</h2>";
        echo "<div>".htmlspecialchars($toon)."</div>";
      }
    ?>
  </body>
</html>
<?php
  $yhendus->close();
?>

```

Kasside loetelu

Miisu

hall

Tiisu

hall

Nurrik

must

Piia

valge

* Pane kasside toonideks inglisekeelsed värvinimetused

```
UPDATE kassid SET toon='gray' WHERE id=1;
UPDATE kassid SET toon='gray' WHERE id=2;
UPDATE kassid SET toon='yellow' WHERE id=3;
UPDATE kassid SET toon='lightblue' WHERE id=4;
```

* Näita iga kass lehel vastavat värvi.

```
<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, kassinimi, toon FROM kassid");
    $kask->bind_result($id, $kassinimi, $toon);
    $kask->execute();
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Kassid</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Kasside loetelu</h1>
        <ul>
            <?php
                while($kask->fetch()){
                    echo "<li style='color: $toon'>".
                        htmlspecialchars($kassinimi)."</li>\n";
                }
            ?>
        </ul>
    </body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>
```

Kasside loetelu

- Miisu
- Tiisu
- Nurrik
- Piia

Valminud lehe html-kood. Värvid kirjutatud stiiliatribuutidesse.

```
<!doctype html>
<html>
  <head>
    <title>Kassid</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Kasside loetelu</h1>
    <ul>
      <li style='color: gray'>Miisu</li>
<li style='color: gray'>Tiisu</li>
<li style='color: yellow'>Nurrik</li>
<li style='color: lightblue'>Piia</li>
    </ul>
  </body>
</html>
```

Teadete valik

Loo tabel koerte kohta (id, koeranimi, kirjeldus, pildiaadress)
Sisesta andmed mõnede koerte kohta, pildid otsi veebist

```
CREATE TABLE koerad(
  id INT NOT NULL AUTO_INCREMENT PRIMARY KEY,
  koeranimi VARCHAR(30),
  kirjeldus TEXT,
  pildiaadress TEXT
);

INSERT INTO koerad(koeranimi, kirjeldus, pildiaadress) VALUES(
  'Muki',
  'Korralik karjakrants',
  'http://i623.photobucket.com/albums/tt311/b-rooke10/animals/Siberian-Husky-
Puppy-5.jpg'
);
INSERT INTO koerad(koeranimi, kirjeldus, pildiaadress) VALUES(
  'Pauka',
  'Usin valvekoer',
  'http://www.parliste.ee/pildid/koer/koer_10178_1s.jpg'
);
INSERT INTO koerad(koeranimi, kirjeldus, pildiaadress) VALUES(
  'Mimmu',
```

```

    'Väike armas koerake',
    'http://2.bp.blogspot.com/_szH5g4slMAo/RzRMgaha_hI/AAAAAAAAAY/CkYpL30uDmU/S26
9/koer1.jpg'
);

```

Loo lehestik, kus vasakus servas näha koerte nimed. Nimele vajutades kuvatakse lehel suurelt see koer koos pildi ja kirjeldusega.

```

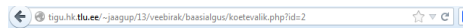
<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
    $yhendus->query("SET names utf8");
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Koerad lehel</title>
        <style type="text/css">
            #menyykiht{
                float: left;
                padding-right: 30px;
                width: 20%;
            }
            #sisukiht{
                float:left;
                width: 60%;
            }
            #jalusekiht{
                clear: left;
            }
            body, html{
                width: 100%;
            }
        </style>
        <meta charset="utf-8" />
    </head>
    <body>
        <div id="menyykiht">
            <h2>Koerad</h2>
            <ul>
                <?php
                    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, koeranimi FROM koerad");
                    $kask->bind_result($id, $koeranimi);
                    $kask->execute();
                    while($kask->fetch()){
                        echo "<li><a href='?id=$id'>".
                            htmlspecialchars($koeranimi)."</a></li>";
                    }
                ?>
            </ul>
        </div>
        <div id="sisukiht">
            <?php
                if(isset($_REQUEST["id"])){
                    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, koeranimi, kirjeldus,
pildiaadress
                    FROM koerad WHERE id=?");
                    echo $yhendus->error;
                    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["id"]);
                    $kask->bind_result($id, $koeranimi, $kirjeldus, $pildiaadress);
                    $kask->execute();
                    if($kask->fetch()){
                        echo "<h2>".htmlspecialchars($koeranimi)."</h2>";

```

```

        echo "<img src='$pildiaadress' alt='$koeranimi'
            style='width: 70%' /><br />";
        echo htmlspecialchars($kirjeldus);
    } else {
        echo "Vigased andmed.";
    }
} else {
    echo "Tere tulemast avalehele! Vali koer.";
}
?>
</div>
<div id="jalusekiht">
    Lehe tegi Jaagup
</div>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>

```


Tere tulemast avalehele! Vali koer.

Koerad

- [Muki](#)
- [Pauka](#)
- [Mimmu](#)

Lehe tegi Jaagup

Koerad

- [Muki](#)
- [Pauka](#)
- [Mimmu](#)

Usin valvekoer

Lehe tegi Jaagup

Andmete lisamine ja kustutamine

* Võimalda koeri lisada ja kustutada

```

<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
    $yhendus->query("SET names utf8");
    if(isset($_REQUEST["uusleht"])){
        $kask=$yhendus->prepare("INSERT INTO koerad (koeranimi, kirjeldus,
pildiaadress)
            VALUES (?, ?, ?)");
        $kask->bind_param("sss", $_REQUEST["koeranimi"], $_REQUEST["kirjeldus"],
            $_REQUEST["pildiaadress"]);
        $kask->execute();
        header("Location: $_SERVER[PHP_SELF]");
        $yhendus->close();
        exit();
    }

```

```

if(isset($_REQUEST["kustutusid"])){
    $kask=$yhendus->prepare("DELETE FROM koerad WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["kustutusid"]);
    $kask->execute();
}
?>
<!doctype html>
<html>
<head>
<title>Koerad lehel</title>
<style type="text/css">
    #menyykiht{
        float: left;
        padding-right: 30px;
        width: 20%;
    }
    #sisukiht{
        float:left;
        width: 70%;
    }
    #jalusekiht{
        clear: left;
    }
    body, html{
        width: 100%;
    }
    input, textarea{
        width: 90%;
    }
</style>
<meta charset="utf-8" />
</head>
<body>
<div id="menyykiht">
<h2>Koerad</h2>
<ul>
<?php
    $kask=$yhendus->prepare("SELECT id, koeranimi FROM koerad");
    $kask->bind_result($id, $koeranimi);
    $kask->execute();
    while($kask->fetch()){
        echo "<li><a href='?id=$id'>".
            htmlspecialchars($koeranimi)."</a></li>";
    }
?>
</ul>
<a href='?lisamine=jah'>Lisa ...</a>
</div>
<div id="sisukiht">
<?php
    if(isset($_REQUEST["id"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "SELECT id, koeranimi, kirjeldus, pildiaadress
            FROM koerad WHERE id=?");
        echo $yhendus->error;
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["id"]);
        $kask->bind_result($id, $koeranimi, $kirjeldus, $pildiaadress);
        $kask->execute();
        if($kask->fetch()){
            echo "<h2>".htmlspecialchars($koeranimi)."</h2>";
            echo "<img src='$pildiaadress' alt='$koeranimi'
                style='width: 70%' /><br />";
            echo htmlspecialchars($kirjeldus);
            echo "<br /><a href='?kustutusid=$id'>kustuta</a>";
        }
    }
?>

```

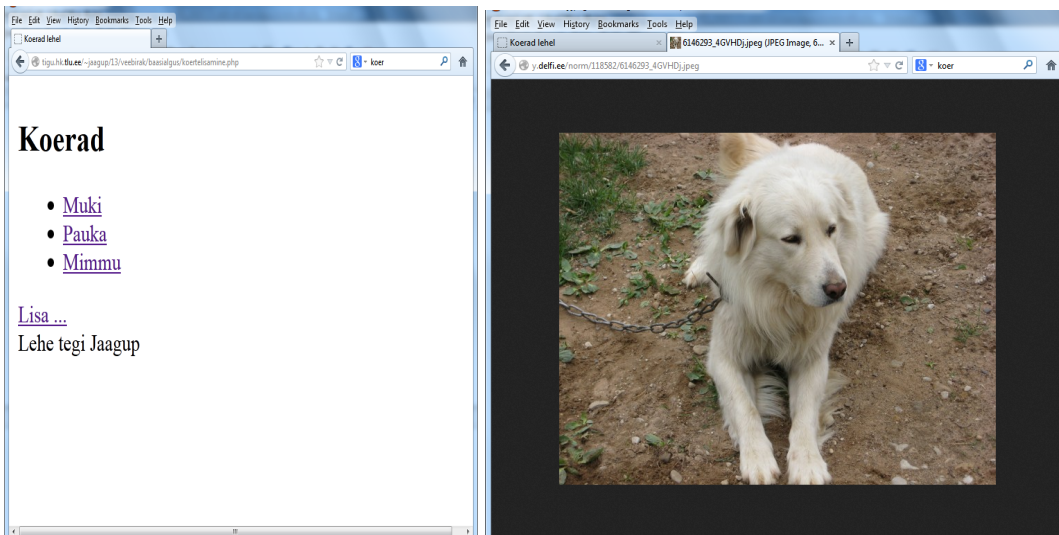
```

    } else {
        echo "Vigased andmed.";
    }
}
if(isset($_REQUEST["lisamine"])){
    ?>
    <form action='?'>
        <input type="hidden" name="uusleht" value="jah" />
        <h2>Uue koera lisamine</h2>
        <dl>
            <dt>Koera nimi:</dt>
            <dd>
                <input type="text" name="koeranimi" />
            </dd>
            <dt>Kirjeldus:</dt>
            <dd>
                <textarea rows="20" name="kirjeldus"></textarea>
            </dd>
            <dt>Pildi veebiaadress:</dt>
            <dd>
                <input type="text" name="pildiaadress" style="width: 80%" />
            </dd>
        </dl>
        <input type="submit" value="sisesta">
    </form>
    <?php
    }
    ?>
</div>
<div id="jalusekiht">
    Lehe tegi Jaagup
</div>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>

```

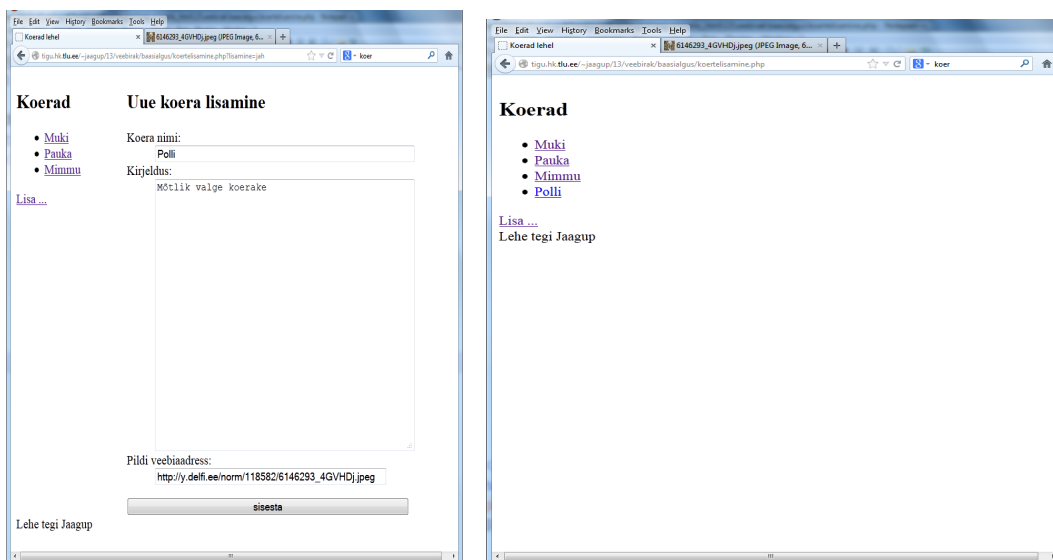
Tulemus piltkirjas:

Avatud leht, kõrval lisatava koera pilt koos veebiaadressiga

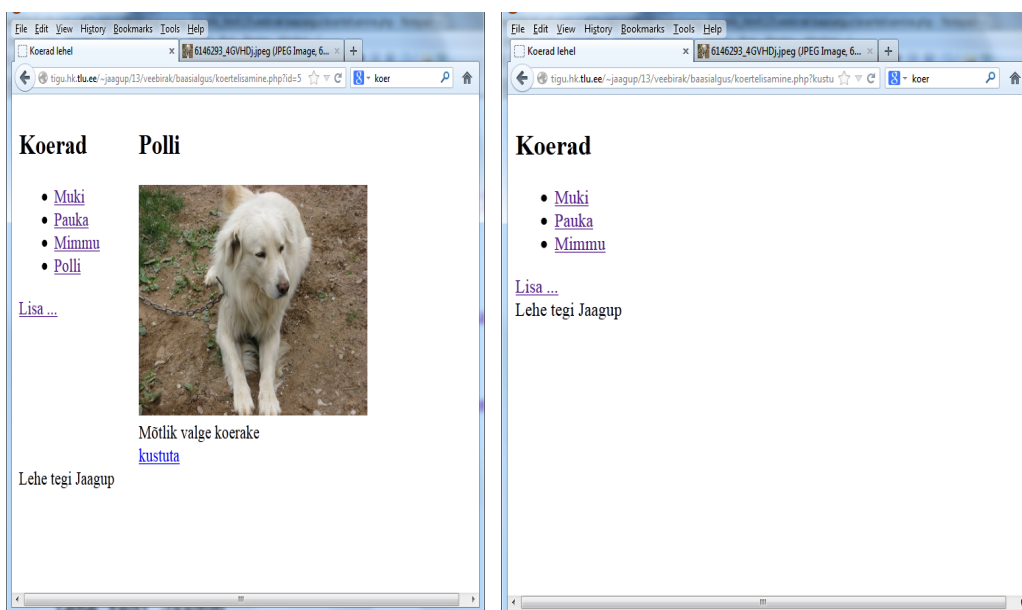

Pärast lisamisnupule vajutamist ilmub nähtavale sisestusvorm koera andmete lisamiseks.

Andmed sisse: koera nimi, kirjeldus ning koera pildi veebiaadress. Sisestusnupule vajutamisel salvestatakse andmed reana koerte tabelisse ning näidatakse lehele.

Koera nimel vajutades ilmub selle koera andmeid näitav leht nähtavale. Kustutusviitele vajutades kaob vastav koer andmebaasist.

Andmete muutmise, laulude lehestik

Ülesandeks lehestiku kokkupanek, kus võimalik koolipeo tarbeks esinevad ansamblid välja pakkuda, pakututele punkte jagada ning neid kommenteerida.

Andmetabeli loomine

```
CREATE TABLE ansamblid(  
  id INT NOT NULL AUTO_INCREMENT PRIMARY KEY,  
  ansamblinimi VARCHAR(50),  
  punktid INT DEFAULT 0,  
  kommentaarid TEXT,  
  avalik INT DEFAULT 1,  
  otsus VARCHAR(255) DEFAULT ''  
);
```

Ansamblinimel pole vaikeväärtust vaja, sest see antakse nagunii koos uue kirje loomisega. Otsuse juures on vaikeväärtuseks tühi tekst. Andmetüübiks on VARCHAR(255), ehk suurim pikkus, mida VARCHAR-i abil kirja panna saab. Kõigi kommentaaride hoidmiseks aga kardetavasti sellest pikkusest ei piisa, selleks valiti andmetüübiks TEXT, kus pikkuspiirangut pole. Samas ei võimalda tüüp TEXT seada vaikeväärtust (kardetavate jõudlusprobleemide tõttu), seetõttu see siin puudub ning lisamisel ja arvutamisel NULL-väärtusest hoidumiseks tuleb sinna siis sobiv tekst panna.

Ansambli nime lisamine

Lisamise juures siis pannakse kommentaari kohale praegu tühi tekst vaikimisi oleva NULLi asemel, et hiljem saaks sinna kergemini teisi kommentaare juurde liita.

```
<?php  
$yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");  
if(!empty($_REQUEST["ansamblinimi"])){  
  $kask=$yhendus->prepare(  
    "INSERT INTO ansamblid(ansamblinimi, kommentaarid) VALUES(?, '')");  
  $kask->bind_param("s", $_REQUEST["ansamblinimi"]);  
  $kask->execute();  
  echo $yhendus->error;  
  header("Location: $_SERVER[PHP_SELF]");  
  $yhendus->close();  
  exit();  
}  
?>  
<!doctype html>  
<html>  
<head>  
  <title>Ansamblid</title>  
</head>  
<body>  
  <h1>Ansambli lisamine hääletusele</h1>  
  <form action="??">  
    Uue ansambli nimi:  
    <input type="text" name="ansamblinimi" />  
    <input type="submit" value="Lisa ansambel" />  
  </form>  
</body>  
</html>  
<?php  
$yhendus->close();  
?>
```

Ansambli lisamine hääletusele

Uue ansambli nimi:

Punktide andmine ansamblitele

Punktide lisamiseks eraldi viited ühe ja kahe punkti tarbeks. Praegusel juhul ka lehe päises eraldi plokid ühe ja kahe punkti lisamiseks vastavalt id-d kandva parameetri väärtusele

```
<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
    if(isset($_REQUEST["yhepunkti_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "UPDATE ansamblid SET punktid=punktid+1 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["yhepunkti_id"]);
        $kask->execute();
    }
    if(isset($_REQUEST["kahepunkti_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "UPDATE ansamblid SET punktid=punktid+2 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["kahepunkti_id"]);
        $kask->execute();
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Ansamblid</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Punktide andmine ansamblitele</h1>
        <table>
            <?php
                $kask=$yhendus->prepare(
                    "SELECT id, ansamblinimi, punktid FROM ansamblid");
                $kask->bind_result($id, $ansamblinimi, $punktid);
                $kask->execute();
                while($kask->fetch()){
                    $pealkiri=htmlspecialchars($ansamblinimi);
                    echo "<tr>
                        <td>$ansamblinimi</td>
                        <td>$punktid</td>
                        <td><a href='?yhepunkti_id=$id'>Lisa punkt</a></td>
                        <td><a href='?kahepunkti_id=$id'>Lisa kaks punkti</a></td>
                    </tr>";
                }
            ?>
        </table>
    </body>
```

```
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>
```

Punktide andmine ansamblitele

Apelsin	3	Lisa punkt Lisa kaks punkti
1520	11	Lisa punkt Lisa kaks punkti
Haapsalu I Keskkooli ansambel	5	Lisa punkt Lisa kaks punkti
Haapsalu Vene Gümnaasiumi ansambel	7	Lisa punkt Lisa kaks punkti

Peitmine ja avalikustamine

Peitmiseks ja näitamiseks iga ansambli taga vastav viide. Lisaks lõpus veel võimalik korruga peita kõik ansamblid kellele pole veel ühtegi punkti antud. Või siis nad kõik korruga taas avalikuks muuta.

```
<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
    if(isset($_REQUEST["peitmise_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare("UPDATE ansamblid SET avalik=0 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["peitmise_id"]);
        $kask->execute();
    }
    if(isset($_REQUEST["avamise_id"])){
        $kask=$yhendus->prepare("UPDATE ansamblid SET avalik=1 WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["avamise_id"]);
        $kask->execute();
    }
    if(isset($_REQUEST["punktitapeitu"])){
        if($_REQUEST["punktitapeitu"]=="jah"){
            $kask=$yhendus->prepare("UPDATE ansamblid SET avalik=0 WHERE punktid=0");
        } else {
            $kask=$yhendus->prepare("UPDATE ansamblid SET avalik=1 WHERE punktid=0");
        }
        $kask->execute();
    }
}

?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Avalikustamine</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Peitmine ja avalikustamine</h1>
        <table>
            <?php
                $kask=$yhendus->prepare(
                    "SELECT id, ansamblinimi, avalik FROM ansamblid");
                $kask->bind_result($id, $ansamblinimi, $avalik);
```

```

    $kask->execute();
    while($kask->fetch()){
        $ansamblinimi=htmlspecialchars($ansamblinimi);
        echo "<tr>
            <td>$ansamblinimi</td>
            <td>$avalik</td>
            <td><a href='?peitmise_id=$id'>Peida</a></td>
            <td><a href='?avamise_id=$id'>Ava</a></td>
        </tr>";
    }
    ?>
</table>
<a href="?punktitapeitu=jah">Peida punktitud</a>
<a href="?punktitapeitu=ei">Näita punktitud</a>
</body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>

```

Peitmine ja avalikustamine

Apelsin	1	Peida	Ava
1520	0	Peida	Ava
Haapsalu I Keskkooli ansambel	1	Peida	Ava
Haapsalu Vene Gümnaasiumi ansambel	1	Peida	Ava
Peida punktitud Näita punktitud			

Avalikustatud kandideerivad ansamblid

Loetelu näitamaks vaid avalikult kandideerivaid ansambleid, ehk neid, kel baasis tulp avalik on väärtusega 1.

```

<?php
    $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Ansamblid</title>
    </head>
    <body>
        <h1>Avalikustatud kandideerivad ansamblid</h1>

```

```

<table>
  <?php
    $kask=$yhendus->prepare(
      "SELECT id, ansamblinimi, punktid
        FROM ansamblid WHERE avalik=1");
    $kask->bind_result($id, $ansamblinimi, $punktid);
    $kask->execute();
    while($kask->fetch()){
      $ansamblinimi=htmlspecialchars($ansamblinimi);
      echo "<tr>
        <td>$ansamblinimi</td>
        <td>$punktid</td>
      </tr>";
    }
  ?>
</table>
</body>
</html>
<?php
  $yhendus->close();
?>

```

Avalikustatud kandideerivad ansamblid

Apelsin	3
Haapsalu I Keskkooli ansambel	5
Haapsalu Vene Gümnaasiumi ansambel	7

Kommenteerimine

Kommentaari liidetakse vastava ansambli kommentaaride lahtri eelnevale väärtusele otsa. Aeg lisatakse käsuga date. Vorming d.m.Y h:i tähendab siis päev.kuu.aasta tund:minut . Täpsemaid seletusi ja võimalusi leiab PHP date-käskluse spetsifikatsioonist <http://php.net/manual/en/function.date.php>

```

<?php
  $yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
  if(isSet($_REQUEST["ue_kommentaari_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
      "UPDATE ansamblid
        SET kommentaarid=CONCAT(kommentaariid, ?) WHERE id=?");
    date_default_timezone_set("Europe/Tallinn");
    $kommentaariilisa="\n".$_REQUEST["uus_kommentaar"]."\n".
      date("d.m.Y h:i");
    $kask->bind_param("si", $kommentaariilisa, $_REQUEST["ue_kommentaari_id"]);
    $kask->execute();
    $yhendus->close();
  }

```

```

        header("Location: $_SERVER[PHP_SELF]");
    }
?>
<!doctype html>
<html>
    <head>
        <title>Ansamblid</title>
        <style>
            td {vertical-align: top;}
        </style>
    </head>
    <body>
        <h1>Ansamblite kommenteerimine</h1>
        <table>
            <?php
                $kask=$yhendus->prepare(
                    "SELECT id, ansamblinimi, kommentaarid FROM ansamblid");
                $kask->bind_result($id, $ansamblinimi, $kommentaariid);
                $kask->execute();
                while($kask->fetch()){
                    $ansamblinimi=htmlspecialchars($ansamblinimi);
                    $kommentaariid=nl2br(htmlspecialchars($kommentaariid));
                    echo "<tr>
                        <td>$ansamblinimi</td>
                        <td>$kommentaariid</td>
                        <td>
                            <form action='?'>
                                <input type='hidden'
                                    name='uue_kommentaari_id' value='$id' />
                                <input type='text' name='uus_kommentaar' />
                                <input type='submit' value='Lisa kommentaar' />
                            </form>
                        </td>
                    </tr>";
                }
            ?>
        </table>
    </body>
</html>
<?php
    $yhendus->close();
?>

```

Ansamblite kommenteerimine

Apelsin

Tuntud hea tasemega seltskond
28.02.2013 04:18

1520

Salapärase numbrilise nimega
ansambel

Päris hea viiuldaja neil

Haapsalu I Keskkooli ansambel

Haapsalu Vene Gümnaasiumi
ansambel

Mitmekülgne muusika
28.02.2013 04:17
Karmoškamängijad
28.02.2013 04:17

Ansamblite hindamise ja kommenteerimise leht

Hindamine ja kommenteerimine ühe lehe peale kokku panduna. Anda saab pluss- ja miinuspunkte.

```
<?php
$yhendus=new mysqli("localhost", "juku", "kala", "jukubaas");
if(isset($_REQUEST["plusspunkti_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE ansamblid SET punktid=punktid+1 WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["plusspunkti_id"]);
    $kask->execute();
}
if(isset($_REQUEST["miinuspunkti_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE ansamblid SET punktid=punktid-1 WHERE id=?");
    $kask->bind_param("i", $_REQUEST["miinuspunkti_id"]);
    $kask->execute();
}
if(isset($_REQUEST["uue_kommentaari_id"])){
    $kask=$yhendus->prepare(
        "UPDATE ansamblid
        SET kommentaarid=CONCAT(kommentaariid, ?) WHERE id=?");
    $kommentaariilisa="\n".$_REQUEST["uus_kommentaar"]."\n";
    $kask->bind_param("si",
        $kommentaariilisa, $_REQUEST["uue_kommentaari_id"]);
    $kask->execute();
}
?>
<!doctype html>
<html>
<head>
<title>Ansamblid</title>
</head>
<body>
<?php
    if(isset($_REQUEST["id"])){
        $kask=$yhendus->prepare(
            "SELECT id, ansamblinimi, kommentaarid, punktid
            FROM ansamblid WHERE id=?");
        $kask->bind_param("i", $_REQUEST["id"]);
        $kask->bind_result(
            $id, $ansamblinimi, $kommentaariid, $punktid);
        $kask->execute();
        if($kask->fetch()){
            $ansamblinimi=htmlspecialchars($ansamblinimi);
            $kommentaariid=nl2br(htmlspecialchars($kommentaariid));
            echo "
                <h2>$ansamblinimi</h2>
                <dl>
                    <dt>Punkte:</dt>
                    <dd>$punktid</dd>
                    <dt>Kommentaariid:</dt>
                    <dd>$kommentaariid</dd>
                </dl>
                <a href='?plusspunkti_id=$id'>Lisa punkt</a>
                <a href='?miinuspunkti_id=$id'>Eemalda punkt</a><br />
                <form action='?'>
                    <input type='hidden'
                        name='uue_kommentaari_id' value='$id' />
                    <input type='text' name='uus_kommentaar' />
                    <input type='submit' value='Lisa kommentaar' />
                </form>
            ";
        $kask->close();
    }
}
```



```

    }
  }
  ?>
<h1>Ansamblite loetelu</h1>
<table>
  <?php
    $kask=$yhendus->prepare(
      "SELECT id, ansamblinimi, punktid
        FROM ansamblid WHERE avalik=1");
    $kask->bind_result($id, $ansamblinimi, $punktid);
    $kask->execute();
    while($kask->fetch()){
      $ansamblinimi=htmlspecialchars($ansamblinimi);
      echo "<tr>
        <td><a href='?id=$id'>$ansamblinimi</a></td>
        <td>$punktid</td>
      </tr>";
    }
  ?>
</table>
</body>
</html>
<?php
  $yhendus->close();
?>

```

Apelsin

Punkte:

3

Kommentaarid:

Tuntud hea tasemega seltskond

28.02.2013 04:18

[Lisa punkt](#) [Eemalda punkt](#)

Ansamblite loetelu

Apelsin	3
Haapsalu I Keskkooli ansambel	5
Haapsalu Vene Gümnaasiumi ansambel	7

Kokkuvõte

Siinse serveripoolsete veebiraamistike kokkupanemise õpetuse kaudu tutvuti põhiliselt ühele andmetabelile toetuvate veebilahenduste loomisega. Nagu näha, siis nende tehniliste vahenditega saab tööle panna märgatava osa üheks lihtsaks otstarbeks mõeldud ideedest, olgu tegemist hääletamise, kommenteerimise, otsimise, grupeerimise või mõnd toimetust toetava haldamisega. Lehed kannatab ka parooliga kaitsta, nii et igale poole ligi pääseb vaid selle jaoks sobiv tegelane. Nüüd on mõnda aega hea lasta oma ideedel vabalt lennata ning proovida mõni neist siis ka tegelikult arvutis, veebis ja serveris tööle panna. Kindlasti tekib kohti, mis pole kohe nõnda mugavalt lahenduvad ning siis tuleb vaadata, kas esimese hooga on mõistlik piirduda lihtsustustega või tasub mujalt soovitusi ja tarkusi juurde otsima hakata. Enamasti tasub teha mõlemat. Ehk siis kõigepealt lihtsam moodus oma oskuste põhjal tööle ajada. Juhul, kui ettevõetud mõte ikka huvi pakub, siis uurida, kuidas muid sarnaseid asju tehtud on ja sealt siis vaikselt killukesi olemasolevale juurde tööle meelitada.